

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਦਾ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ 'ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ॥' (ਪੰਨਾ - 467) ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਕੇਵਲ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਾਸ਼ਤਰ, ਕੋਈ ਸਿੱਖਿਤੀਆਂ, ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ -

ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਢਢੋਲਿ॥
ਪੂਜਸਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਮੋਲ॥

ਪੰਨਾ - 265

ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਜਿਥੇ ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਪੁੱਤਰ, ਮਿੱਤਰ, ਭਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਓਥੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਰਨ ਉਪਰਾਂਤ ਜਦੋਂ ਭਿਆਨਕ ਡਰਾਉਣੇ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਕੇਵਲ ਅਤੇ ਕੇਵਲ 'ਨਾਮ' ਨੇ ਹੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਭਾਰੀ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਨਾਮ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਸੁੱਖ ਹੀ ਸੁੱਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਮੀਤ ਨ ਭਾਈ॥
ਮਨ ਉਹਾ ਨਾਮੁ ਤੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ॥
ਜਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਦੂਤ ਜਮ ਦਲੈ॥
ਤਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਤੇਰੈ ਚਲੈ॥
ਜਹ ਮੁਸਕਲ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਭਾਰੀ॥
ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਖਿਨ ਮਾਹਿ ਉਧਾਰੀ॥
ਅਨਿਕ ਪੁਨਹ ਚਰਨ ਕਰਤ ਨਹੀ ਤਰੈ॥
ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਪਰਹਰੈ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਵਹੁ ਸੁਖ ਘਨੇਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 264

ਸੋ ਨਾਮ ਐਸੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਨਾਮ ਹੀ ਪਾਰਜਾਤੁ ਹੈ, ਸੁਰਗ ਦਾ ਉਹ ਰੁਖ ਜੋ ਹਰੇਕ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਹੀ 'ਕਾਮਧੇਨ' ਗਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਬਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਰਵੋਤਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦਰਦ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਪਾਰਜਾਤੁ ਇਹੁ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ॥
ਕਾਮਧੇਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਮ॥
ਸਭ ਤੇ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ॥
ਨਾਮੁ ਸੁਨਤ ਦਰਦ ਦੁਖ ਲਥਾ॥

ਪੰਨਾ - 265

ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। 'ਕਾਗਦ'

ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰ' ਨਾ ਐਸਾ ਕਾਗਜ਼ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਐਸੀ ਕਲਮ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਐਸਾ ਲਿਖਾਰੀ ਜੋ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਸ ਸਕੇ। ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੰਤ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਐਸੇ ਸੰਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਸ-ਸ੍ਵਾਸ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ ਰਿਦ ਵਸੈ॥
ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ॥

ਪੰਨਾ - 265

ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਮਨਮੁਖ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਾਮ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਤ ਰਿਦ ਵਸੈ॥
ਸੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ॥
ਸੰਤ ਕਾ ਸੰਗੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ॥
ਸੰਤ ਕੀ ਸੇਵਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ॥
ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਕਛੁ ਅਵਰੁ ਨ ਹੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 265

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਬੰਧੀ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਉਭਰ ਕੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ -

1. ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ।
2. ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਨਦਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।

ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੇਵਲ ਪਹਿਲੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਦੀ 'ਰਹਾਉ' ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ॥
ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ॥

ਰਹਾਉ॥ ਪੰਨਾ - 262

ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਮਣੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਅਮਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਨਾਮ ਵੀ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ -

ਕਿਨਕਾ ਏਕੁ ਜਿਸੁ ਜੀਅ ਬਸਾਵੈ॥
ਤਾ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਗਨੀ ਨ ਆਵੈ॥

ਪੰਨਾ - 262

ਪਹਿਲੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀਆਂ

ਅਨੇਕਾਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦਸੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨਾਮ ਕਾਰਨ ਗਰਭ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਮ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਕਾਲ ਵਿਆਪ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਆਦਿ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਿਮਰਨੁ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ॥
ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗਿ॥ ਪੰਨਾ - 262

ਅੰਕ 3 ਅਤੇ 4 ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਬਰਕਤਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਨਿਰਣਾ ਇਹ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ॥
ਨਾਨਕ ਜਨ ਕਾ ਦਾਸਨਿ ਦਸਨਾ॥ ਪੰਨਾ - 263

ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਕ 5 ਅਤੇ 6 ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਰ 'ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ' ਹੈ ਅਰਥਾਤ 'ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ'। ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਅਸਲ ਧਨਾਢ, ਇਜ਼ਤ ਵਾਲੇ, ਸਰਵੋਤਮ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ, ਬੇਮੁਹਤਾਜ, ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸਦੀਵ ਸੁਖੀ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸੋਹਣੇ ਸੁੰਦਰ, ਪਾਕ ਪਵਿੱਤਰ, ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਧਨਵੰਤੇ॥
ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪਤਿਵੰਤੇ॥ ਪੰਨਾ - 263

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥
ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ॥
ਪੰਨਾ - 263

ਇਥੇ ਵੀ ਨਿਰਣਾ ਇਹ ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿ॥ ਪੰਨਾ - 263

ਅਰਥਾਤ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜਾਗ ਰੂਪ ਰਿਹਾ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਤਮੇ ਗੁਣ, ਰਜੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੀ ਨੀਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪੱਖ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦਾ, ਭਗਤ ਜਨਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਸਿੱਧਾਂ, ਜਤੀਆਂ ਦਾਤਿਆਂ ਦੀ ਪਧਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੂਰਕ ਹਨ -

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟਾਏ॥
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਲਗਿ ਬੇਦ ਉਪਾਏ॥
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਭਏ ਸਿਧ ਜਤੀ ਦਾਤੇ॥
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਨੀਚ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਜਾਤੇ॥ ਪੰਨਾ - 263

ਸੋ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਵੇ।

ਨਾਮ ਸਬੰਧੀ ਦੂਜੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਵਾਰੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਪਹਿਲੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਪੰਜ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ।

1. ਸੇ ਸਿਮਰਹਿ ਜਿਨ ਆਪਿ ਸਿਮਰਾਏ॥
ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਲਾਗਉ ਪਾਏ॥ ਪੰਨਾ - 263
2. ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਲਾਗੇ ਜਿਨ ਆਪਿ ਦਇਆਲਾ॥
ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੀ ਮੰਗੈ ਰਵਾਲਾ॥ ਪੰਨਾ - 263
3. ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਨੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ॥ ਪੰਨਾ - 263
4. ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਜਨ ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਮਇਆ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਜਨ ਸਰਨੀ ਪਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 263
5. ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਇਆ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ॥
ਪੰਨਾ - 263

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 1. ਨਾਮ ਓਹੀ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ। 2. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 3. ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਵੱਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। 4. ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵਡਭਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸਰਣੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। 5. ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਮਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਨਦਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਦਰ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਧੀਨ ਮਨੁੱਖ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਜਾਂ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਤਮ ਕਰਮਾਂ ਸਦਕਾ ਬਣੇ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ, ਸਾਧ ਜਨ, ਸੰਤ ਜਨ, ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨਾਗਤੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਅਤੇ ਨਦਰ ਕਰਕੇ ਜਾਣਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਘਾਲਣਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਨਦਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ॥
ਏਹੁ ਜੀਉ ਬਹੁਤੇ ਜਨਮ ਭਰੀਮਿਆ ਤਾ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਬਦਿ ਸੁਣਾਇਆ॥
ਪੰਨਾ - 465

ਸਤਿਸੰਗ, ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀਆਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਦਰ ਇਕੋ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪੜਾਅ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 60 ਤੇ)

ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ - 12

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 59)

ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੋਏ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਿਚ ਜੋ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਵੇ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ -

ਦੁਖ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ॥

ਪੰਨਾ - 877

ਦੁਖ ਦਰਵਾਜੇ ਅਤੇ ਰੋਹ ਰਖਵਾਲੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬੰਧਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਗਿਆਨ, ਕਰਮ-ਧਰਮ, ਪੰਜ ਚੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਚਲਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਸੂਖਸ਼ਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਇਕ ਐਸੀ ਥਾਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਤਿ ਕਰੜੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਦੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਚਾਬੀ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਤਾਲੇ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਵੋਂ ਉਨ੍ਹੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪੁੱਜ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਖਿਆਲ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜੋ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਉਪਰ ਛਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

1. ਆਧਯਾਤਮਿਕ ਦੁੱਖ - ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਕਲੇਸ਼।
2. ਆਧਿਭੌਤਿਕ ਦੁੱਖ - ਜੋ ਵੈਰੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਵੇ।
3. ਆਧਿਦੈਵਿਕ - ਜੋ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅੰਧੇਰੀ, ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਡਿਗਣਾ, ਤਪਤ, ਸਰਦੀ, ਹੜ੍ਹ ਆਦਿ।

ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਤਤ੍ਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਬੁੱਧੀ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਤਕਾਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ, ਬਜਰ ਕਪਾਟਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਬਜਰ ਕਪਾਟਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥ ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥

ਪੰਨਾ - 1033

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਥਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ॥

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ॥

ਪੰਨਾ - 954

ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗਿਰੂ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 205

ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਬੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ॥

ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ

ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 124

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਥੇ ਵੱਡਾ ਗੇਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਗੇਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਮਹਾਂਦੁੰਦਰ, ਮਹਾਂ ਵਿਕਰਾਲ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਾਡੀ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਸਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਸੀਂ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਗਿਣਦੇ, ਜੇ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਦੀ ਸਮਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕੁਝ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਇਕੋ ਇਕ ਦਾਰੂ ਹੈ, ਉਹ ਦੁੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਿਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਸੁੱਖ ਹੈ, ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪੂਰੇ ਦਿਲੋਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਹਸਤੀ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋਲ ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ-ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰਾ ਦੁੱਖ ਨਿਵਾਰ। ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਜਾਈਏ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ -

ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 469

ਜੇ ਜਦੋਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਅਸੀਂ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਇਕ ਦਾਤ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦੁੱਖ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਜੀਵ ਘਭਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕੇਤਿਆ ਦੁਖ ਭੁਖ ਸਦ ਮਾਰ॥

ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ॥ ਪੰਨਾ - 5

ਦੁੱਖ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋ ਅਤਿ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁੱਖ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸਾਡਾ ਸਨਬੰਧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਦੁਖੁ ਤਦੇ ਜਾ ਵਿਸਰਿ ਜਾਵੈ॥

ਭੁਖ ਵਿਆਪੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਧਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 98

ਜਦੋਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਹਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰਿ ਪੀਵੈ ਬਾਹੁੜਿ ਦੁਖੁ ਨ ਪਾਇਦਾ॥

ਪੰਨਾ - 1034

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਪਾ ਕੇ ਅਸਾਡਾ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਵੱਡਾ ਗੇਟ ਹੈ ਉਥੇ ਰਖਵਾਲਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਖਾਵਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰੋਧ ਉਡ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਰੜੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਹਨ, ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਹੀ ਆਸ਼ਾ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ, ਅਨੇਕਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਠੱਗੀਆਂ, ਛਲ, ਗੱਤਿਆ, ਧੋਖੇ, ਫਰੇਬ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵ ਐਨਾ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਵੀ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਚੋਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਕਲੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਧੋਖਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਇਜ਼ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਧਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਰੂ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਨੂੰ ਇਕ ਕਦਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਹਰ ਵਕਤ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵਾਸ਼ਨਾ ਇਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੀ ਸੋਚਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤੀ ਬਿਰਤੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਦੀਸੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥ ਚੇਤਹਿ ਏਕੁ ਤਹੀ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 932

ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਬਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਧਨ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਦਮੀ ਆਪਣਾ ਦੀਨ ਇਮਾਨ ਵੀ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਖਿੱਧ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਅਤਿ ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਬਹੁ ਪਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ॥

ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ॥

ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੂਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ॥

ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ॥ ਰਹਾਉ॥

ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ॥

ਤਬ ਤੇਰੀ ਓਕ ਕੋਈ ਪਾਨੀਓ ਨ ਪਾਵੈ॥

ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਕੋਈ ਨਹੀ ਤੇਰਾ॥

ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਕੀ ਨ ਜਪਹਿ ਸਵੇਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 656

ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋਕ ਕਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰੇ ਆਜ਼ਮ ਨੇ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆਂ, ਰੂਸ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਉਪਰੰਤ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਸ ਪਾਸ ਦੋ ਲੱਖ ਫੌਜ ਸੀ, ਕਿਲੇ ਫਤਹਿ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਰਤ ਆਇਆ। ਅਖੀਰ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਰਾਜੇ ਪੋਰਸ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਐਨੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਫ 30,000 ਫੌਜ ਸੀ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਦੋ ਲੱਖ ਫੌਜ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਅੜਿਆ ਰਿਹਾ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਇਹ ਜੰਮੂ ਵਲ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਪੋਰਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਆਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ ਪਰ ਪੋਰਸ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਦੀ 30,000 ਫੌਜ ਨੇ ਨੌਕ ਵਿਚ ਦਮ ਕਰ ਛੱਡਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬਿਆਸ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਇਲਾਕਾ ਬੈ ਉਸ ਉਪਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਾਜਾ ਨੰਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਾਜ ਸੀ ਜਿਸ ਪਾਸ ਮਜ਼ਬੂਤ ਫੌਜਾਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਕੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਪੂਰੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਲੜਾਈਆਂ ਹੀ ਲੜਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਸਾਡੇ ਲਈ ਯੁੱਧ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਸੁਖਾਲੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਨਿੱਕੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਜਿੱਤ ਲਈਆਂ ਹਨ ਆਖਰੀ ਰਿਆਸਤ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਦੀ ਸੀ। ਅਸਾਨੂੰ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਐਨਾ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਇਲਾਕਾ ਆਪਾਂ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ। ਸਾਰਿਆਂ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼

ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚਾਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਰਾਵੀ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਜਰਨੈਲ ਸਲਿਊਕਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜੋ ਪਿਛੋਂ ਚਾਣਕਿਆ ਨੇ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਲ ਕੁੰਟੀ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਵਜੋਂ ਗਰਮ ਸਰਦ ਹੋਏ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਨੇ ਜਕੜ ਲਿਆ। ਹਕੀਮ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਬੁਖਾਰ ਐਸਾ ਵਿਗੜਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਮੁੜਨ ਦੀ ਚਾਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਜੋਤਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੁਧ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗੀ? ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਦੇਖਿਆ, ਲਗਨ ਦੇਖੇ, ਗ੍ਰਹਿਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਪੀ, ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਰਾਹੀਂ ਜਵਾਬ ਜਾਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ, ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਜੋ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਤਰ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਕਰੋ ਕਿ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਆਖਰੀ ਸਮਾਂ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਸਿਕੰਦਰ ਬੋਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿਵੇਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਜੋ ਮਤ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਪ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸਮਾਨ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤੇ ਧਰਤੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੋਤਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਜੋ ਆਇਆ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਮਾਰਚ (march) ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਅੱਜ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਿਕੰਦਰ ਗਸ਼ ਖਾ ਕੇ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਗਿਰ ਗਿਆ, ਅੰਗ ਰਕਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲਿਆ, ਕਹਿਰਾਂ ਦੀ ਧੁੱਪ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਰਤੀ ਵੀ ਗਰਮ ਲੋਹੇ ਵਾਂਗੂੰ ਦਗ ਰਹੀ ਸੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬ੍ਰਿਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਟੈਂਟ ਨੇੜੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਸੰਜੋਅ ਵਾਲੀ ਵਰਦੀ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵਿਛਾ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸੁਨਿਹਰੀ ਢਾਲ ਲਾ ਕੇ ਛਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਵੈਦਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ, ਮਾਲਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਕਿਉਂ ਪਿਆ ਹਾਂ? ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੇਠਾਂ ਪਈ ਸੰਜੋਅ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਧਰਤੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਪਰ ਸੋਨੇ ਰੰਗੀ ਢਾਲ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਕੇ ਕਿਰਨਾਂ ਸੁਨਿਹਰੀ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਦਿਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪਿਆ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਤਾਂ ਸੋਨੇ ਰੰਗਾ ਹੋ

ਗਿਆ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਰਥ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਸਿਕੰਦਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੇ ਵੱਡੇ ਵੈਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਦ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਹੋਏ ਨੂੰ 12 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬਹਾਦਰ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਂਗੀ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੰਨ ਸਮਝੋਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਜਨਨੀ ਜਨੇ ਤਾਂ ਭਗਤ ਜਨ ਕੈ ਦਾਤਾ ਕੈ ਸੂਰ॥

ਨਹੀ ਤਾਂ ਜਨਨੀ ਬਾਂਝ ਰਹਿ ਕਾਹੇ ਗਵਾਵੈ ਨੂਰ॥

(ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ)

ਅੱਜ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਪਨੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਵੱਡੇ ਵੈਦ ਕੋਲ ਲਲ੍ਹੜੀ ਕੱਢੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਧਾ ਰਾਜ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ ਮੈਨੂੰ ਮਕਦੂਨੀਆ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੋ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਦਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਰਦਾ ਬੰਦਾ ਵੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਧਾ ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਰਾਜ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੈਦ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਸ ਮੱਧਮ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਗੰਢ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੇ ਵੈਦ ਨੇ ਰੋਂਦੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ ਆ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੋ, ਅਸਾਡੇ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਸ਼੍ਰਾਸ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਧੂ ਦੇ ਸਕੀਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਿਤਿਆ ਰਾਜ ਇਕ ਸ਼੍ਰਾਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਦ ਜੀ ਜੇ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਸ਼ਰ ਕਰ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਕਹਿ ਦੇਵੋ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਜੋ ਮੁਰਖਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਜੇ ਕੁਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਨਰਕ ਅਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਸਵਰਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਕੰਦਰ ਰੋਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਐਡਾ ਰਾਜਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾ ਨਾ ਰਹੇ।

ਇਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਜਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਈਆਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਵਾਸੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ

ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਿਮੂਦ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਉਤੇ 16 ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਹੀਰੇ, ਉਠਾਂ ਤੇ ਗੱਡਿਆਂ ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਗਜ਼ਨੀ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਢੇਰ ਹੀਰਿਆਂ ਦੇ ਲਾ ਦਿਤੇ। ਇਕੱਲੇ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਕੇ ਜੋ ਹੀਰੇ ਲੁੱਟੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਅਰਬ ਰੁਪਿਆ ਸੀ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਤਾਂ ਖਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਰਹਣ ਨ ਪਾਵਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵਾ॥
 ਉਠਿ ਸਿਧਾਰੇ ਕਰਿ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵਾ॥
 ਜੀਵਤ ਪੇਖੇ ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ॥
 ਸਾਧਸੰਗਿ ਤਿਨੀ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ॥ ਰਹਾਉ॥
 ਬਾਦਿਸਾਹ ਸਾਹ ਵਾਪਾਰੀ ਮਰਨਾ॥
 ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਕਾਲਹਿ ਖਰਨਾ॥
 ਕੂੜੈ ਮੋਹਿ ਲਪਟਿ ਲਪਟਾਨਾ॥
 ਛੋਡਿ ਚਲਿਆ ਤਾ ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਨਾ॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਰਹੁ ਦਾਤਿ॥
 ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਜਪੀ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ॥ ਪੰਨਾ - 740

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨੇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਿਮੂਦ ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਸਿਥਲ ਪੈ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ brain (ਦਿਮਾਗ) ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਢਿੱਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੋਈ ਇੰਦਰਾ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰਲ ਬਰਲ ਕਰਕੇ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੇਰੀ ਦੌਲਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਗਾ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਵੇਰਵੇ ਲਿਖ ਦੇਵੋ ਕਿ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਧਨ ਲੁਟਿਆ। ਮੈਨੂੰ wheel chair ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਢੇਰਾਂ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾਵੋ। ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਮਹਿਮੂਦ ਮਾਇਆ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਤਲ, ਗੁਨਾਹ, ਵਿਧਵਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਪੁਤਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਕੇ ਰੁਦਨ ਕਰਦੀਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਸਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਅਫਸੋਸ! ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹਨ ਧਨ ਵਾਸਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਐਸੀ ਬਿਮਾਰੀ ਲਗੀ ਜਿਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਗਿਣਵੇ ਹੀ ਦਿਨ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਐਨਾ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਅਸੋਝੀ ਰਹੀ ਕਿ ਇਹ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗੁਨਾਹ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਂ, ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਅਜ਼ਰਾਈਲ ਮੈਨੂੰ ਘਾਣੀ ਵਿਚ ਪੀੜ ਦੇਵੇਗਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਫਰਿਆਦੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਣਗੇ। ਮੈਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਹੀ ਬਿਰਥਾ ਗੁਆ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸੁਰਤ ਨਾ ਆਈ? ਮੈਂ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਜੋ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਮਸਤਕ ਉਜਲਾ ਕਰਦੇ।

ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਛੁਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਪੰਧਨਾਮਾ ਲਿਖੋ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਵਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਨਾਲ ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਖੋਹ ਖਿੰਝ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੀ ਬਿਮਾਰੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਰਬਾਂ, ਖਰਬਾਂ ਪਈ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਓਲਾਦ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਗਜ਼ਨੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਸਾੜ ਦੇਣਾ ਹੈ ਇਹ ਦੁਖ ਵੀ ਮੈਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੌਲਤ ਦੇ ਐਨੇ ਵੱਡੇ ਅੰਬਾਰ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਾਖੀ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਦੁਨੀਆ ਮਰਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਰਨਾ, ਮੈਂ ਐਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਐਨਾ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐ ਖੁਦਾ! ਮੈਂ ਕਿਹਦੇ ਕੋਲ ਪੁਕਾਰ ਕਰਾਂ, ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਦੌਜਕ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬੰਧੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਟਕੇ-ਟਕੇ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਬਲਾਵਾਂ ਦੀ ਬਦ ਦੁਆ ਮੇਰੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅੰਧਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ਰਾਈਲ ਘਾਣੀ ਵਿਚ ਪੀੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਲੈ ਫਾਹੇ ਰਾਤੀ ਤੁਰਹਿ ਪੁਭੁ ਜਾਣੈ ਪ੍ਰਾਣੀ॥
 ਤਕਹਿ ਨਾਰਿ ਪਰਾਈਆ ਲੁਕਿ ਅੰਦਰਿ ਠਾਣੀ॥
 ਸੰਨੀ ਦੇਨਿ ਵਿਖੰਮ ਥਾਇ ਸਿਠਾ ਮਦੁ ਮਾਣੀ॥
 ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਆਪੇ ਪਛੁਤਾਣੀ॥
 ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ॥ ਪੰਨਾ-315

ਮਹਿਮੂਦ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਹਦਾਇਤ ਦਿਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਢੋਲ ਵਜਦਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਕੱਢਣ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਐ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅੱਜ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਖਿਓ! ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾ ਇਹ ਗਲਤੀ ਕਰਿਓ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ॥
 ਨਾਹੀ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ॥
 ਪੰਨਾ - 1365

ਧਨ ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਇਕ ਖਤਰਨਾਕ ਸਾਥੀ ਜੋ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਉਹ

ਲਭ ਹੈ, ਲਭ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵਧ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗ੍ਰਸਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਲਭ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮੋਅ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਨਿਡੁਨਵਿਆਂ ਦੇ ਫੇਰ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਕ ਲੋਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਮਹੱਲ ਦੇ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਜੋੜਾ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਮਰਦ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੀ। ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਖਿੱਚ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵਿਚ ਕਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਮਕਦੇ ਨੇਤਰ ਖਿੱਚ ਦੀ ਥਾਂ ਬੇਚਾਰਗੀ ਦੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਛਣਛਣਾਉਂਦੇ ਹਾਸੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੇ ਗਏ ਸਨ। ਜੇ ਸੁਣਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਨਿਕਲਿਆ ਲੰਮਾ ਹਉਕਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੇਖੋ! ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੁਸ਼ੀਲ ਓਲਾਦ ਹੈ, ਸਿਹਤ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਤੋਟਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕਦੇ ਵੀ ਖੇੜਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਲੰਮੇ ਹਉਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਕਹੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕੰਧ ਦੇ ਨਾਲ ਝੋਂਪੜੀ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਮੋਚੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਣ-ਛਣਾਉਂਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਕ, ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਰੋਜ਼ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਜੋੜੇ ਗੰਢਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਮੌਜਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ, ਸਰੀਰ ਢੱਕਣ ਲਈ ਕਪੜਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲਈ ਝੋਂਪੜੀ ਹੈ ਫੇਰ ਹਾਸੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਐਨੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਾਨੂੰ ਇਕ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਭ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿਲਾਇਆਂ ਵੀ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਕੱਪੜੇ ਐਨੇ ਵਾਧੂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਇਸ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ, ਧਨ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਲਾਲਸਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਨ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 20 ਕਰੋੜ, ਪੰਜਾਹ ਕਰੋੜ, ਇਕ ਅਰਬ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲੋੜੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਲਭ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ-ਹੋਰ ਮੰਗੀ ਜਾਣਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖੇੜੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੇ ਕਮਲ ਨੂੰ ਜਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਝਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਜਾਈਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਰਦੇ ਕਮਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਉਲਟਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਮੂਧੇ ਬਰਤਨ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੇਪ ਹੇਠਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਰੱਖੀ ਰੱਖੋ, ਇਕ ਕਤਰਾ ਵੀ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟੇਪ ਦਾ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ, ਬਰਤਨ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉੱਧਾ ਭਾਂਡਾ ਹੈ ਉੱਧੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਵੇਂ

ਸਮਾਵੇ, ਉਲਟੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਮੁਰਝਾਏ ਕਮਲ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸਵਾਂਤੀ ਬੂੰਦ ਕਿਵੇਂ ਸਮਾਵੇ? ਸੋ ਇਹ ਲਭ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਜੋ ਮੋਚੀ ਹੈ ਇਹ ਨਿਡੁਨਵੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਪੈਸਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਆਈ ਚਲਾਈ ਇਸ ਦੀ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੱਲੀ, ਜੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਖਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਮੋਚੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅਛੋਪਲੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਪਰ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਮੋਚੀ ਕੋਲ ਆਨਾ ਤੇ ਦੁਆਨੀਆਂ ਜੋੜ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 98 ਰੁਪਏ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਇਸ ਇਕ ਰੁਪਈਏ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ 99 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਉਹ ਇਸ ਧੁਨ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਅੱਧਾ ਬੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਖਰਚ ਵੱਧ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਲੱਖ ਜਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਦਾ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਪਾ ਕੇ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਲੰਘ ਗਏ ਹੁਣ ਉਸ ਝੋਂਪੜੀ ਵਿਚ ਛਣ-ਛਣਾਂਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ ਹੁਣ ਦੋਵੇਂ ਚੁੱਪ ਹਨ ਅੰਦਰ ਲਭ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਕੋ ਧੁਨ ਲਗ ਗਈ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਨਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਚਲਤ ਲਭ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਅਮੀਰ ਕੀ ਗਰੀਬ ਸਭ ਧਨ ਜੋੜਨ ਦੇ ਨਿਕੰਮੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਫਸੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਉਪਰੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਭ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ -

ਲਭੁ ਵਿਣਾਹੇ ਮਾਣਸਾ ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਬੁਰੁ ॥

ਪੰਨਾ - 967

ਧਨ ਜੋੜਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਹੋਰ-ਹੋਰ ਧਨ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਬਿਰਤੀ ਧਨ ਵਿਚ ਹੀ ਘੁੰਮੇਗੀ ਅਤੇ ਮਰਨ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਪ ਦੀ ਜੂਨੀ ਅਵਸ਼ ਮਿਲੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥

ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥ ਪੰਨਾ - 526

ਸੱਪ ਬਣ ਕੇ ਹਾਲਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਘਟਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਗ ਫਣ ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਮ੍ਰਣੇ ਖੜ੍ਹਾ

ਹੋ ਕੇ ਫੰਕਾਰੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਇਸ ਉਪਰ ਪਾ ਦੇਵੇ।

ਇਕ ਗੜਵਾ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਸੱਪ ਉਪਰ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਇਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਜਲ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਚੁਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਸੱਪ ਉਪਰ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਐਉਂ ਸੌਂ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ Eldrine ਦੀ spray ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੱਪ ਮਰ ਗਿਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਇਸ ਉਪਰ ਕੱਢਣ ਪਾ ਕੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਬ ਦਿਓ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ? ਅਸਾਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਆਪ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਹੋ, ਤਿਕਾਲਦਰਸ਼ੀ, ਭੂਤ ਭਵਿੱਖਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਹੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੋ! ਇਹ ਸੱਪ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਮਕਾਨ ਪੁਰਾਣੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਤੋੜਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸਮਾਂ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਖਾਣ ਵਲ ਇਸ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਧਿਆਨ ਸੀ। ਆਨੇ ਬਹਾਨੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਧਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਇਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪੀੜਾ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਅਸਾਡੇ ਵਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਤੁਰ ਆਇਆ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਡੰਗ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਸਗਮਾਂ ਤਰਲਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰ ਦੇਣ। ਅੱਜ ਇਸ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੋ! ਪੈਸੇ ਟਕੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ -

**ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥
ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥ ਪੰਨਾ - 526**

ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਥੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਅਟਕ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਥੇ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਅਗਲਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਾਇਦਾਦ, ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਉਸ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

**ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥
ਬੇਸਵਾ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥
ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲੜਕੇ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥
ਸੁਕਰ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥
ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਮੰਦਰ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥
ਪ੍ਰੇਤ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥**

**ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ ॥
ਬਦਤਿ ਤਿਲੋਚਨੁ ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ॥**

ਪੰਨਾ - 526

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਕਥਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਣਡਿੱਠੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ 356 ਪੰਨੇ ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤ, ਆਪਣੀ ਮੰਡਲੀ ਨਾਲ ਸਨੇ-ਸਨੇ ਚਲਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੰਤਾਂ ਪਾਸ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਕਰਕੇ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਤੇੜ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਇਕ ਚਾਦਰ ਦੀ ਗਿਲਟੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਦੂਸਰੀ ਚਾਦਰ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਕੋ ਹੀ ਚਾਦਰ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਚਾਦ ਵਾਧੂ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਕ ਮੈਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਪਹਿਲੀ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਧੋ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ ਪੈਦਲ ਹੀ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸੜਕਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਰਸਤੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਸੰਤ ਪੈਦਲ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਠਹਿਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਟਿਕ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਸੱਚੇ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਰਕਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਖਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਆ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਹੋ ਜੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਹੱਥ ਜੋੜੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਵਿਰਤੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਸੰਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। 68 ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ, ਗੁਰਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਅੱਜ ਜੈਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਦਿਨ ਢਲ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਿਜਲੀਆਂ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਚੰਗੀ ਥਾਂ ਰਾਤ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਚੰਗਾ ਥਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਉਹ ਜੈਪੁਰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਕੁਝ ਨੌਜੁਆਨ ਸੜਕ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਤੇ ਉਚੇ ਚੌਤਰੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ misguide (ਗੁਮਰਾਹ) ਕਰਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਸੰਤ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਬੱਚਿਓ! ਇਸ ਜੈਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਠਹਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ? ਅਸਾਡੀ ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ 40-50 ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਓਹ ਦੇਖੋ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਕੋਠੀ ਹੈ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜੋ ਵਿਰਾਨ ਬਾਗ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਜਾੜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਠੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 15-20 ਕਮਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਮ੍ਹਣਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਜੀਅ ਕਰੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸੰਤ ਉਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਪ ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਸਨ, ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਬਦਰੂਹਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਉਹ ਐਨੀਆਂ ਵਿਕਰਾਲ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਨ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਸਖਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਉਥੋਂ ਜਾਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਭਦਾ। ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਧੁਆ ਲਏ, ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਕੇਵਲ ਕੁੰਡੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਐਨੀ ਕੁ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਜਲ ਨਾਲ ਕੋਠੀ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਅਕਾਸ਼ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਜੇ ਕੁਝ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਦਿਨ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਕੁਛ ਖਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਸਖਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਐਨੀਆਂ ਵਿਕਰਾਲ ਰੂਹਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ ਨਾਲ ਦਮ ਘੁਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਆ ਤਾਂ ਗਏ, ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਬਿਰਾਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਨੀਂਦ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤਕ ਬਿਰਾਜ ਜਾਇਓ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 2 ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਇਸ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੇ ਨਲਕੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਨਲਕਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹੀ ਹੋ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਭ ਨੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ। ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਿਆ।

ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਗੱਲ ਦਸਣੀ ਕੁਝਾਂਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ। ‘ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ’ ਸੌਣ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਰਾਹੀਂ ਇਕਮਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲਾਹਾ ਖੱਟ ਲੈ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਜਿਥੇ ਹਰੇਕ ਲਈ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਤੂੰ ਘਾਟੇ ਦਾ ਵਪਾਰੀ

ਬਣ ਕੇ ਨਾ ਜਾਈ, ਲਾਹਾ ਖੱਟ ਕੇ ਜਾਈਂ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸੰਵਾਰ ਲੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸੰਸਿਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਾ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਉਹ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਾ ਪਛਾਣਣ ਲਈ ਸੰਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ -

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਇਹੈ ਸੁਖ ਮਾਰੈ ਮੋ ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਪੂਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 13

ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂੜੀ ਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਧੀਆਂ, ਬਿਆਧੀਆਂ, ਉਪਾਧੀਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਮਾੜੇ ਸੁਪਨੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਬਿਲਕੁਲ ਤਾਜ਼ਾ ਦਿਮਾਗ ਲੈ ਕੇ ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਬਰਕਤਾਂ ਭਰਿਆ ਦਿਨ ਲੰਘਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਪਾਸ ਇਕ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ ਸੌਦਾਗਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੋਹਣੇ ਘੋੜੇ ਰੱਖਣੇ ਪਸੰਦ ਹਨ। ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਉਪਰ ਮੈਂ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਇਰਾਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਮੁਨਾਫਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਰਕਮ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਵਿਘਨ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਘਨ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਖਲਾਸੀ ਦਿਵਾ ਦੇਵੋ।

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ॥ ਪੰਨਾ - 1195

ਕਰੋੜਾਂ ਵਿਘਨ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਤਿਸੁ ਲਾਗਤੇ ਜਿਸ ਨੋ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ॥

ਨਾਨਕ ਅਨਦਿਨੁ ਬਿਲਪਤੇ ਜਿਉ ਸੁੰਵੈ ਘਰਿ ਕਾਉ॥

ਪੰਨਾ - 524

ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਮੰਤਰ ਦਸੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਆਪ ਤਕ ਸੁਖੀ-ਸਾਂਦੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਜੇਹਲਮ ਦਰਿਆ ਲੰਘਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਚੋਰ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਪਾਰਖੂ ਨਿਗੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਘੋੜੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕਈ ਚੋਰੇ ਘੋੜੇ ਇਹ ਚੋਰ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਿਥੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੂਝ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਇਹ ਮੰਤਰ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ

ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਜੀਵ ਉਚੀਆਂ ਮੰਜਲਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

**ਵਿਣੁ ਤੁਧੁ ਹੋਰੁ ਜਿ ਮੰਗਣਾ ਸਿਰਿ ਦੁਖਾ ਕੈ ਦੁਖ॥
ਦੇਹਿ ਨਾਮੁ ਸੰਤੋਖੀਆ ਉਤਰੈ ਮਨ ਕੀ ਭੁਖ॥**

ਪੰਨਾ - 958

ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੰਗਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਭਜਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਭਜਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਔਕੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ, ਵਿਘਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਹਰ ਥਾਂ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਔਖੀ ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣ ਦਿੰਦਾ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

**ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਰਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੈ ਅਪਨੇ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ॥**

ਪੰਨਾ - 682

ਦੇਖੋ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਜੋ ਝੱਖੜ ਦੇ ਵਰੋਲਿਆਂ ਕਾਰਨ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਿਰਧ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਰੋਗਨ ਤੇ ਅਰ ਸੋਗਨ ਤੇ, ਜਲ ਸੋਗਨ ਤੇ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਬਚਾਵੈ॥
ਸਤ੍ਰੁ ਅਨੇਕ ਚਲਾਵਤ ਘਾਵ, ਤਉ ਤਨ ਏਕ ਨ ਲਾਗਨ ਪਾਵੈ॥
ਰਾਖਤ ਹੈ ਅਪਨੋ ਕਰ ਦੈ ਕਰ, ਪਾਪ ਸਮੁੰਹ ਨ ਭੇਟਨ ਪਾਵੈ॥
ਅੰਰ ਕੀ ਬਾਤ ਕਹਾ ਕਹ ਤੋ ਸੋ, ਸੁ ਪੇਟ ਹੀ ਕੇ ਪਟ ਬੀਚ ਬਚਾਵੈ॥**

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਸ ਸੰਦਾਗਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਾ! ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰੇਂ, ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰ। ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੋਟ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਟ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰ। ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰੱਖੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਦੱਸੀਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਉਹ ਸੰਦਾਗਰ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਘੋੜੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਜੇਹਲਮ ਲੰਘਦੇ ਹੀ ਚੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪਿਛਾ

ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਮਾਲਾ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਦ ਮੋਢੇ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੈਲਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਹਲ ਪਾ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਰਖ ਰੱਖ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਚੋਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਵਿਚ ਭੇਤ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਚੋਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਘੋੜਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੰਧ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੰਧ ਨੂੰ ਟੋਹ-ਟੋਹ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਜੇਹਲਮ ਤੋਂ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤਕ ਉਹ ਸੰਦਾਗਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਆਏ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੰਦਾਗਰ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲ ਨੂੰ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਚੋਰ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੀ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਦਾਗਰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪੁਛਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਭੇਤ ਕੱਢਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਘੋੜੇ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਵਪਾਰੀ ਅਵੇਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ -

**ਗਗਨ ਮੈ ਬਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ
ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ॥**

ਪੰਨਾ - 13

ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ, ਉਹ ਚੋਰ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਤਾੜ ਲਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਇਹ ਸੰਦਾਗਰ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਅਸਾਡਾ ਦਾਓ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਗਾੜੀਂ ਪਛਾੜੀ ਲਾਹੁਣ ਲਗ ਗਏ। ਐਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਕਿਲਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਧਰ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ ਪਰ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਇਕੋ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਉਹ ਕਿਲਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਸੰਦਾਗਰ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਰਾਖੇ ਘੋੜਿਆਂ ਵਲ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਲਗਾਮਾਂ ਪਾਈਂ, ਚੋਰ ਅੱਗੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰੀ ਪਾਸ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਸੰਦਾਗਰ ਦੇ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਸਾਫ-ਸਾਫ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸੇਠ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਹਰ ਸਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਘੋੜੇ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਹੁਣ ਵੀ ਜੇਹਲਮ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕਿਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਤੇ ਕਿਲਾ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਤਰ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸੇਠ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀਰਤਨ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 14 ਤੇ)

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ-ਸਥਾਈ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ

PERENNIAL PSYCHOLOGY OF THE BHAG VAD GITA

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 31)

ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਅਰਥ ਹਨ, ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈ ਕੇਂਦਰਤ ਅਰਾਧਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਉਹ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪੂਜਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਸੱਚਾ ਸਾਧਕ ਫੇਰ ਹਉਮੈ ਕੇਂਦਰਤ ਅਰਾਧਨਾ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਚੇਚੇ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੇਂਦਰਤ ਪੂਜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਭੂ ਸੀਮਤ ਪੂਜਾ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਚੱਜਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਕੇਂਦਰਤ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਬਣਾਵੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਓ ਸਕੋ, ਨਿਸ਼ੁਆਰਥੀ ਹੋ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੋ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਰਾਧਨਾ ਨਾਲ ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਕੇਂਦਰਤ ਅਰਾਧਨਾ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਕੇ, ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੋਭੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਨੀਚ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇਂਦਰਤ ਪੂਜਾ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਆਰਥ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਨਦੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜੋ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਕੇਂਦਰਤ ਭਗਤੀ ਮਾਨਵ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚਣੀ, ਕਥਨੀ, ਕਰਨੀ ਦਾ ਪੱਖ ਪਰਦਰਸ਼ਕ, ਆਗੂ, ਨਿਆਈ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਥਮਾ ਅਤੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ ਪਰ ਦਵੰਦ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਵੱਖ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ, ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਵੰਦ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਦੋ, ਦੋ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਣਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੀ ਦਵੰਦ ਨੂੰ ਇਕ ਫਿਲੋਸਫੀ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਦਵੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਤਰਕ ਗੋਚਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦਵੰਦ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਇਕ ਮੰਜ਼ਲ, ਇਕ ਪੜਾਅ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਅਤਿ ਉਚੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ

ਮਿਲਾਪ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਵੰਦ ਠੀਕ ਹੈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਇਕ ਅਨੁਭਵ ਵਜੋਂ ਜੋ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਉਸ ਇਕ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। (ਭਗਤੀ ਦੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ)

ਦੂਸਰਾ ਰਸਤਾ ਡੁੰਘਾ ਹੈ, ਗੂੜ੍ਹ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਹੈ, ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਅਤੇ ਯੋਗੀਆਂ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਲਾਉਣੀ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਇਕ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਜਾ, ਅਰਾਧਨਾ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੈਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੋ ਸੰਸਾਰਾਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ, ਇਕ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ, ਦੂਸਰਾ ਬਾਹਰ। ਇਸ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ, ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੰਸਾਰਕ ਡੀਊਟੀਆਂ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਰਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ, ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੋਚ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ। ਗੀਤਾ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਧਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਕਿਵੇਂ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਸਾਧਨਾ ਨਾਲ ਸੋਧਿਆ ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਰਮ ਯੋਗ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਨੂੰ ਨਖੇੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਰਮ, ਕ੍ਰਿਆ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੀਊਟੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵੀ ਹੈ। ਸੁਹਿਰਦਤਾ, ਸਚਾਈ, ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਅਰਾਧਨਾ ਲਈ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਧਿਆਨ ਲਈ, ਚੁੱਪ, ਸਾਹ ਨੂੰ ਨਿਅੰਤਰ ਰੱਖਣਾ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਰਖਣਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰੱਖਣਾ, ਅਚੇਤ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਉਚੇ ਜਾਣਾ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਬੜੇ ਨਿਯਮ ਬਧ ਪਉੜੀ ਦੇ ਡੰਡੇ ਹਨ।

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਧੂਰੇ ਤਰੀਕੇ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਬੜੇ ਹੀ ਹਾਸੇਹੀਣੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਪਾਤੰਜਲ ਦਾ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਿਯਮਬਧ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪਉੜੀ ਦਰ ਪਉੜੀ ਸਮਾਧੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਬਣਾਉਣਾ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਮਾਧੀ ਤਕ

ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਹੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਧੀ ਧਿਆਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਉਚ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਭੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਧਿਆਨ ਇਕ ਸੰਜਮ ਹੈ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਪੂਰੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਤ ਤੇ ਪੁਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸਰੋਤ ਜਿਥੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਸਥਾਈ ਤੇਜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਕਮਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਪਉੜੀ ਦਰ ਪਉੜੀ ਤੁਸੀਂ ਉਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਧਿਆਨ ਚਿਕਿਤਸਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਚਿਕਿਤਸਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਚਿਕਿਤਸਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰਕੇ ਵਰਤਣੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਧਿਆਨ ਵਾਲੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ, ਆਤਮ ਪਰਥੀ, ਆਤਮ ਪੜਤਾਲੀ, ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਆਤਮ ਉਪਲਬਧੀ ਕਾਰਕ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੁਛਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ, ਕਿੰਨੇ ਮਹੀਨੇ, ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ? ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ, ਜਗਿਆਸੂ ਕਿੰਨਾਂ ਸੁਹਿਰਦ ਹੈ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਉਸ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਇਕਸਾਰਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿੰਨਾ ਨਿਯਮਬਧ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ, ਗੀਤਾ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਧਿਆਨ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਧਿਆਨ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਅਰਜਨ ਇਹ ਸਿੱਖ ਕੇ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੀਤਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕੇਵਲ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਉਹ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਤਮਾ ਜੋ ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸੁਨਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਧੀ ਸਮੇਂ, ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਕਾਰਨ (three dimensions) ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਪਰ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਛੱਡਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਸਭ ਇਸ ਰਸਤੇ ਦੇ ਰੋੜੇ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਕਿੰਨਾ ਲਗੇਗਾ? ਇਹ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਸ ਹੈ। ਜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਅਰਜਨ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਣ ਗਿਆਨ ਤੁਰੰਤ ਹੋਣਾ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਲਗਾਤਾਰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੀਸਰਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਚਿੰਤਨ ਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਕੇ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰਚਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ, ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ, ਨਿਰਣਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨੂੰ ਤੀਖਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ

ਵੰਡਦੇ ਹੋ, ਸੋਚਣੀ, ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਕਥਨੀ ਰਾਹੀਂ, ਚਿੰਤਨ ਕੋਈ ਖਿਲਰੀ ਹੋਈ ਸੋਚ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਧ ਅਤੇ ਨਿਸਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚਿੰਤਨ ਲਈ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਤੀਖਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਿਅਤ ਬੁੱਧੀ ਨਿਰੋਲ ਚਿੰਤਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਚਿੰਤਨ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਜਗਿਆਸੂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਜੋ ਅਨੁਭਵੀ ਹੈ, ਤੱਤ ਬੇਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਗਿਆਸੂ ਫੇਰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਜਾਏ। ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਫੁੱਲ ਦੀ ਖਸਬੂ ਲਵੇ, ਸ਼ਹਿਦ ਇਕੱਠਾ ਕਰੇ ਭਾਵ ਜਿਥੋਂ ਜੋ ਤੱਤ ਮਿਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਵਣ ਕਰੇ ਫੇਰ ਮੰਨਨ ਕਰੇ। ਤੀਸਰੀ ਪਉੜੀ ਫੇਰ ਹੈ ਨਿਧਿਆਸਨ ਦੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਤਮ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਢਾਲ ਲੈਣਾ, ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਸਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਸਿਮਟ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮਾਰਗ ਦਸੇ ਹਨ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅਨੁਸ਼ਾਸਕ ਸੰਜਮ ਦੀ ਮਹਿਤਤਾ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਜਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਸੰਜਮ ਤਿੰਨ ਪਧਰਾਂ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸੋਚਣੀ, ਕਥਨੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ, ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਕੁਲੀਨ, ਦਿਆਲੂ ਹੋਣਾ ਕਿੰਨਾ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਆਲਤਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਲੀਨ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਢਾਲਣਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮੰਤਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਢਾਲ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, “ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਗੁਆਓ, ਇਹ ਨਾ ਸੋਚੋ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਮਾਰਗ ਚੁਣਾਂ, ਕਿਹੜਾ ਮਾਰਗ ਮੇਰੇ ਲਈ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਛੇਤੀ ਨਿਰਣਾ ਲਵੋ ਅਤੇ ਚਲ ਪਵੋ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਓ।

ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਧਨਾ ਲਈ ਮਨ ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਥਨੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਥਨੀ, ਕਰਨੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਰੰਭਕ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਅਲੌਕਿਕ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਗਿਆਨ ਸਾਂਭਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ, ਸਵਾਮੀ, ਯੋਗੀ ਜੋ ਬਚਨ ਕਰਨ ਉਹ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੂਰੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੱਤ ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਢਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬਚਨ

ਕਰਦੇ ਹਨ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੌਤਕ ਹੋ ਜਾਣੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਚਮਤਕਾਰ ਓਦੋਂ ਤਕ ਹੀ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਚਮਤਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਕਥਨੀ ਅਜਾਈ ਗਵਾਈ ਜਾਵੇ, ਬਹਿਸ ਕਰੇ, ਬੇਮਤਲਬ ਬੋਲੇ, ਝੂਠ ਬੋਲੇ, ਚੁਭਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ, ਬੁਰਾ ਕਹੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਵਾਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜੇ ਕੋਈ ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ, ਵਾਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਐਨੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਕਹਿਣਗੇ ਸੱਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਸੋਧ ਲਵੇ ਉਹ ਨਾ ਕਰੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਉਹ ਦੇਖੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਬੜੀ ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਠੀਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਠੀਕ ਕੀ ਹੈ? ਜਵਾਬ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਠੀਕ ਕੀ ਹੈ ਗਲਤ ਕੀ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਕੀ ਹੈ, ਮੰਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਸਹਾਇਕ ਜਾਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਆਗੂ ਹੋ ਕੇ ਪੰਥ ਪਰਦਰਸ਼ਕ ਬਣੀ ਰਹੇ, ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਅੰਤਰ ਝਾਕ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਉਸ ਲਈ ਅੰਦਰੋਂ ਸੰਕੋਤ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਚੰਚਲਤਾ ਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਠੀਕ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਚੰਗੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਇਹ ਕਰਤੱਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾਵੇ ਜਿਹੜਾ ਸੁਤਿਆਂ, ਜਾਗਦਿਆਂ, ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਨਵੇਕਲੇ ਹੋ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬੈਠੋਗੇ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਅੰਤਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੋਗੇ, ਅੰਦਰ ਵਾਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਗ ਪਵੇਗਾ। ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਅੱਜ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਗੂ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਸ ਅੰਦਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣ, ਫੇਰ ਸਿਕਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ, ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ, ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦਸ ਕੇ ਉਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸਿਖਾਉਣ।

ਕਥਨੀ, ਕਰਨੀ ਉਤੇ ਸੰਜਮ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਚਰਜਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਜਮ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਖੇਧੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣ ਦਿੰਦੇ, ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ, ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ

ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਨਿਖੇੜ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸੋਚਾਂ ਕਿੰਨੀ ਸਮਾਂ ਅਜਾਈ ਗੁਆ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿੰਨੀ ਤਾਕਤ ਵਿਅਰਥ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਪਉੜੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਖਸ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਅੰਦਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਵੀ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਭਾਵਕ ਹੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਪਤ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘਬਰਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਧੀਰਜ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰੋ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਾ, ਲਾਪਰਵਾਹ ਹੋਣਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ, ਸੰਵੇਗਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਕਰਕੇ ਸੰਵੇਗਿਕ, ਭਾਵਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਜਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਕਥਨੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਦੇ ਸੰਜਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਾ ਸਾਕਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਮਨ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ। ਮਾਰਗ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਭਗਤੀ, ਧਿਆਨ, ਚਿੰਤਨ ਸੰਜਮ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਪਿਤਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਰੱਖਿਆ (ਰਾਖੀ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

□ □ □ □ □ □ □ □

‘ਚਲਦਾ’

(ਪੰਨਾ 11 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੋਹਿਲਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਮਾਲ ਧਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਾਣੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੇਠ ਜੀ! ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰੋ, ਭਾਵੇਂ ਛੱਡੋ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਲਿਜਾ ਕੇ ਰਾਜਦੰਡ ਦਿਵਾਓ ਪਰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰੀਏ। ਅੱਜ ਅਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੈਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਚਲ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਲੈ ਗਿਆ।

□ □ □ □ □ □ □ □

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ॥

(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕੀਤੇ ਬਚਨ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਨੌਧਾ ਭਗਤੀ

*ਭਿੰਨੀ ਰੈਨੜੀਐ ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਰੇ॥
ਜਾਗਹਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ॥
ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਸਦਾ ਜਾਗਹਿ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹਿ ਅਨਦਿਨੋ॥
ਚਰਣ ਕਮਲ ਧਿਆਨੁ ਹਿਰਦੈ ਪ੍ਰਭ ਬਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਇਕੁ ਖਿਨੋ॥
ਤਜਿ ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਬਿਕਾਰੁ ਮਨ ਕਾ ਕਲਮਲਾ ਦੁਖ ਜਾਰੇ॥
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਜਾਗਹਿ ਹਰਿ ਦਾਸ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ॥*

ਪੰਨਾ - 459

ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਹਵਾ ਰੁਮਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਕੋਈ ਰੋਲਾ ਹੈ, ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਅਜੇ ਮੰਦਰਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ। ਪੂਰਨ ਟਿਕਾਓ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬੈਕੁੰਠ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪੂਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਵਜੇ ਜਾਗ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਈ? ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਵੀ ਮਸਾਂ ਜਗਾਈਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਠੰਢ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਿਨ ਅਜੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ?

ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਬਾਥਰੂਮ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਠਰ ਭੰਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅਸਾਥੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਧੁੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। security ਵਾਲੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵਲੋਂ ਆਏ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੁਣ ਅਸਾਡੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ! ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਭਜਨ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ -

*ਝਖੜੁ ਝਾਗੀ ਮੀਹੁ ਵਰਸੈ ਭੀ ਗੁਰੁ ਦੇਖਣ ਜਾਈ॥
ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਹੋਵੈ ਬਹੁ ਖਾਰਾ ਗੁਰਸਿਖੁ ਲੇਖਿ ਗੁਰੁ ਪਹਿ ਜਾਈ॥*
ਪੰਨਾ - 757

ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਥਾਂ-ਥਾਂ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਨਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਇਕਲਾਂ ਅਤੇ ਮੋਟਰ ਸਾਇਕਲਾਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਖੁਲੀ ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਧੁੰਦ ਵਿਚੋਂ ਨੀਝ ਲਾਉਂਦੇ ਕਿਵੇਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ ਟੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਘਰ ਟੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਾਂ ਤਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੋਂ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਮੁੜਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਖੀਰ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਜੋ ਓਧਰੋਂ ਦੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਰਸਤੇ ਜਾਓ। ਕੀ ਆਖਿਆ ਜਾਏ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਫਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ-

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥

ਪੰਨਾ - 546

ਆਪ ਦਾ ਨਾਲ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

*ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਪੂਜਣ ਸਭਿ ਆਵਹਿ
ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਤਮ ਬਾਨੀ॥
ਗਾਵਿਆ ਸੁਣਿਆ ਤਿਨ ਕਾ ਹਰਿ ਥਾਇ ਪਾਵੈ
ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ॥*

ਪੰਨਾ - 669

ਕਿੰਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਸਿਰ, ਆਪਣੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ, ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਰਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ -

ਝਿਮਿ ਝਿਮਿ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰਾ॥

ਮਨੁ ਪੀਵੈ ਸੁਨਿ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 102

ਅਰਦਾਸ ਹੋ ਗਈ ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸਭ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ। ਸਾਰਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਯਾਦ ਰਖਾਂ ਜੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ। ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਕ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅੱਜ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਾਕ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਲਾਈਨ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਬੰਦਨਾ ਹਰਿ ਬੰਦਨਾ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ॥ ਰਹਾਉ॥

ਪੰਨਾ - 683

ਇਸ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ

ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦੀ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿੰਨਿਆਂ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ, ਸੋਗ ਦੀ ਅੱਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਿਖਮ ਸਾਗਰ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜੋ ਸਭ ਨੂੰ ਨਿਰਭਉ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜਪਣਾ। ਪਰਾਏ ਧਨ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨੁਕਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਐਸਾ ਕੋਈ ਪਾਪ ਜਾਂ ਬਦਫੈਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਅਵੈੜਾ ਜਮ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਪ੍ਰਭੂ ਬੁਝਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਬੰਦਨਾ ਹਰਿ ਬੰਦਨਾ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ॥ ਰਹਾਉ॥
ਵਡੈ ਭਾਗਿ ਭੇਟੇ ਗੁਰਦੇਵਾ॥
ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਮਿਟੇ ਹਰਿ ਸੇਵਾ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਾ ਕਾ ਮਨ ਰਾਪੈ॥
ਸੋਗ ਅਗਨਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਨ ਬਿਆਪੈ॥
ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੇ॥
ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗੇ॥
ਪਰ ਧਨ ਦੇਖ ਕਿਛੁ ਪਾਪ ਨ ਫੇੜੇ॥
ਜਮ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੇ॥
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬੁਝਾਈ॥
ਨਾਨਕ ਉਪਰੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 683

ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਰੂਪੀ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਹੰਸਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਆ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀ ਚੁਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਤਕਲੀਫ, ਔਕੜ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਗੁਰੁ ਸਾਗਰੁ ਰਤਨੀ ਭਰਪੂਰੇ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਤ ਚੁਗਹਿ ਨਹੀ ਦੂਰੇ॥
ਹਰਿ ਰਸੁ ਚੋਗ ਚੁਗਹਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ॥
ਸਰਵਰ ਮਹਿ ਹੰਸੁ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਪਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 685

ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਬਾਰੇ ਜੀਵ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਐਨੀ ਉਤਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਅਤਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕ ਦੀ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਰਸਨਾ ਨਾਲ, ਸ੍ਰਾਸ ਨਾਲ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰਦੇ ਜਾਓ, ਇਸ ਵਾਕ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨਾ। ਅਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਭਗਤਿ ਨਵੈ ਪਰਕਾਰਾ॥ ਪੰਡਿਤੁ ਵੇਦੁ ਪੁਕਾਰਾ॥
ਪੰਨਾ - 71

ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਿਆਣੇ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਭਗਤੀ ਦੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਿਆਨਦੇ

ਹਨ ਕਿ 'ਭੈ+ਗਤੀ' ਰਹਿ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਭਗਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਗਿਆਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭਗਤੀ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਆਪ ਗਿਆਨ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੇ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਰੂਹਾਨੀ ਨੁਸਖੇ ਗੁਰੂ ਓਵੇਂ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੈਦ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਘਿਓ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਪੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਖੰਘ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਘੀ ਖਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਪੇਦਿਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸੇ ਘਿਉ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਬੰਦਾ ਖੰਡ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਖਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੁਚੱਜਾ ਵੈਦ ਨਬਜ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਪਛਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸੰਜਮ ਰਖਾਉਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਸਵਸਥਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਵਿਕਾਰ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਵਿਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਲ, ਵਿਖੇਸ਼ਪਤਾ ਅਤੇ ਆਵਰਣ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਗੁਰੂ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੇਵਾ, ਦਾਨ, ਪਾਠ ਆਦਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਵਿਖੇਸ਼ਪਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ, ਜਗਿਆਸੂ ਤੋਂ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਵਰਣ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਅਉਖਧ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਜੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਘਿਉ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਈ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲ ਤੇ ਵਿਖੇਸ਼ਪਤਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਸਮਝਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ 'ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਅਸਮੀ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੀ ਰੱਬ ਹਾਂ। ਉਹ ਅਜੇ ਜੀਵ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ (ਗਿਆਨ) ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੁਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ॥

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ॥

ਪੰਨਾ - 1102

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਹੈ। ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਸੁਟ ਲਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭਗਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਣ ਬੈਰਾਗ, ਮੁਖ ਭਗਤੀ, ਨਿਹਚੇ ਗਿਆਨ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਫਲ ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਜਗਿਆਸੂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਨਿਆਦ ਵਾਲੇ ਮਹੱਲ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਗਿਆਸੂ ਉਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਓਪਰੇ ਬਾਲੂ ਰੇਤੇ ਉਪਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਮਕਾਨ ਝਖੜਾਂ, ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਭੁਚਾਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਵਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

1. ਸ੍ਰਵਣ ਭਗਤੀ - ਬਾਣੀ ਸੁਣਨੀ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਨੀ, ਤੱਤ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੱਤ ਬਚਨ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨੇ। ਬੈਰਾਗਮਈ ਬਚਨ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ਸੁਣ ਕੇ ਮੰਨਣਾ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿੰਨੀ ਹੈ -

ਸੁਣਿਐ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥ॥

ਸੁਣਿਐ ਧਰਤਿ ਧਵਲ ਆਕਾਸ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ॥

ਸੁਣਿਐ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਲੁ॥

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ॥

ਪੰਨਾ - 2

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮੰਨਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ੰਕੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਜਾਣਾ, ਉਸ ਦਾ ਮਹਾਤਮ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ -

ਮੰਨੈ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ॥

ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ॥

ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਾਰੁ॥

ਮੰਨੈ ਕਾ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ॥

ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ॥

ਪੰਨਾ - 3

2. ਦੂਸਰੀ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਭਰੇ ਅਸਰਾਂ ਨਾਲ ਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਪਰ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਜੋ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਐਨਾ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪ ਤਾਂ ਤਰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪਤਿ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਮਾਣ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਧਾਨਾ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੀਐ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ॥

ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇ

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਸਿਉ ਜਾਇਦਾ॥ ਪੰਨਾ - 1075

ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੁਰਤੀ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਇਕ ਦਮ ਉਚੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਰਤ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵੀ ਨਿਭਾਉਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮ ਪਦਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਲਜੁੱਗ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭੁਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹੀਏ, ਪ੍ਰਾਣ, ਉਪਾਨ, ਵਾਯੂ ਨੂੰ ਵੇਧ ਕੇ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ, ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ, ਮਣੀਪੂਰਕ ਚੱਕਰ, ਅਨਾਹਤ ਚੱਕਰ, ਵਿਸੁਧ ਚੱਕਰ, ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਪਹੁੰਚੀਏ। ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਸਮੇਂ, ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਕ ਦਮ ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਉਚੇ ਉਠ ਕੇ 'ਆਤਮ ਮੰਡਲ' ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਘੰਟਿਆ ਬੱਧੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜੁ ਹੈ ਮਨੁ ਚੜਿਆ ਦਸਵੈ ਆਕਾਸਿ॥

ਤਿਥੈ ਉਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ॥

ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਵਿਆਪਤ ਨਹੀ ਜਿਥੈ ਆਤਮ ਰਾਮ ਪ੍ਰਗਾਸੁ॥

ਪੰਨਾ - 1414

ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੁਰਤੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸਾਰੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਫਾਨਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਚੇ ਪਹਾੜ, ਅਨੇਕਾਂ ਖਾਈਆਂ, ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥

ਪੰਨਾ - 546

ਕਈ ਕਰੋੜ ਜਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਐਸਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਜਮਦੂਤ ਵੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਜਿਹ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨੁ ਕੀਰਤਨੁ ਨਾਨਕੁ ਨੀਤੁ॥
ਣਾ ਹਉ ਠਾ ਤੂੰ ਠਹ ਛੁਟਹਿ ਨਿਕਟਿ ਨ ਜਾਈਅਹੁ ਦੂਤੁ॥**

ਪੰਨਾ - 256

ਧਰਮਰਾਜ ਆਪਣੇ ਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਜੇ ਕੋਈ ਪਾਪੀ ਵੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਜੇ ਲੈਣ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਵੋਗੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ਛੇ, ਅਧਿਆਏ ਤਿੰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯਮਰਾਜਾ ਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਦੂਤੋ! ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਹੋ, ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਾਧੂ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਸਾਧੂ ਸਰਵਤ੍ਰ ਸਮਦਰਸ਼ੀ ਹੋਣ, ਦੇਵ ਅਤੇ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਕਥਾ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਐਸੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਸਸ਼ੋਭਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਜਾਓਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਤਰ ਦੇਹ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜੁਬਾਨ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਉਚਾਰਦੀ ਹੋਵੇ। ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜੁਬਾਨ 'ਚੋਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਭਗਵਾਨ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਹੋਣ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਨਿਸਫਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਆਪਿ ਕਰਾਇਹਿ॥
ਤਹਾ ਬੈਕੁੰਠੁ ਜਹ ਕੀਰਤਨੁ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਰਧਾ ਲਾਇਹਿ॥**

ਪੰਨਾ - 749

ਇਸ ਕਰਕੇ ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਜਸ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਆਖਣ ਬੋਲਣ ਕਥਨ ਪੁਨ, ਕੀਰਤਨ ਗਾਵਨ ਭਾਖ
ਅੰਰ ਉਚਾਰਣ ਆਦਿ ਲੈ ਸਭ ਕੀਰਤਿ ਮੈਂ ਰਾਖਿ॥**

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋਮ, ਯੱਗ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਪੁਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ, ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

**ਹੋਮ ਜਗ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਬਿਚਿ ਹਉਮੈ ਬਧੇ ਬਿਕਾਰ॥
ਨਰਕੁ ਸੁਰਗੁ ਦੁਇ ਭੁੰਚਨਾ ਹੋਇ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਅਵਤਾਰ॥
ਸਿਵ ਪੁਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਨਿਰਚਲੁ ਕੋ ਬਾਉ ਨਾਹਿ॥**

**ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਹੋ ਸਾਕਤ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ॥
ਜੈਸੋ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮੈ ਤੈਸੋ ਕਹਿਆ ਪੁਕਾਰਿ॥
ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਕਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਹੋਇ ਉਧਾਰੁ॥**

ਪੰਨਾ - 214

ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੋਮਣੀ ਕਰਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕਲਯੁੱਗ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਵਿਚ ਮਨ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਧੂਰੇ ਕਰਮ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਧਰਮ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਣਾ, ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਰੇਚਕ, ਪੂਰਕ, ਕੁੰਭਕ ਕਰਨਾ, ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਗਾਉਣੀ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹਿਣਾ, ਲੰਮੀ ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ ਛੱਡ ਕੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਨਾ ਰੱਖਣੀ, ਵਸਤਰ ਵੀ ਉਤਾਰ ਦੇਣੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬਰਤਨ ਦੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਹੱਥਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲੈਣਾ। ਹੋਰ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਭੁਮਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਟਿਕ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠਣਾ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਦ੍ਰਿੜ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ, ਸਵਰਗ ਨਰਕ ਦੇ ਗੋੜੇ ਖਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਪੀਣਾ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਕਰਵਤ ਰਖਾ ਕੇ ਦੋ ਫਾੜ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਅਜਿਹੇ ਲੱਖਾਂ ਜਤਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਹਿਆ ਕਰਦੀ। ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਪੁਆ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਘੋੜੇ ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਹਾਥੀ ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਲਈ ਭੂਮੀ ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਨ ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਅਰਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਬੰਦਨਾ ਕਰਨੀ, ਡੰਡਉਤ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਵੀ ਜੁਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਾਰਗਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ 'ਮੈਂ' ਭਾਵ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੜੇ ਉਚੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ, ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵਾਸਾ ਕਰਨਾ, ਉਥੇ ਧੋਤੀ, ਨੇਤੀ, ਬਸਤੀ, ਤ੍ਰਾਟਕ, ਨਿਉਲੀ, ਕਪਾਲਭਾਤੀ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰਨੇ, ਰੇਚਕ, ਪੂਰਕ, ਕੁੰਭਕ, ਸ੍ਰਾਸ ਦੀ ਗਰਮੀ ਰਾਹੀਂ ਭੁਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਚੱਕਰ ਵੇਧਦੇ ਹੋਏ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਸਿਧਾਂ ਦੇ 84 ਆਸਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਉਮਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਕਰ ਲੈਣੀ; ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਜਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਤਪਹੁ ਰਾਜ, ਰਾਜਹੁ ਨਰਕ।

ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ, ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ, ਰੋਹਬ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਚਲਾਉਣੇ ਅਤੇ ਰਾਜਮਧ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋਇਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੇਜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਣਾ, ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਲਾਉਣੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਰਕ ਘੋਰ ਦਾ ਦੁਆਰ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪਣਾ ਨਿਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਰਮ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਉਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕ ਉਪਰ ਧਰ ਦਰਗਾਹੋਂ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁੰਨ ਕਰਮ, ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਤਪਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਨ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਯੁੱਗ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਮ ਹੈ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਇਸ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੀਰਤਨ ਹੋਰ ਬਜ਼ਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਮੁੱਲ ਵਿਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਦੇ artist (ਕਲਾਕਾਰ) 11-11 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਮੋਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਹੀਰੇ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ, ਹਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਲਹਿਰੇ ਮਾਨਣੇ, ਝੁਣਝੁਣੀਆਂ ਆਉਣੀਆਂ, ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ, ਅਜਿਹੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਰੰਗਵਾਲ ਵਾਲੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਸਥਾਨ ਦੀ ਗਿਆਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਇਕੋ ਤੁਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਲ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲਈ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ flux (ਬਾਲਣ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮੁ ਸਾਧੇ॥
ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕੁ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ॥
ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ॥
ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥
ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ॥
ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਮਿਓ ਦੁਬਿਧਾ ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ॥
ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਜਾਇ ਬਸਿਓ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ॥
ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ॥
ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਾਨੁ ਦਾਤਾਰਾ॥
ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਪੇ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਦੁਆਰਾ॥
ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ॥

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਪਰਿਆ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ॥
ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥
ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਰਹਿਆ॥
ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿਆ ਹੁਕਮੁ ਅਫਾਰਾ॥
ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ॥
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥
ਤੇਰੇ ਸੇਵਕੁ ਇਹ ਗੰਗ ਮਾਤਾ॥
ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ॥ ਪੰਨਾ - 641

ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਅਮੁੱਲ ਹੀਰਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਅਨਹਦ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੁਆਰ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ -

ਕੀਰਤਨੁ ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਹੀਰਾ॥ ਆਨੰਦੁ ਗੁਣੀ ਗਗੀਰਾ॥
ਅਨਹਦੁ ਬਾਣੀ ਪੁੰਜੀ॥ ਸੰਤਨੁ ਹਥਿ ਰਾਖੀ ਕੁੰਜੀ॥
ਪੰਨਾ - 893

ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ। ਇਸ ਉਪਰ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪੰਜ ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਾਜ਼ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਵਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜਾਉਣਹਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਾਜ਼ ਵਜਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਮਰ ਸਾਢੇ ਦੱਸ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਧਮੋਟ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਆਪ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੇਠਾਂ ਸਫਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਮੈਂ ਝੁੰਮਣ ਲਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਵੱਡੀਆਂ ਝੁੰਮਣੀਆਂ ਲੈਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇ, ਮੈਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦਿਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਉਪਰੰਤ ਹੱਥ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕਾਕਾ! ਤੂੰ ਐਨਾ ਕਿਉਂ ਝੁੰਮਦਾ ਸੀ?”

ਭੋਲਾ ਭਾਅ ਸੀ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸਾਂ।

ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਾਜ਼ ਵਜਦੇ ਹਨ?

ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸਾਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਜ਼ਾਂ

ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਛੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਵਾਜੇ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸਾਜ ਸਨ। ਬੱਚਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਾਜ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਜਥੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਨਹਦ ਧੁਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਬੱਚਾ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨਹਦ ਧੁਨਾਂ ਕੋਈ ਨਿਰਾਰਥਕ ਧੁਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਨੂੰ ਝਰਨੂਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਣਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਸੀ? ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਮੈਨੂੰ 'ਮਨਿ ਬੈਰਾਗੁ ਭਇਆ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖਣੈ ਕਾ ਚਾਉ' ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸੋ ਸਰਵਣ, ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ, ਭਗਤੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਹਉ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਉ॥
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬਤਾਇਆ
 ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ॥
 ਹਮਰੈ ਸੁਵਣੁ ਸਿਮਰਣੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ
 ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਹਉ ਇਕੁ ਖਿਨੁ॥
 ਜੈਸੇ ਹੰਸੁ ਸਰਵਰ ਬਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ
 ਤੈਸੇ ਹਰਿ ਜਨੁ ਕਿਉ ਰਹੈ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ॥
 ਕਿਨਹੂੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਰਿਦ ਧਾਰਿ
 ਕਿਨਹੂੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਮੋਹ ਅਪਮਾਨ॥
 ਹਰਿ ਜਨੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣੁ ਪਦ
 ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ॥ ਪੰਨਾ - 369

ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਉਪਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਪਰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ, ਦਿਖਾਵੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਵਾਸਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਹਨ। ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਉਹ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

3. ਤੀਸਰੀ ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਿਠਾਉਣ ਲਈ ਕਾਬਲ ਮਾਸਟਰ ਮੁਹਾਰਨੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਾੜੇ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਹੋਂਦ,

ਝਰਨੂਟਾਂ ਦਿੰਦੀ ਸਪਰਸ਼ ਛੋਹ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ, ਉਸ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਦੋਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਸ੍ਰਾਸ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਸ੍ਰਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਨਾਮ ਧੁਨੀ ਉਪਰ ਧਿਆਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ, ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਾਮ ਧੁਨ ਸੁਣਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਐਨਾ ਪਰਪੱਕ ਕਰ ਲੈਣਾ ਕਿ ਜਿਧਰ ਵੀ ਦੇਖੇ ਭਾਈ ਘਨਈਆ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁਰੂ ਦਲਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣਾ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੀ ਪਰਪੱਕਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਨਿਰਗੁਣ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ॥
 ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਨੁ ਮਾਨੁ॥ ਪੰਨਾ - 864

ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਧੁਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਦਾ ਹੀ ਅੰਦਰ ਗੂੰਜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਸਥਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥
 ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰੁ ਮੈ ਮਨੁ ਸਦਾ ਧਿਆਈ॥
 ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ॥
 ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੋ ਅਲਪੁ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ॥
 ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਊਨੁ ਨ ਹੋਈ॥
 ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ॥
 ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਊਚਾ ਜਾ ਕਾ ਰੂਪੁ॥
 ਜਪਿ ਜਪਿ ਕਰਹਿ ਅਨੰਦੁ ਜਨੁ ਅਚਰਜੁ ਆਨੂਪੁ॥
 ਸਾ ਮਤਿ ਦੇਹੁ ਦਇਆਲੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜਿਤੁ ਤੁਮਹਿ ਅਰਾਧਾ॥
 ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਪ੍ਰਭੁ ਰੇਨੁ ਪਗੁ ਸਾਧਾ॥

ਪੰਨਾ - 677

ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸਾਡਾ ਮਨ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਸੇ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਬੈਰਾਗ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਫੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵਾਦੀ-ਏ-ਇਸ਼ਕ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਮੁਰੀਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ

ਵਾਦੀ-ਏ-ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਯਾਨਿ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਮੰਡਲ ਦੀਆਂ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ? ਮੁਰੀਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਤਾਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਯੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਗਿਰਨਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ -

*ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓਹ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓਹ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ -
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।*

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੂਫੀ ਪੀਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬੈਰਾਗ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ -

*ਆਸ਼ਕਾਰਾ ਨਵ ਨੀਸ਼ਾਨੀ ਐ ਪਿਸਰ,
ਆਹ ਸਰਦੋ, ਰੰਗ ਜ਼ਰਦੋ ਚਸ਼ਮਤਰ।
ਕਮਗੁਫਤਨੋ, ਕਮ ਖੁਰਦਨੋ,
ਖੁਆਬਸ਼ ਹਰਾਮ, ਇੰਤਜ਼ਾਰੀ,
ਬੇਕਰਾਰੀ, ਦਸਤਸਰ।*

ਨੌਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਠੰਡੇ ਸਾਹ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿਣੇ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਬੈਰਾਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਟਪਕਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਬੋਲਣਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਖਾਣਾ ਵੀ ਘੱਟ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਨੀਂਦ ਵੀ ਨਾ ਆਉਣੀ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਲੱਗੀ ਰਹਿਣੀ, ਦਿਲ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਉਠਣਾ, ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿਣਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

*ਜੋ ਆਸ਼ਕ ਹੋਗਾ ਗਿਰਫਤਾਰੀ ਇਸ਼ਕ ਮੇਂ ਪੜਾ ਹੋਗਾ।
ਅਜ਼ਰਾਈਲ ਕੇ ਆਨੇ ਸੇ ਵੱਹ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਮਰਾ ਹੋਗਾ।
ਜਬ ਅਜ਼ਰਾਈਲ ਆਏਗਾ ਤੋ ਆਸ਼ਕ ਹਸ ਕੇ ਬੋਲੇਗਾ।
ਗਲੀ ਮਹਿਬੂਬ ਕੀ ਹੋਗੀ ਵਹਾਂ ਆਸ਼ਕ ਖੜਾ ਹੋਗਾ।
ਕਹਾ ਹੱਕ ਨੇ ਤੂੰ ਕਰ ਸਿਜਦਾ ਕਹਾ ਮਜਨੂ ਨੇ ਐ ਕੈਸੇ?
ਮੇਰਾ ਸਿਜਦਾ ਹੈ ਲੈਲੀ ਕੋ ਕਿਆ ਉਸ ਸੇ ਤੂੰ ਬੜਾ ਹੋਗਾ।
ਅਗਰ ਸੂਰਤ ਲੈਲੀ ਕੀ ਖੁਦਾਯਾ ਬਨ ਕੇ ਆ ਜਾਏਂ।
ਤੋ ਤਨ ਸੇ ਸਿਰ ਜੁਦਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਆਗੇ ਧਰਾ ਹੋਗਾ।*

ਅਤੇ ਇਕ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

*ਤੇ ਤੀਨੋਂ ਹੈਂ ਹਰਫ ਇਸ਼ਕ ਸੰਦੇ
ਇਲਮ ਫਾਰਸੀ ਆਖ ਸੁਨਾਂਵਦਾ ਹੈ।
ਐਨ ਅਕਲ ਖਾਂਦਾ ਸੀਨ ਸ਼ਰਮ ਲਾਂਦਾ
ਕਾਫ ਕਤਲ ਕਰ ਯਾਰ ਮਿਲਾਂਵਦਾ ਹੈ।
ਕੁਲ ਲੋਕ ਸੰਦੀ ਲਾਜ ਕੁਕਰੀ ਹੈ
ਇਸ਼ਕ ਸਿੰਘ ਯਾਰੋ ਮਾਰ ਖਾਂਵਦਾ ਹੈ।*

**ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ ਇਸ਼ਕ ਬਾਜ਼ ਖੁਨੀ
ਸ਼ਰਾ ਪੰਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਂਵਦਾ ਹੈ।**

ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਮਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਦੱਸ ਦੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -1. ਨਾਮ ਤਾਂ ਜਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 2. ਨਾਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਉਸਤਤ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। 3. ਤੀਸਰਾ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ, ਭੇਦ ਬੁੱਧੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। 4. ਵੇਦ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। 5. ਬਾਣੀ ਉਤੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਉਪਰ ਅਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। 6. ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। 7. ਨਾਮ ਦੇ ਉਚੇ ਮਹਾਤਮ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਾਉਣ ਦੇ, ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਾਉਣ ਦੇ, ਨੌਂਕਰੀਆਂ ਚਾਕਰੀਆਂ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਣ ਦੇ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਦਰ ਤੋਂ ਸੋਨੇ ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀਆਂ ਜੜ੍ਹਿਆ ਧਨੁਖ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਦਾਮ ਭੰਨਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਕ ਹਥੋੜੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਾ ਲਵੇ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਨਾਮ ਫਲ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਨਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਮੇਰੇ ਘਰ ਲੜਕੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਈ? ਮੈਂਨੂੰ ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਕਿਉਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਖ ਨਾਮ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। 9. ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਪਿਛੇ ਲਗ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਭੇਖ ਦਿਖਾ ਕੇ, ਛੁਪ ਕੇ ਪਾਪ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਪਾਪ ਦਾ ਜੋ ਫਲ ਹੈ ਉਹ ਹੋਰ ਦੇ ਘੱਟ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਲਾਹ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਵਾਧੂ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੰਦਨੀ ਕਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਨੇ ਇਹ ਵਹਿਮ ਪਾ ਦਿਤੇ ਸਨ ਕਿ ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਪ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਐਸੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਕਿ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਲਾਹ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੋ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੀ, ਨੇ ਇਕ ਪਾਠੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਜ ਪਾਠ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਕਿ ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਗਮਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਲਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਇਸੇ

ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਛੱਡ ਦੇਣੀ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਦੇਣੀ, ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਾਣਾ ਛੱਡ ਦੇਣਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਰਾਮ ਜਪਉ ਜੀਅ ਐਸੇ ਐਸੇ॥
ਪੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਜੈਸੇ॥ ਪੰਨਾ - 337

ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਬਾਲਮੀਕੁ ਸੁਪਚਾਰੋ ਤਰਿਓ ਬਧਿਕ ਤਰੇ ਬਿਚਾਰੇ॥
ਪੰਨਾ - 999

ਧਰੁੰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਕੋ ਅਨਾਥੁ ਪੂ ਬਾਰਿਕੁ
ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਅਮਰ ਅਟਾਰੇ॥ ਪੰਨਾ - 999

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤਿ ਚੇਤ ਅਚੇਤ॥
ਕਾਹੇ ਨ ਬਾਲਮੀਕਹਿ ਦੇਖ॥
ਕਿਸੁ ਜਾਤਿ ਤੇ ਕਿਹ ਪਦਹਿ ਅਮਰਿਓ
ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਬਿਸੇਖ॥ ਪੰਨਾ - 1124

ਸੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਲੰਮੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਾ ਕਉ ਮੁਸਕਲੁ ਅਤਿ ਬਣੈ ਢੋਈ ਕੋਇ ਨ ਦੇਇ॥
ਲਾਗੂ ਹੋਏ ਦੁਸਮਨਾ ਸਾਕ ਭਿ ਭਜਿ ਖਲੇ॥
ਸਭੋ ਭਜੈ ਆਸਰਾ ਚੁਕੈ ਸਭੁ ਅਸਰਾਉ॥
ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਓਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਲਗੈ ਨ ਤਤੀ ਵਾਉ॥
ਪੰਨਾ - 70

ਸਧਨਾ ਕਸਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋਈ ਵਡ ਰਾਜਾ॥
ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਸੁ ਪੂਰੇ ਕਾਜਾ॥
ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਨਿ ਕੋਟਿ ਧਨ ਪਾਏ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਨਮੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਏ॥
..... ਪੰਨਾ - 1155

4. ਚੌਥੀ ਭਗਤੀ ਪਾਦ ਸੇਵਨ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਚਰਣ ਕਮਲ ਕਰਿ ਬੋਹਿਥੁ ਕਰਤੇ ਸਹਸਾ ਦੂਖੁ ਨ ਬਿਆਪੈ॥
ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟੈ ਵਡਭਾਗੀ ਆਠ ਪਹਰ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੈ॥
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਸੇਵਕ ਸੁਆਮੀ ਭਗਤਾ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੇ॥
ਨਾਨਕੁ ਸਿਖ ਦੇਇ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭੂਠ ਪਸਾਰੇ॥
ਪੰਨਾ - 79

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਰਾਜ

ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਰਹੇ।

ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹਉ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਮਲਾਰੇ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ ਮੋਹਿ ਠਾਕੁਰ ਹੀ ਦਰਸਾਰੇ॥
ਪੰਨਾ - 534

ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਬਸੇ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਵਿਖ ਨਸੇ॥ ਪੰਨਾ - 197

ਚਰਣ ਕਮਲ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਜਾਪੁ॥
ਨਾਨਕੁ ਪੇਖਿ ਜੀਵੈ ਪਰਤਾਪੁ॥ ਪੰਨਾ - 197

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਅਵਰਿ ਉਪਾਵ ਸਭਿ ਮੀਤ ਬਿਸਾਰਹੁ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦ ਮਹਿ ਉਰਿ ਧਾਰਹੁ॥ ਪੰਨਾ - 288

ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਾ ਕਾ ਮਨੁ ਰਾਪੈ॥
ਸੋਗ ਅਗਨਿ ਤਿਸੁ ਜਨ ਨ ਬਿਆਪੈ॥
ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗੇ॥
ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਰੰਗੇ॥ ਪੰਨਾ - 683

ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਲਖਸ਼ਮੀ ਜੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਚਰਣ ਪਖਾਰਿ ਕਰਉ ਗੁਰ ਸੇਵਾ
ਆਤਮ ਸੁਧੁ ਬਿਖੁ ਤਿਆਸ ਨਿਵਾਰੀ॥
ਦਾਸਨ ਕੀ ਹੋਇ ਦਾਸਿ ਦਾਸਰੀ
ਤਾ ਪਾਵਹਿ ਸੋਭਾ ਹਰਿ ਦੁਆਰੀ॥ ਪੰਨਾ - 377

ਰਾਧਾ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਰਾਧਾ ਜੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਵਕਤ ਪਿਆਰ ਸਹਿਤ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੁਆਰਕਾ ਤੋਂ ਕੁਰਕੂਸ਼ੇਤਰ ਆਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਿਜ ਵਿਚੋਂ ਗੋਪੀਆਂ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਰਕੂਸ਼ੇਤਰ ਵਿਚ ਆਈਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਰੁਕਮਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਧਾ ਸਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਦ ਸੇਵਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰੁਕਮਣੀ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਹਿਨ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ ਉਸ ਨੇ ਰਾਧਾ ਨੂੰ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਛਾਲੇ ਪੈ

ਗਏ। ਰੁਕਮਣੀ ਨੇ ਛਾਲੇ ਦੇਖ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ? ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਈਰਖਾਲੂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਭਗਤ ਰਾਧਾ ਨੂੰ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਦ ਸੇਵਨ ਭਗਤੀ ਬਾਰੇ ਕਥਾ ਲਿਖਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਜਿਹ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੇਸ਼ ਸੁਰੇਸ਼ ਦਿਨੇਸ਼ ਨਿਸ਼ੇਸ਼ ਨ ਪਾਏ।
ਜੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਬਖਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੈ ਗਿਆਨਨ ਗਾਏ।
ਜੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਸਿਧ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਸਾਧਤ ਹੈ ਮੁਨਿ ਮੋਨ ਲਗਾਏ।
ਤੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੇਸਵ ਕੇ ਅਥ ਉਧਵ ਲੈ ਕਰ ਮੈਂ ਸਹਿਰਾਏ॥
ਸੰਤ ਸਰਾਹਤ ਸਯਾਮ ਕੇ ਪਾਇ ਮਹਾ ਬਿਗਸਿਓ ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਸੋਊ॥
ਜੋਗਿਨ ਕੇ ਜੋਊ ਧਿਆਨ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਵਤ ਹੈ ਅਤਿ ਬਯਾਕਲ ਹੋਊ॥
ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਰਾਦਿਕ ਖੋਜਿਤ ਅੰਤ ਨ ਪਾਵਤ ਕੋਊ।
ਸੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੇ ਸਮ ਤੁਲਯ, ਪਲੋਟਤ ਉਧਵ ਲੈਕਰ ਦੋਊ।

ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਨਾ ਹੋਏ। ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪੂਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਇਆ, “ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ-ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ-ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ!” ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, “ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਕਿਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਐਨਾ ਚਿਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ?”

ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਭਾਈ ਗੋਂਦਾ ਜੋ ਕਾਬਲ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਅਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅਸਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਇਕ ਰਸ ਉਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜੇ ਚਰਨ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਦ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ ਨੂੰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਇਕ ਦਿਨ ਗੋਂਦੇ ਮੱਜਨ ਠਾਨਾ।
ਪ੍ਰਥਮੈ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਪਾਠ ਬਖਾਨਾ।
ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਲਾਯਹੁ ਯਯਾਨਾ।
ਬਢਯੋ ਅਨੰਦ ਬ੍ਰਿਤੀ ਠਹਿਰਾਨਾ।
ਯਯਾਨ ਬਿਖੇ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿਜ ਹਾਥ।
ਪਦ ਅਰ ਬਿੰਦ ਗਹੇ ਰਤਿ ਸਾਥ।
ਇਸ ਅਨੰਦ ਮੈ ਲੈ ਹੁਇ ਗਯੋ।
ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਬਿਤ ਠਯੋ।
ਨਹਿੰ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਸੁਧ ਕਿਛੁ ਰਹੀ।
ਨਿਸ਼ਚਲਤਾ ਐਸੀ ਤਿਨ ਗਹੀ।
ਸੁਨਹਿ ਨ ਦੇਖਹਿ ਪਰਸ ਨ ਜਾਨੈ।
ਰਸਨਾ ਘ੍ਰਾਣ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ।
ਟਿਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮਹਿ ਭਯੋ ਅਨੰਦ।
ਕਰ ਮਹਿ ਗਹਿ ਗੁਰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ।
ਅਚਲ ਹੋਇ ਕਰ ਬੈਠਯੋ ਰਯੋ।
ਅਪਰ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਤਿਨ ਕਿਛੁ ਕਯੋ।
ਦਾਸਨਿ ਕੀ ਸੁਨਿਕੈ ਅਰਦਾਸ।

ਬਿਕਸਤਿ ਮੁਖਿ ਤੇ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
ਕਾਬਲ ਮੇਂ ਗੋਂਦਾ ਸਿਖ ਰਹੇ।
ਧਰੇ ਧਿਆਨ ਦੋਨੋਂ ਪਦ ਗਹੇ।
ਕਿਸ ਬਿਧ ਤਿਸ ਤੇ ਚਰਨ ਛੁਟਾਵੈ।
ਬਿਨਾ ਛੁਟੇ ਕਿਮ ਲੰਗਰ ਜਾਵੈ।
ਰਹਯੋ ਉਡੀਕਤਿ ਛੋਰਹਿ ਮੋਹੀ।
ਦ੍ਰਿੜੁ ਗਹਿ ਰਾਖਯੋ ਤਯਾਗ ਨ ਹੋਹੀ।
ਜਬ ਸੰਧਯਾ ਹੋਈ ਦਿਨ ਗਯੋ।
ਤਬ ਗੋਂਦਾ ਜਾਗਤਿ ਤਹਿ ਭਯੋ।
ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਦੇਹ ਸੁਧ ਹੋਈ।
ਤਜੇ ਚਰਨ ਗੁਰ ਕੇ ਤਬ ਦੋਈ।
ਉਠ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ।
ਸਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਸਿ ਜਿਨਹੁ ਸੁਭਾਇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ. ਪ੍ਰ. ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ,

ਜਦੋਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਅਸੂਮੇਧ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਚਰਨ ਧੋਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪ ਲਈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੇ ਤੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਨਵਾਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਪੰਚਵਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਮੀਲਾਂ ਉਪਰ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਆਸ਼ਰਮ ਸੀ। ਉਥੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਇਕ ਭੀਲਣੀ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਰਿਸ਼ੀ ਲੋਕ, ਜਾਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਜਿਸ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਹ ਰਿਸ਼ੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਪੈ ਗਏ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਸਾਡੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਪਧਾਰੋ, ਪੰਪਾਸਰ ਸਰੋਵਰ ਜਿਥੋਂ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਜਲ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਕੂਰੇ (ਜੀਵ, ਕੀੜੇ) ਪੈ ਗਏ ਉਹ ਲੱਖ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਟੇ। ਆਪ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਛੁਹਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਜਲ ਨੂੰ ਨਾਹੁਣ, ਧੋਣ ਤੇ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤ ਸਕੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਮੰਤਰਣ ਦੇਣ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਲਛਮਣ, ਸੀਤਾ ਸਮੇਤ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਜਲ ਇਕ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਓ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦ੍ਰਿੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਨਾਲ ਜਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਜਲ ਵਿਚ ਪਾਏ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭੀਲਣੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵਰੀ ਸੀ, ਲਈ ਰਾਗ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦ੍ਰਿੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ

ਤਕ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਜਲ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਲ ਸੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਲਛਮਣ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਚਰਨ ਪਾਏ, ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਜੋ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਆਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਚਰਨ ਪਾਏ ਪਰ ਜਲ ਸੁੱਧ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਅਖੀਰ ਭੀਲਣੀ ਦੇ ਚਰਨ ਜਲ ਵਿਚ ਪਾਏ ਤਾਂ ਜਲ ਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਪਾਦ ਸੇਵਨ ਭਗਤੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਚਰਨ ਸਾਧ ਕੇ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਉ॥
ਅਰਪਿ ਸਾਧ ਕਉ ਅਪਨਾ ਜੀਉ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਧੂਰਿ ਕਰਹੁ ਇਸਨਾਨੁ॥
ਸਾਧ ਉਪਰਿ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਨੁ॥

ਪੰਨਾ - 283

ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ, ਛੁਹੀ ਹੋਈ ਚਰਨ ਧੂੜ ਦੀ ਲੋਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਪੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਹਾ-ਨਹਾ ਕੇ ਮੈਲ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈਣ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸਤੀ
ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ॥
ਤੀਰਥਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਨਾਈ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਪਰੀ ਉਡਿ ਨੇੜੀ
ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਗਵਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 1263

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ 23 ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਚਰਨ ਧੂੜ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਪੰਜਿ ਤਤ ਉਤਪਤਿ ਕਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਰਤੀ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ।
ਚਰਣ ਕਵਲ ਸਰਣਾਗਤੀ ਸਭ ਨਿਧਾਨ ਸਭੇ ਫਲ ਪਾਇਆ।
ਲੋਕ ਵੇਦ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਵਿਚਿ ਸਾਧੂ ਪੂੜਿ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ।
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਰਾਇਕੈ ਪਾਵਨ ਪੁਰਖ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਾਇਆ।
ਚਰਣੋਦਕ ਮਹਿਮਾ ਅਮਿਤ ਸੇਖ ਸਹਸ ਮੁਖਿ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ।
ਪੂੜੀ ਲੇਖ ਮਿਟਾਇਆ ਚਰਣੋਦਕ ਮਨੁ ਵਸਿਗਤਿ ਆਇਆ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਜਗੁ ਚਰਨੀ ਲਾਇਆ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 23/3

ਚਰਣੋਦਕੁ ਹੋਇ ਸੁਰਸਰੀ ਤਜਿ ਬੈਕੁੰਠ ਧਰਤਿ ਵਿਚਿ ਆਈ।
ਨਉ ਸੈ ਨਦੀ ਨੜਿੰਨਵੈ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਅੰਗਿ ਸਮਾਈ।
ਤਿਹੁ ਲੋਈ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ ਮਹਾਦੇਵ ਲੈ ਸੀਸ ਚੜਾਈ।
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਸਰੋਵਦੇ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ।
ਸਣੁ ਗੰਗਾ ਬੈਕੁੰਠ ਲਖ ਲਖ ਬੈਕੁੰਠ ਨਾਥਿ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਸਾਧੂ ਪੂੜਿ ਦੁਲੰਭ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਰਣਾਈ॥
ਚਰਣ ਕਵਲ ਦਲ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 23/4

ਚਰਣ ਸਰਣਿ ਜਿਸੁ ਲਖਮੀ ਲਖ ਕਲਾ ਹੋਇ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ।
ਰਿਪਿ ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਸਭ ਗੋਲੀਆਂ ਸਾਧਿਕ ਸਿਧ ਰਹੇ ਲਪਟਾਈ।
ਚਾਰਿ ਵਰਨ ਛਿਅ ਦਰਸਨਾ ਜਤੀ ਸਤੀ ਨਉ ਨਾਥ ਨਿਵਾਈ।
ਤਿੰਨ ਲੋਅ ਚੰਦਹ ਭਵਨ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲ ਫਲੁ ਕਰਿ ਛਾਈ।
ਕਵਲਾਸਣੁ ਕਵਲਾਪਤੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਰਣਾਗਤਿ ਆਈ।
ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਨ ਆਪੁ ਗਣਾਈ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖੁ ਫਲੁ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 23/5

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੰਤ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਿਟੇ ਅਘ ਕੋਟ॥
ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਛੋਟ॥

ਪੰਨਾ - 189

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਛੋਹੀ ਹੋਈ ਧੂੜ ਲੱਖਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਤਾ ਰਖਦੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਪੂੜਿ ਪੁਨੀਤ ਸਾਧ ਲਖ ਕੋਟਿ ਪਿਰਾਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 322

ਚਰਨ ਧੂੜ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਦਾਨੁ ਮਹਿੰਡਾ ਤਲੀ ਖਾਕੁ
ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ॥
ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛਡੀਐ
ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਅਲਖੁ ਧਿਆਈਐ॥
ਫਲ ਤੇਵੇਹੋ ਪਾਈਐ ਜੇਵੇਹੀ ਕਾਰ ਕਮਾਈਐ॥
ਜੇ ਹੋਵੈ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ
ਤਾ ਪੂੜਿ ਤਿਨਾ ਦੀ ਪਾਈਐ॥
ਮਤਿ ਥੋੜੀ ਸੇਵ ਗਵਾਈਐ॥

ਪੰਨਾ - 468

ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਦਾ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਮਹਾਤਮ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਮਦੂਤ ਵੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਮਸਤਕ ਲਾ ਲਈ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਧੂਰਿ ਸੰਤ ਪਾਈ॥
ਤਾ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਮਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 182

ਸਾਧੂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹਾਤਮ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਦ ਸੇਵਨ ਭਗਤੀ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਇ॥
ਦੁਖ ਦੁਸਮਨ ਤੇਰੀ ਹਤੈ ਬਲਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 190

ਪੰਜਵੀਂ ਅਰਚਣ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ 16 ਭੇਦ ਹਨ, ਇਹ ਅਰਚਣ ਭਗਤੀ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਸੇਵਾ ਬੰਦਨ ਇਹੈ ਟਹਲ ਮੋਹਿ ਕਰਨਾ॥
ਬਿਗਸੈ ਮਨੁ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸਾ ਬਹੁਰਿ ਨ ਗਰਭੈ ਪਰਨਾ॥**

ਪੰਨਾ - 531

ਸੋ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਪੂਜਾ ਕਰੀਏ। ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਆਸਣ, ਝਾੜੂ, ਲੇਪਨ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬਿਛਾਉਣਾ, ਵਸਤਰ, ਭੂਸ਼ਣ ਸਜਾਵਟ ਕਰਨੀ। ਸੁਗੰਧੀ, ਚੰਦਨ, ਕੇਸਰ, ਕਸਤੂਰੀ, ਫੁਲ ਆਦਿ ਭੇਟ ਕਰਨੇ। ਫੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾ ਪਹਿਨਾਉਣੀਆਂ, ਧੂਪ, ਅਗਰ, ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧਿਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਧੂਪ ਦੇਣਾ। ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗਾਉਣਾ। ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਮਾਇਆ ਭੇਟ ਕਰਨੀ, ਆਰਤੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਪ੍ਰਦਖਣਾ ਕਰਨੀ, ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਲੰਘ ਤੇ ਸੇਜਾ ਵਿਛਾਉਣੀ, ਸੁਗੰਧਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕੋਲ ਰਖਣੀਆਂ। ਇਹ ਅਰਚਣ ਪੂਜਾ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਾਡੇ ਆਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਮ ਨੂੰ ਇਕ ਵਹਿਮ ਕਹਿ ਕੇ ਹਟਾ ਹੀ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਲਾ ਪੂਜਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਕੁਝ ਕਰਮ ਤਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਵੀ ਕਰਨੇ ਹੀ ਪੈਣਗੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅਚੁਤ ਪੂਜਾ ਜੋਗ ਗੋਪਾਲ॥

ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਰਖਉ ਹਰਿ ਆਗੈ

ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥ ਪੰਨਾ - 824

ਅਤੇ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਮਨੁ ਵੇਕਾਰੀ ਵੇੜਿਆ ਵੇਕਾਰਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇ॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਅਗਿਆਨੀ ਪੂਜਦੇ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ॥

ਆਤਮ ਦੇਉ ਪੂਜੀਐ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 88

6. ਛੇਵੀਂ ਭਗਤੀ ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥

ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਪੰਨਾ - 256

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤੂ ਮੇਰੇ ਪਾਨ ਅਧਾਰੈ॥

ਨਮਸਕਾਰ ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨਾ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਜਾਉ ਬਾਰੈ॥

ਪੰਨਾ - 820

ਡੰਡੇ ਵਤ ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਜ਼ਮਾਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ ਲਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ, ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਨਮਸਕਾਰ ਤਾ ਕਉ ਲਖ ਬਾਰ॥

ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਤਾ ਕਉ ਵਾਰਿ॥

ਸਿਮਰਨਿ ਤਾ ਕੈ ਮਿਟਹਿ ਸੰਤਾਪ॥

ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਨਾ ਵਿਆਪਹਿ ਤਾਪ॥ ਪੰਨਾ - 1142

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ 'ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਅੰਦਰ

ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗੀਏ ਤਾਂ ਅਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹਨ, ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਏ ਕਿ -

ਨਮਸਤੁੰ ਅਕਾਲੇ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ॥

ਨਮਸਤੁੰ ਅਰੂਪੇ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਅਨੂਪੇ॥

ਨਮਸਤੁੰ ਅਭੇਖੇ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਅਲੇਖੇ॥

ਨਮਸਤੁੰ ਅਕਾਏ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਅਜਾਏ॥

ਨਮਸਤੁੰ ਅਗੰਜੇ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਅਭੰਜੇ॥

ਨਮਸਤੁੰ ਅਨਾਮੇ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਅਠਾਮੇ॥.....

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਰਪੱਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਥੇ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਇਕ ਮੇਲਾ ਭਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਥਾਰੂ, ਜਾਟਵ, ਧੀਮਰ, ਗੁੱਜਰ, ਭੰਗੀ ਆਦਿ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਨਾਨਕ ਮਤਾ ਜੀ ਦਾ ਕਲਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਉਥੋਂ, ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਸਤਰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ-ਕਈ ਮੀਲ ਲੰਮੇ ਪੈ-ਪੈ ਕੇ ਨਾਨਕ ਮਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਐਨੀਆਂ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ, ਮੇਰੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿਤੇ - ਮੈਨੂੰ ਲੜਕੇ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਗਈ, ਮੈਂ ਐਨਾ ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਤੇ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦਾ ਉਸ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਗਾਉ ਮੇਰੀ ਰਸਨਾ॥

ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸੰਤਨ

ਉਹਾਂ ਚਰਨ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੇ ਬਸਨਾ॥ ਪੰਨਾ - 1298

ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ -

ਕਰਿ ਸਾਧੁ ਅੰਜਲੀ ਪੁੰਨੁ ਵਡਾ ਹੇ॥

ਕਰਿ ਡੰਡਉਤ ਪੁਨੁ ਵਡਾ ਹੇ॥

ਪੰਨਾ - 171

ਸੋ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ ਬਾਰੇ ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਅਰਜਨ! ਤਤ੍ਵ ਨੂੰ ਜਾਣਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਉਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਜਨ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਹਾਤਮਾ ਡੰਡਉਤ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਐਸੀ ਵੀ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ

ਡੰਡਉਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਅਧਿਆਤਮ ਕਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਰਿਸ਼ੀ, ਭਿਰਗੂ ਕੁਲ ਵਿਚ ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਮਰਕੰਡੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸੀ। ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਰਕੰਡੇ ਦੀ ਉਮਰ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਹੋਇਆ, ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਡੰਡਉਤ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰਿਆ ਕਰੇ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਅਭਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪੂਰੇ ਨਿਮਰਤ ਭਾਵ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਡੰਡਉਤ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰ ਮਹਾਤਮਾ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਡੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤੀ। ਮੁਖੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਚਿਰੰਜੀਵ ਹੋਵੇ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਹਾਂ, ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਆਪ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਹੋਵਾਂ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਮਰ ਬਾਰੇ ਦਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਲਕ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਯੂ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਦੱਸ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਟੱਲ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਟਾਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧੂ ਦਾ ਬਚਨ ਅਟੱਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁਣਿਆ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕਦਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧ ਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਨੇਤ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਾਰਕੰਡੇ ਦੀ ਆਯੂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਜਮਦੂਤ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਪਰ ਉਹ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਦੂਰ ਹੀ ਠਹਿਰ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਟਲ ਗਿਆ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬੇਟਾ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਹ, ਤੇਰਾ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਟਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਆਯੂ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਆਯੂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲਾ ਕੇ, ਸੰਤਾਂ

ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾ ਕੇ ਸਫਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਰਕੰਡੇ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਕਿ ਡੰਡਉਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਹੋਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ, ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਹ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੁੰਡ ਬਲਾਏ॥

ਪੰਨਾ - 692

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੰਡਉਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਸੰਪਰਦਾਈ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਭੱਟਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ, ਚਾਰੋਂ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾਓ, ਕਲਯੁੱਗ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨੀ ਬਣ ਕੇ ਵਿਚਰੋ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਅੰਤ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕਲਯੁੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਸਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਣਗੇ ਅਤੇ ਧਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਭੱਟਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾ ਗਾਇਨ ਕਰੋਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰੋਂ ਵੇਦਾਂ ਨੇ, ਚਾਰ-ਚਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰੇ, 16 ਭੱਟ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀਖੇ ਭੱਟ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਰਾਮਸਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਜਾਣ ਕੇ ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਰਾਪ ਹਟ ਗਿਆ। ਸੋ ਨਮਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਦੁਖ ਉਠਾਉਣਾ ਪਿਆ।

ਅਜਿਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਦਖੜ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਭਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦਖੜ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਦਖੜ ਨੂੰ ਉਠ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਯੱਗ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਭਾਗ ਕੱਢਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਨਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਾਰਵਤੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯੋਗ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਜਲਾ ਦਿਤਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਨੇ ਸਵਰਗ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਮਧੇਨ ਗਊ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਗਊ ਨਾ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਤੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇਰੇ ਕਦੇ ਵੀ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਐਸਾ ਹੀ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਚਲਦਿਆਂ-ਚਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੂਰਜ ਮੱਥੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਾਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਘਰ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਿਮਰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਚੱਲੋ। ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਖਬਰ ਸਾਰ ਲੈ ਲਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਲੱਖਮੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਵੋਗੇ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਲਵੋਗੇ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਆਪਾਂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਜੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਿਤਾ ਕਾਰਜ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਪਸ ਚੱਲੀਏ। ਅਜੇ ਆਪਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਕਾਰਜ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਛੁਟੀ ਦੇਵੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਤੂੰ ਅਸਾਡਾ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਮਿਤਰ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝ। ਜੇ ਤੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਲਾਵਾਂ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਰਾਖਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਾਸ ਭਖਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਵਾਪਸ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਅਤੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਉਥੋਂ ਕਾਫਲੇ ਚਲਦੇ ਹੋਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਦ੍ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਕੇ ਨੌਂ ਮੀਲ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਡੇ ਰਾਕਸ਼ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ

ਤਲਣ ਲਈ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਉਬਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਉਬਲਦੇ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਮਰਦਾਨਾ ਕੁਥਾਂ ਫਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਰਾਕਸ਼ ਨੇ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਬਲਦੇ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਉਸ ਨੇ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ।” ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਔਖੀ ਘੜੀ ਨਾ ਦੇਖਣ ਦੇਣੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਪੰਜ ਰੱਖਣੀ। ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰੋ।

ਓਧਰੋਂ ਕੌਡੇ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ,

ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੜਾਹੇ ਦੇ ਦੁਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਉਬਲਦੇ ਤੇਲ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਖੌਲਣ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕੌਡਾ ਰਾਕਸ਼ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਕੌਣ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਕੜਾਹਾ ਹੀ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਗਿਆ, ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜੋਸ਼ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬਾਲਮੀਕ ਜਦੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਉਪਰ ਕੁਹਾੜਾ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਤੋਂ ਕੁਹਾੜੇ ਦਾ ਭਾਰ ਹੀ ਨਾ ਚੁਕ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਹੀ ਬੰਨ ਦਿਤਾ, ਸਰੀਰ ਬਜਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

*ਵਾਟੈ ਮਾਣਸ ਮਾਰਦਾ ਬੈਠਾ ਬਾਲਮੀਕ ਬਟਵਾੜਾ।
ਪੁਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਮਨ ਵਿਚਿ ਹੋਆ ਖਿਜੋ ਤਾੜਾ।
ਮਾਰਨ ਨੋ ਲੋਚੈ ਘਣਾ ਕਵਿ ਨ ਹੰਘੈ ਹਥੁ ਉਘਾੜਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਨੁਆ ਰਾਖਿਆ ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ ਉਛੋਗਾੜਾ।
ਅਉਗਣੁ ਸਭ ਪਰਗਾਸਿਅਨੁ ਰੋਜਗਾਰੁ ਹੈ ਏਹੁ ਅਸਾੜਾ।
ਘਰਿ ਵਿਚਿ ਪੁਛਣ ਘਲਿਆ ਅੰਤਕਾਲ ਹੈ ਕੋਇ ਆਸਾੜਾ।
ਕੋੜਮੜਾ ਚਉਖੰਨੀਐ ਕੋਇ ਨ ਬੋਲੀ ਕਰਦੇ ਝਾੜਾ।
ਸਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇ ਉਧਾਰਿਅਨੁ ਟਪਿ ਨਿਕਥਾ ਉਪਰ ਵਾੜਾ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੰਘੇ ਪਾਪ ਪਹਾੜਾ।*

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, 10/19

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੌਡੇ ਨੇ ਬਲਹੀਣ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੌੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਛੱਪਰ ਵਿਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੌੜ ਕੇ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਛਕਣ ਲਈ ਤਾਜ਼ੇ ਮਿੱਠੇ ਫਲ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ! ਐਨੀ ਰਾਕਸ਼ ਮਤ ਤੇਰੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਈ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਆਏ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਠ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਹਾਂਮੂਰਖ! ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਫਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਾਹ! ਤੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਕਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਵੇਂਗਾ। “ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਰਾਪ ਦਾ ਅੰਤ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸਿਆ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤੂੰ ਖਾਵੇਂਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਖਾਈਂ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤੈਨੂੰ ਭੇਡ, ਬਕਰੇ, ਹਰਨ, ਪੰਛੀ, ਕੁੱਕੜ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੋਵਿਰਤੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਦਿਸਦਾ ਵਜੂਦ ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ

ਦਿਨ ਤੇਰੇ ਸਰਾਪ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ। ਸਿੱਖ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਮਹਾਂ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਰਾਕਸ਼ਸ ਜਾਤੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੌਡਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਮੈਲਾ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਕੋਚ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ। ਇਸ ਉਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਬਚਨ ਐਸੇ ਸਨ -

ਫਰੀਦਾ ਮੈ ਭੋਲਾਵਾ ਪਗ ਦਾ ਮਤੁ ਮੈਲੀ ਹੋਇ ਜਾਇ॥

ਗਹਿਲਾ ਰੂਹ ਨ ਜਾਣਈ ਸਿਰੁ ਭੀ ਮਿਟੀ ਖਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 1379

ਉਠੁ ਫਰੀਦਾ ਉਜੁ ਸਾਜਿ ਸੁਬਹ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਿ॥

ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰਿ॥

ਪੰਨਾ - 1381

ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕੀਜੈ ਕਾਂਇ॥

ਕੁੰਨੇ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਣ ਸੰਦੈ ਥਾਇ॥

ਪੰਨਾ- 1381

ਉਸਦਾ ਇਹ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਰਸਦ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਾਨੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਖਤ ਉਪਰ ਸਸ਼ੋਭਤ ਸਨ, ਦੂਰ ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆ ਕੇ ਚਰਨ ਬੰਦਨਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਵਰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਕਾਜ਼ੀ ਸਲਾਰਦੀਨ ਵੀ ਬੈਠਾ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਹਨ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ! ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਣਦਾ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਜੀਵ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਜੋ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਸੁਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਜੈਸੀ ਕਲਮ ਵੁਡੀ ਹੈ ਮਸਤਕਿ ਤੈਸੀ ਜੀਅੜੇ ਪਾਸਿ॥

ਪੰਨਾ - 74

ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ॥

ਪੰਨਾ - 937

ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਸਭ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਵਿਆਪ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦਾਂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਟਾ ਦੇਣਗੀਆਂ? ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਸਲਾਰਦੀਨ! ਗੁਰੂ, ਪੀਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੇਖ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਇਸ ਜੀਵ ਨੇ ਭੋਗਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਸਤਕ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਂਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁੱਠੇ ਲੇਖ ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮੋਹਰ ਕੱਢੀ ਉਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸਲਾਰਦੀਨ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੜ੍ਹੋ। ਉਹ ਪੁੱਠੇ ਸਨ ਪੜ੍ਹਨੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਿਆਹੀ ਲਗਾ ਕੇ ਮੋਹਰ ਕਾਗਜ਼ ਤੇ ਲਾਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਸਾਫ-ਸਾਫ ਦਿਸਣ ਲਗ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਲਾਰਦੀਨ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਲਾਹ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਅੱਲਾਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ॥

ਪੰਨਾ - 864

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਗਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪੁ ਦਿਖਾਈ॥

ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 442

ਇਸ ਉਤੇ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਮੰਡੀ ਸਕੋਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਮਾਇਆ ਲੈ ਕੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣੇ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਣੀ ਦੱਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ ਦੀ ਤੁਕ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ -

ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ॥

ਪੰਨਾ - 937

ਰਾਜਾ ਸਮਝਦਾਰ ਸੀ, ਇਕ ਦਮ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਐਡੀ ਦੂਰੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਇਆ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੇ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਟਣੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ਮਾਇਆ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ, ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਫਲ ਹੋਇਆ।

ਇਹ ਸੰਸਾ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੁੱਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ, ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਜਲਦਾ ਦੇਖਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੂਹ ਇਕ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਘਰ, ਚੰਡਾਲਣੀ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਈ ਦੇਖੀ। ਦੇਖਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਖੇਲ੍ਹਦਾ-ਕੁਦਦਾ, ਭੁੱਖਾ ਤਿਹਾਇਆ, ਦੁਖੀ, ਸੁਖੀ ਰਹਿ ਕੇ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ

ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਈ ਬੱਚੇ ਉਪਰੋਥਲੀ ਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਮਾਈ ਕਰਿਆ ਕਰੇ ਪਰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਪੜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨੰਗਾ ਰਹਿਣਾ, ਪੇਟ ਤੋਂ ਵੀ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਹਰ ਵਕਤ ਵੱਡਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ ਸਹਿਣੀਆਂ। ਅਖੀਰ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਰਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਬਰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦੱਬ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਲੰਘ ਉਪਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਭੈ ਲਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰਾ ਸੁਪਨਾ ਸੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਕਿੰਨਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਉਪਾਅ ਮੈਂ ਅੱਜ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਾਂਗਾ।

ਸਵੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਚੱਲੋ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ-ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਹਰਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਘੋੜਾ ਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਰਨ ਨੂੰ ਭਾਲਦਾ-ਭਾਲਦਾ ਇਸਦਾ ਘੋੜਾ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੇ ਚੰਡਾਲ ਹੋ ਕੇ 40 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਕੱਟੀ ਸੀ। ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਓਹੀ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦਰਖਤ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕੁਝ ਆਰਾਮ ਲੈਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਲੜਕਾ ਉਸ ਵਲ ਦੌੜਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਪੂ ਘੋੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਖਬਰ ਹੋ ਗਈ, ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਉਥੇ ਹੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਿਆ ਮਰ ਕੇ ਕਬਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਘੋੜਾ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲਿਆਇਆ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਵਸਤਰ ਕਿਉਂ ਪਹਿਨੇ ਹਨ। ਤੈਨੂੰ ਰਾਜ ਦੰਡ ਤੋਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ?

ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੰਡੀ ਸਕੇਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।

ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਾ ਲੱਭਿਆ, ਬੱਚੇ ਨੱਠ-ਨੱਠ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੇਰੀ ਰਖਸ਼ਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਵੀ ਹਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਰਦਾ ਤਾਂ ਕਬਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਡੀ ਸਕੇਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹਨ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਆਏ, ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਕਬਰ ਪੁੱਟੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਮੁਰਦਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਸਭ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ

ਜੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ।

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਹੀ ਸੱਚੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਮੇਰੇ ਹੀ ਬੱਚੇ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੀ ਮਰਿਆ ਸਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਜਾਣਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਕਲ੍ਹ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਮਾਇਆ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ 'ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ॥' ਸੰਸਾ ਵਿਆਪ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਿਆ ਸੰਸਾ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਇਹ ਖੇਲ੍ਹ ਜੋ ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਇਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਮਸਤਕ ਦਾ ਭੈੜਾ ਲੇਖ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਤੇਰਾ ਲੇਖ ਮਿਟ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਲਾਰਦੀਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਨ ਹਨ -

ਨਮਸਕਾਰ ਰਖਨਹਾਰ ਮਨਿ ਅਰਾਧਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਕ॥

ਸੰਤ ਰੇਨੁ ਕਰਉ ਮਜਨੁ ਨਾਨਕ ਪਾਵੈ ਸੁਖ ਅਨੇਕ॥

ਪੰਨਾ - 1341

ਜਿਹ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ ਨਨਕਾਰੁ॥

ਮੁਕਤਿ ਕਰੈ ਉਤਰੈ ਬਹੁ ਭਾਰੁ॥

ਨਮਸਕਾਰੁ ਕਰਿ ਹਿਰਦੈ ਮਾਹਿ॥

ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਤੇਰਾ ਆਵਨੁ ਨਾਹਿ॥ ਪੰਨਾ - 971

□ □ □ □ □ □ □

‘ਚਲਦਾ’

ਰੁਬਾਈ

ਸੱਜਨ ਮੇਰਾ ਦਿਸ ਨਾ ਆਇਆ

ਸੱਜਨ ਸੱਜਨ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਜਨ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ।

ਸ਼ਰਧਾ ਸਾਗਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰੇ, ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ ਛਾਇਆ।

ਸਜਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਸਜਨ ਮਿਲਦੇ, ਗੱਲ ਵਿਚ ਬਾਹਾਂ ਪਾ ਪਾ,

ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਨੂੰ ਭਈ ਨਿਰਾਸਾ, ਸੱਜਨ ਮੇਰਾ ਦਿਸ ਨਾ ਆਇਆ।

.....

ਬੀਚੇ ਅਟਕਿਓ ਚੀਤ

ਤੇਰੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਸਜਣਾ, ਸੱਜਣ ਘੋਲ ਘੁਮਾਏ।

ਲੋਗ, ਕੁਟੰਬ ਸੁੱਖ ਸਾਧਨ ਛੱਡੋ, ਤੁਧ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾਏ।

ਛੱਡ ਪੁਰਾਣੇ ਨਵੇਂ ਬਣਾਏ, ਸੱਜਣ ਲੱਖ ਹਜ਼ਾਰਾਂ।

ਦਾਸ ਕਲਿਆਣ ਅਟਕ ਗਏ ਬਿੱਚੇ, ਹਰਿ ਸੱਜਨ ਬਿਸਰਾਏ॥

ਕਬੀਰ ਸਿਖ ਸਾਖਾ ਬਹੁਤੇ ਕੀਏ ਕੇਸੋ ਕੀਓ ਨ ਮੀਤੁ॥

ਚਾਲੇ ਥੇ ਹਰਿ ਮਿਲਨ ਕਉ ਬੀਚੈ ਅਟਕਿਓ ਚੀਤੁ॥

ਪੰਨਾ - 1369

(ਸੰਤ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਜੀ)

ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਇਕ ਈਸਾਈ ਸੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਈਸਾਈ ਸਾਧੂ ਮਿਲੇ (ਸਾਧੂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ) ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਸਵਾਮੀ ਚਿੱਟੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਤਪੜ ਹੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਭਗਵਾਂ ਚੋਲਾ ਤਦ ਹੀ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਲਈ ਦੀਖਿਆ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਗਵਾ ਰੰਗ ਅੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਫੁਕ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ, ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਭਗਵੇਂ ਚੋਲੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਵੈਰਾਗੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਚੋਲੇ ਪਾਣੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਚਿੱਟਾ ਚੋਲਾ ਪਾ ਕੇ, ਕੰਬਲ ਲਪੇਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫੇਰ ਟਾਟ ਲਪੇਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ।

ਸਵਾਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ, ਸਵਾਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੱਸਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਲਈ ਹੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਛੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ ਹਨ।

ਈਸਾਈ ਸਾਧੂ ਨੇ ਭਗਵਾਂ ਚੋਲਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਸੂਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ (cross) ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਤੀਸਰੇ ਈਸਾਈ ਸਾਧੂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਈਸਾਈ ਮਤ ਬਾਰੇ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹ ਪਾਦਰੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸਵਾਮੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਈਸਾਈ ਮਤ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਈਸਾਈ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜੀਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਈਸਾਈ ਮਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਈਸਾ ਜੀ ਹਿਮਾਲੀਆ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ ਉਹ ਰਹੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ।

ਇਹ ਈਸਾਈ ਸਵਾਮੀ ਬੜੇ ਹੀ ਨਮਰ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਈਸਾ ਜੀ ਨਾਲ ਟੁਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕੋਈ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ 2000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੋਵੇ?

ਉਹ ਹਸੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕੀ ਨਾਦਾਨੀ ਹੈ, ਈਸਾ ਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਣ ਦੀ, ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ। ਸਚਾਈ ਸਦੈਵੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਰਦੀ ਕਦੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੀ ਈਸਾ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦ ਚਿੰਨਾਂ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ, “ਕਿਥੇ ਹਨ ਉਹ ਪਦ ਚਿੰਨ?”

ਉਹ ਫੇਰ ਹਸੇ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ, ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਜਾਵਾਂ ਉਹ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨੇਤਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਉਹ ਹਨ?

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਈਸਾ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸ਼ੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਦਿਤੀਆਂ।

ਈਸਾ ਹਿਮਾਲੀਆ ਤੇ

ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦਾ ਪਦ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂਦੇਵ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਉਥੋਂ ਮੈਂ ਅਮਰਨਾਥ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ਤੇ ਸਥਿਤ ਤੀਰਥ ਹੈ ਅਮਰਨਾਥ! ਅਮਰਨਾਥ ਦੀ ਗੁਫਾ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਬਰਫ ਨਾਲ ਢੱਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਾਣੀ ਵਗ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਹਿਮ ਕਣਿਕਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹਿੰਦੂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈਸਾਈ, ਕਰਾਸ ਦੀ। ਚਿੱਟੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਥੇ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਕਬੂਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ ਮੇਰੇ ਪੱਖ ਪਦਰਸ਼ਕ ਸਨ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਈਸਾ ਜੀ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਆਉਣਾ ਦਸਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਈਸਾ ਜੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਪੰਡਤ ਇਕ ਖਰੜੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਤਿੱਬਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਮੱਠ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ ਜੋ 14000 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਉਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਉਲਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਰੂਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ। ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, “The Unknown life of Jesus Christ.” ਇਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੋਈ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ ਕਿ ਈਸਾ ਜੀ ਇਥੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਈਸਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਹੀ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਦਾ ਢੰਗ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਸੀ। ਤੀਸਰਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹ ਯੋਗ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਪੰਡਤ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਈਸਾ ਜੀ ਛੋਟੇ ਏਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਤੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਤਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹੀ ਰਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵਾਂ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਈਸਾ ਜੀ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਬਹਿਸਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅਮਰਨਾਥ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਆਸ਼ਰਮ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਜਿਹੜੇ ਗੁਲਮਰਗ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਸੱਤ ਮੀਲ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਗੁਲਮਰਗ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੈਰਗਾਹ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਾਫੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਕ ਸਵਾਮੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਲਥਾ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਕੋਈ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਪਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਫਿਲੋਸਫੀ ਆਤਮਾ, ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੇ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ 'ਸਪੰਦ' ਤਤਵ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਆਵਾਜ਼, ਸਵੈ ਉਤਪੰਨ ਥਰ-ਥਰਾਹਟ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ 'ਸ਼ਕਤੀ ਪਥ' ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨਾ, ਜਿਹੜੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਾਧੂ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਅਮਰਨਾਥ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਲਦਾਖ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਇਕੱਲੇ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਦੇ ਸਨ, ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਅਮਰਨਾਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਮਿਲਿਆ ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਸਤਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਹਫਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਮੰਦਰ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਗੁਫਾ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯੂ ਕੋਈ ਇੱਕੀ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਨ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਚੈਰੀ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਧੋਤੀ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ ਉਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਐਨਾ ਅਭਿਆਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 10,000 ਤੋਂ 12,000 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਤੁਰਦੇ ਸਨ। ਬੜੇ ਹੀ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਯੋਗੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕ ਬੜਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਸੀ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੰਪੂਰਨ ਸਨ, ਯੋਗ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸਨ, ਲੋਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਬਾਲ ਭਗਵਾਨ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਉਸਤਤ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੀ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਨਿਰੰਤਰ ਹਿਮਾਲੀਆ ਪਰਬਤਾਂ ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮੱਠ ਵਿਚ ਵੀ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਾਧਕਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੱਠ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਪੱਥ ਪਰਦਰਸ਼ਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਪਕੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਗਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਅੱਠ ਦਸ ਘੰਟੇ ਬਿਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਝਪਕੇ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਉਸਤਾਦ ਤਾਂ ਬੜੇ ਹੀ ਅਨੁਠੇ ਸਨ। ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਢਾਈ ਫੁੱਟ ਉਚੇ ਉਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਮਿਟਿਆ। ਫੇਰ ਉਸ ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਫੁੱਟੇ ਨਾਲ ਨਾਪਿਆ। ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੇਰ ਦਸਣਾ ਚਾਹਵਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਜੋ ਯੋਗੀ ਬੰਧ ਲਗਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠ ਸਕਣਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਫੀ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਯੋਗੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅਭਿਆਸ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾ ਪੁਛੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦਾ ਇਕ ਮੰਤਰ ਉਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਦੋਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਕਾਬੂ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੰਧ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਮਨ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ, ਫੇਰ ਮਨ ਇਕ ਮੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਚੇਤ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਸੰਤੁਲਤ ਹੋ ਕੇ ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਉਚੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਤਵਿਕਤਾ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਦੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਵਸ਼ਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹਨ। ਭਰੋਸਾ, ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਜੀਵਨ ਫਿਲੋਸਫੀ ਲਈ ਅਤੀ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 60 ਤੇ)

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ?

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 43)

ਦੁਸਰੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਿਸ ਵਲ ਅਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹੈ - ਭੋਗ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ। ਭੋਗ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਿੱਚ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ-ਮੁੜ ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਦਰ ਜਨਮ ਦੁਖ ਸਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਗਲਦਾ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਦੇਇ ਕਿਵਾੜ ਅਨਿਕ ਪੜਦੇ ਮਹਿ ਪਰ ਦਾਰਾ ਸੰਗਿ ਫਾਕੈ॥
ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤੁ ਜਬ ਲੇਖਾ ਮਾਗਹਿ ਤਬ ਕਉਣੁ ਪੜਦਾ ਤੇਰਾ ਢਾਕੈ॥
ਪੰਨਾ - 616

ਇਹ ਤਾਂ ਕਾਮ ਭੋਗੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਰਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ॥
ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ॥
ਏਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ॥
ਪੰਨਾ - 15

ਇਹ ਰਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਜਮ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭੁੱਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਖੀਨ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਗ ਵਲ ਨੂੰ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਤਿਲਕਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ॥
ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ॥ ਪੰਨਾ - 1256
ਜੇਤੇ ਰਸ ਸਰੀਰ ਕੇ ਤੇਤੇ ਲਾਗਹਿ ਦੁਖ॥
ਪੰਨਾ - 1287

ਰਸ ਭੋਗਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕੁੜਤਣ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਆਦਮੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰਕੇ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਮਿਠਾ ਕਰਿ ਕੈ ਕਉੜਾ ਖਾਇਆ॥
ਤਿਨਿ ਕਉੜੈ ਤਨਿ ਰੋਗੁ ਜਮਾਇਆ॥
ਜੇ ਫਿਰਿ ਮਿਠਾ ਪੇੜੈ ਪਾਇ॥
ਤਉ ਕਉੜਤਣੁ ਚੁਕਸਿ ਮਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 1243

ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਿਮਖ ਕਾਮ ਸੁਆਦ ਕਾਰਣਿ ਕੋਟਿ ਦਿਨਸ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ॥
ਘਰੀ ਮੁਹਤ ਰੰਗ ਮਾਣਹਿ ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਪਛੁਤਾਵਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 403

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ॥
ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥
ਪੰਨਾ - 14

ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮਣ ਸੁੰਦਰ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਇਛਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਲਸ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਜੀਵ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਰੁਚੀ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਆਲਸ ਘੇਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਚੰਗਿਆਈ ਆਲਕੁ ਕਰੇ ਬੁਰਿਆਈ ਹੋਇ ਸੇਰੁ॥
ਨਾਨਕ ਅਜੁ ਕਲਿ ਆਵਸੀ ਗਾਫਲ ਫਾਹੀ ਪੇਰੁ॥
ਪੰਨਾ - 518

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਬੁਰੇ ਕਾਮ ਕਉ ਉਠਿ ਖਲੋਇਆ॥
ਨਾਮ ਕੀ ਬੇਲਾ ਪੈ ਪੈ ਸੋਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 738

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਭੋਗ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਨਾਮ ਅਉਖਧ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਕਾਮਨਿ ਚਾਹੈ ਸੁੰਦਰਿ ਭੋਗੁ॥ ਪਾਨ ਫੂਲ ਮੀਠੇ ਰਸ ਰੋਗੁ॥
ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੇ ਸੋਗੁ॥ ਪੁਭ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨਸਿ ਹੋਗੁ॥
ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ ਅਧਿਕੁ ਸੀਗਾਰੁ॥ ਮਾਟੀ ਫੂਲੀ ਰੂਪੁ ਬਿਕਾਰੁ॥
ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬਾਧੋ ਬਾਰੁ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁਨਾ ਘੁਰੁ ਬਾਰੁ॥
ਪੰਨਾ - 1187

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਸੋ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ extreme ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਜੇ ਲਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਭੋਗ ਕਰਹਿ ਨਵ ਖੰਡ ਰਾਜੁ ਕਮਾਹਿ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਗੁਰ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਵਈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥
ਪੰਨਾ - 26

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥
ਪੰਨਾ-14

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ-

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ॥
 ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ॥
 ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥
 ਪੰਨਾ - 14

ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ ਹੋਰ ਦਸੁਣੀ ਹੋਇ॥
 ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
 ਚੰਗਾ ਨਾਉ ਰਖਾਇ ਕੈ ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਲੇਇ॥
 ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਤ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇ॥
 ਕੀਟਾ ਅੰਦਰਿ ਕੀਟੁ ਕਰਿ ਦੋਸੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇ॥
 ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣੁ ਕਰੇ ਗੁਣਵੰਤਿਆ ਗੁਣੁ ਦੇ॥

ਪੰਨਾ - 2

ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਮਾ ਕੇ ਪਟਕਾ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੁਠੀ ਮੀਚ ਕੇ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੇ ਉਹ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਕਤੂਬਰ 1978 ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੋ ਇਸ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੈਕਟਰੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਫਾਈਨੈਂਸ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸੰਤ (ਤਾਂਤਰਿਕ) ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਸਾਡੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਿਖਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਮਾਨਤਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਦੇ ਪਤੀ ਕਰਨਲ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਰਸਗੁੱਲੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਥਾਲ ਦੇ ਉਪਰ ਕੱਪੜਾ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹੱਥ ਰਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁਕ ਕੇ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਸੇਕ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰੁਮਾਲ ਚੁਕਵਾ ਦਿਤਾ। ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਰਸਗੁੱਲਿਆਂ ਦਾ ਥਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਡਾ. ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੀਲ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਸਾਧੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਕਿ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੁਆਮੀ ਕੋਲ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਆਇਆ ਹੈਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦਾ ਹੈਂ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਛੁਰਾ ਲੈ ਜਾ, ਹੇਠਾਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਰਦਾ ਰੁੜਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਦੋ ਸੇਰ ਮਾਸ ਕੱਟ ਕੇ ਲਿਆ। ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਦੇ ਸਬਜ਼ੀ ਵੀ ਚੀਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖੀ। ਉਹ ਘਭਰਾਅ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਸਾਧੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਐਨਾ ਸਖਤ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਮਾਸ

ਕੱਟਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਦੋ ਉਂਗਲਾਂ ਤੇਜ਼ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਕੱਟ ਕੇ ਲਟਕ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਧੂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਉਹ ਉਂਗਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਥੇਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾਸ ਰਿੰਨ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ, We are vegetarian (ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹਾਂ) ਅਸੀਂ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਿਲਾਂਦਾ।” ਜਦੋਂ ਮਾਸ ਰਿਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੱਤੇ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਓ। ਉਸ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੱਤੇ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਕੜਕ ਕੇ ਬੋਲੇ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ! ਤੂੰ ਕੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਅਸਾਡੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਵਾਦਿਸ਼ਠ ਰਸਗੁੱਲੇ ਅਸਾਡੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉਪਰ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀ ਕਿ ਅਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਕਿਤੇ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਾਸ ਰਸਗੁੱਲੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਿਪਨੋਟਾਈਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸੁਆਮੀ! ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਰਸਗੁੱਲੇ ਖਾਣ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਫੁਰਨਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਰਾਤ ਭਰ ਉਥੇ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਾਪਸ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪੀ-ਐਚ.ਡੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਥਰਵੇਦ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ basic (ਮੁੱਢਲੇ) ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਬਦਲੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਇਲਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਬੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਸਿੱਖ ਲੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 20 ਸਾਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਐਨਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਰਸ ਹੈ।”

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 707

ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਂ, ਨਾਮ ਬੜੀ ਅਮੁੱਲ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ -

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਪੰਨਾ - 14

ਚੌਥੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਰਾਜਸੀ। ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਸੀ ਬੰਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਪਟ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਹੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਪਦਵੀਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

ਪੰਨਾ - 14

ਰਾਜ ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਪਉਣ, ਪਾਣੀ, ਬੈਸੰਤਰ, ਅੱਗ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ। ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਹ ਚਲੈ ॥

ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥ ਪੰਨਾ - 186

ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਾਲਤ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ -

ਬਸਤਾ ਤੂਟੀ ਝੁੰਪੜੀ ਚੀਰ ਸਭਿ ਛਿੰਨਾ ॥

ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਨ ਆਦਰੋ ਉਦਿਆਨ ਭ੍ਰਮਿੰਨਾ ॥

ਮਿਤ੍ਰੁ ਨ ਇਨ ਧਨ ਰੁਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕੁ ਨ ਸਿੰਨਾ ॥

ਰਾਜਾ ਸਗਲੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਭਿੰਨਾ ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਧੂੜਿ ਮਨੁ ਉਧਰੈ ਪ੍ਰਭੁ ਹੋਇ ਸੁਪ੍ਰਸਨਾ ॥

ਪੰਨਾ - 707

ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਪੀਡਿਤ ਸੂਰ ਛੜਪਤਿ ਰਾਜਾ ਭਗਤ ਬਰਾਬਰਿ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਪੰਨਾ - 858

ਨਾਨਕ ਹੋਰਿ ਪਤਿਸਾਹੀਆ ਕੁੜੀਆ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥

ਪੰਨਾ - 1413

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਪੰਨਾ - 5

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਪਏ ਭੁੱਲੜ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀਆਂ। ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋ ਰੱਤਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸੋਈ ਵਡ ਰਾਜਾ ॥

ਜਿਸੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਤਿਸੁ ਪੂਰੇ ਕਾਜਾ ॥ ਪੰਨਾ - 1155

ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਵੀ ਬਿਫਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੋਹਿ ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੋ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਪੰਨਾ - 1253

ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰੁ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥

ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਪੰਨਾ - 14

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਧਾਰਨਾ - ਜਲ ਬਲ ਜਾਵੇ ਜਿਉੜਾ,

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ - 2, 2.

ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉੜਾ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ - 2, 2.

ਜਲ ਬਲ ਜਾਵੇ ਜਿਉੜਾ,.....2

ਪਿਛੇ ਆਪ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਹੈ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਤਿ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਵੀ ਬਚਨ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਸਤਿ ਬਾਰੇ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਜਾਣ ਕੇ ਤੱਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਕਹਿਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਖਚਤ ਹੋਏ ਦੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਕੋ ਹੈ ਭਾਈ ਇਕੋ ਹੈ। ਇਹ ਬਚਨ ਤਾਂ ਓਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਘਨਈਆ ਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥

ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ ॥

ਪੰਨਾ - 855

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਮ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਤਮ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਯੁਵਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ 22 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਬੋਤਿਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਧਾਮਾਂ, ਤੀਰਥਾਂ, ਕਾਬੂਆ, ਮੱਕਾ, ਮਦੀਨਾ, ਬਦਰੀਨਾਥ, ਹਰਿਦੁਆਰ ਆਦਿ ਪਵਿੱਤਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹ ਕਿਉਂ ਲੋਭੇ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਹਜ ਕਾਬੇ ਹਉ ਜਾਇ ਥਾ ਆਗੈ ਮਿਲਿਆ ਖੁਦਾਇ ॥

ਸਾਂਈ ਮੁਖ ਸਿਉ ਲਹਿ ਪਰਿਆ ਤੁਝੈ ਕਿਨਿ ਫੁਰਮਾਈ ਗਾਇ ॥

ਪੰਨਾ - 1375

ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਪਹਾੜ, ਬੂਟਾ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ, ਗ੍ਰਹਿ, ਪਉਣ, ਪਾਣੀ, ਬੈਸੰਤਰ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹਨ ਫੇਰ ਤੂੰ ਕਾਹਬੇ ਕਿਸ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਕਿਸ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਾਹਬੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਤੱਤ ਦੇ ਬਚਨ ਅਸਾਡੇ ਲਈ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰੱਬ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਮਾਂ ਉਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤੀਰਥਾਂ, ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰ ਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਕਈ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਯਥਾਰਥਕਤਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਮਾਂ ਉਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਲਈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨਾਂ, ਤੀਰਥ ਤੇ ਧਾਮਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਤਿ ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ -

ਗੁਰ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ॥ ਪੰਨਾ - 394

ਸੋ ਇਹ ਸ਼ੰਕੇ ਵਿਅਰਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰਨ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਉਹ ਅੰਦਰਲੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਵਸ ਜੋ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਰਟਨ ਕੀਤਾ -

ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ॥

ਪੰਨਾ - 1116

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰੀ ਵਾਲੇ ਵਿੰਧਿਆਚਲ ਪ੍ਰਬਤ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਐਸਾ ਥਾਂ ਆਇਆ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ੇਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਡੁੱਬਣ ਵਾਲਾ ਜਾਣ ਕੇ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਬਾਲ ਯੋਗੀ ਉਸ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਆਪਣਾ ਆਸਣ ਲਾਈਂ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ, ਚੀਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਸੀ ਜੋ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਆ ਕੇ ਛਪੜਾਂ ਅਤੇ ਟੋਭਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਈ ਹਿਤੈਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਲ ਯੋਗੀ! ਤੂੰ ਨੇੜੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਚੱਲ, ਇਥੇ ਨਾ ਬੈਠ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਥੇ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿਕ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਪੱਕ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕੋ ਜੋਤ

ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਇਕ ਦੁਅੰਧ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਖੇਲੂ ਖੇਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਪ ਉਸ ਪਰਮ ਜੋਤੀ ਨਾਲ ਰਲੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ -

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਸਮਸੱਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ

ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਬਾਢ ਹੈ ਘਾਟ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨੋਂ! ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ ਆਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਚੀਤੇ, ਲਗੜਬੱਗੇ, ਗਿੱਦੜ, ਬਘਿਆੜ ਆਖਦੇ ਹੋ ਉਹ ਮੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਹੈ ਉਥੇ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹਨ, ਬੇਗਾਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਉਪਰ ਸਨ, ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਬਾਲ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਉਹ ਜਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਆਪ ਤਾਂ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੀ ਕੋਈ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਸਾਧਾਰਣ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਬਾਲ ਯੋਗੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਘ ਕੇ ਵਾਪਸ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਏ, ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਜਲਾਲ, ਨੇਤਰਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਐਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਬਾਲ ਯੋਗੀ! ਸ਼ੇਰ, ਚੀਤੇ ਤਾਮਸੀ ਜੂਨਾਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮਾਸ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੇ ਤਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਖਾਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਿਆਲਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਉਂਦੇ ਹੋ? ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਬਾਲ ਯੋਗੀ! ਅਸੀਂ ਚਾਹੇ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਜਾਈਏ ਪਰ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਖਾ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦਰਦ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪੀੜਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਮ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਪ ਤੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਸਤੁੰਲਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਾਮ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ, ਪਸ਼ੂਆਂ-ਪੰਛੀਆਂ, ਪਾਣੀਆਂ, ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਗੁਫਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਡੂੰਘਿਆਂ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਕਾਸ਼

ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਐਨਰਜੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਿਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੇਰੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼੍ਵਮੁ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥ ਪੰਨਾ - 293

ਇਸ ਮਹਾਨ ਨਾਮ ਸਤੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਗਲੀ ਹੋਈ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੱਤ ਸਰੂਪ ਅਨਾਜ ਵਲ ਝਾਕਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਪਰਾਲ (ਪਰਾਲੀ) ਇਕੱਠੀ ਕਰੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਦਿਬਜ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਜੋਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਜੋਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ॥

ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਇਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਹਨ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਵੀ ਇਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਰਾਰਾ ਹੁਕਮ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਉਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਥੋਂ ਚਲੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਅਸਾਡਾ ਹਰ ਸ਼ਾਸ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਐਨੇ ਮੂਰਖ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਨਿਮਾਣਾ ਨਿਤਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਹਉਕਿਆ ਹਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਸਨ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਫੇਰ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਇਥੇ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਆਪਾ ਮਹਾਨ ਆਪੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੁਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 397

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥

ਪੰਨਾ - 273

ਜੇ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਛਲਾਵਾ ਹੈ ਜੋ ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕਹਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ ਢੁਢੀਐ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 465

ਗਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ ਕਥੈ ਸਭੁ ਕੋਈ॥

ਕਥਿ ਕਥਿ ਬਾਦੁ ਕਰੇ ਦੁਖੁ ਹੋਈ॥

ਕਥਿ ਕਹਣੈ ਤੇ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ॥

ਬਿਨੁ ਰਸ ਰਾਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ॥ ਪੰਨਾ - 831

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਕਥ-ਕਥ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਹਾਰ ਗਈ ਹੈ। ਮਨੁਖਤਾਈ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਕਥਾ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਚੁੰਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਜਿਹੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਭੁ ਗੁਰ ਤੇ ਹੋਈ॥

ਸਾਚੀ ਰਹਤ ਸਾਚਾ ਮਨਿ ਸੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 831

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਹੱਦਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਧਰਮਾਂ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸਰੂਪ ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵੰਡਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਲੰਗਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵਸਤਰ ਵੰਡਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸੋਮੇ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਤਾਣ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਉਹ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਲਦੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲੰਗਰ ਛਕਦਾ ਹੈ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜੀਵ, ਜੰਤੂ, ਪੰਛੀ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੋਜਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਐਸੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ, ਸੁਧਾਰ ਨਗਰ ਜੋ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਹੈ। 60-70 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਇਕ ਨਿਹੰਗ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਕਿਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਟ, ਰੋੜ੍ਹਾ ਲੱਭਣਾ, ਇਕੱਠੇ ਕਰੀਂ ਜਾਣੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੇ ਪੁਛਣਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲਜ ਬਣਨਗੇ, ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੇ ਜਹਾਜ਼ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਦਿਬਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹਲਵਾਰਾ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ, ਗੁਰੂ

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਣ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਟੋਕਰਾ ਲੈ ਕੇ ਡਾਲੀ ਲੈਣ ਲਈ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਕੁੱਤੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਚੌਕੀਦਾਰਨੀਏ! ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਸਭ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇਵਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਚਿੜੀਓ, ਘੁੱਘੀਓ, ਗਟਾਰੋ, ਆਓ ਆ ਕੇ ਪੰਗਤ ਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕੋ। ਉਹ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਤਰ ਆਉਣੀਆਂ। ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਂਦੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆ ਜਾਓ। ਪੰਛੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਨੇੜੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਟੋਭੇ ਤੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਚੀ ਸਾਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਣੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਕੰਢੇ ਤੇ ਆ ਜਾਣੀਆਂ। ਮੱਛੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬੰਸਰੀ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗਉਆਂ ਦੁਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਇੱਕਠੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਪਾਉਣੇ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਜਾਓ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੇ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਆ ਕੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਜੋ ਚੌਕੀਦਾਰਨੀ ਕੁੱਤੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛਕਾਉਣੇ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਬਚ ਗਿਆ ਉਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਿਰਭਾਗ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਰਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰਕਾਂ ਵਿਤਰਕਾਂ ਕਰਕੇ ਨਿਰਣੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਕਥ-ਕਥ ਕੇ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਮਾਏ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਦਿਬਜ ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਇਕ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗਿਰੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ॥
ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 205

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਭੁ ਗੁਰ ਤੇ ਹੋਈ॥
ਸਾਚੀ ਰਹਤ ਸਾਚਾ ਮਨਿ ਸੋਈ॥
ਮਨਮੁਖ ਕਥਨੀ ਹੈ ਪਰੁ ਰਹਤ ਨ ਹੋਈ॥
ਨਾਵਹੁ ਭੁਲੇ ਥਾਉ ਨ ਕੋਈ॥ ਪੰਨਾ - 831

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲੇਖ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਰਿਸ਼ਮੇ ਬੜੇ ਅਜੀਬ ਹਨ ਪਰ ਆਪ ਮਨ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਨ। ਓਹੀ ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਭੂਤ, ਓਹੀ ਲੋਭ

ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਨਮੁਖ ਕੋਲ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਹੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਇਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਘਟ ਘਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਮਾਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ। ਉਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਬੰਧਿਓ ਸਰ ਜਾਲਿ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਓ ਬਿਖੁ ਨਾਲਿ॥

ਪੰਨਾ - 831

ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਤਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਬਿਖ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਵਿਆਪੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਨਿਜੀ ਆਪੇ ਵਿਚੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਸੋ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਅੰਜੈ ਸੋ ਦੀਸੈ ਕਾਲਿ॥ ਕਾਰਜੁ ਸੀਧੋ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ॥
ਪੰਨਾ - 831

ਮਨਮੁਖ ਹਉਮੈ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਤ ਗਵਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀਆਂ ਮੁਸਕਤਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਉਹ ਮੰਗਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਤ ਗਵਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਲਿਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਈ। ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਸੋ ਗਿਆਨੀ ਜਿਨਿ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਈ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਹਉਮੈ ਪਤਿ ਗਵਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 831

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਹੈ, ਸੋ ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਉਪਰ ਅਵਸਥਾ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨੇ ਦੀਵਾਰ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਅਨੇਕਤਾ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ਵਿਕਲੋਤਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ, ਖੁਸ਼ੀ-ਗਮੀ, ਗਰੀਬੀ-ਅਮੀਰੀ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਉਹ ਕਰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਮੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਉਮੈ ਦੀ ਵਲਗਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਨਿੱਕਾ ਆਪਾ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਨੇਕਤਾ ਦੀ ਖੇਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ॥
ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ॥

ਪੰਨਾ - 999

ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ

ਬਾਹਰ ਇਕੋ ਤਕ ਲਿਆ ਹੈ, ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਾਇਣੀ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵ ਭਾਵ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਫਿਨਾਹ ਫਿਲਾਹ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿੱਕੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਆਪਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿੱਕਾ ਜੀਵ ਹਉਮੈ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਵਿਚ ਜੀਉਂ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਅਨੇਕਤਾ ਦਾ ਨਿਜ ਆਪਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਪਾਇਓ ਸੋਈ ਠਉਰੁ॥
ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 1369

ਉਹ ਮਹਾਨਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਖੇਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਉਮੈ, ਜੀਵ, ਪੁੰਨੀ-ਪਾਪੀ, ਦੁਖੀ-ਸੁਖੀ, ਅਮੀਰ-ਗਰੀਬ ਦੁਅੰਧ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਸਤਿ ਅਵਸਥਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਇਕ ਖੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਕਹੂੰ ਗੀਤ ਕੇ ਗਵਯਾ ਕਹੂੰ ਬੇਨ ਕੇ ਬਜਯਾ
ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਤ ਕੇ ਨਚਈਆ ਕਹੂੰ ਨਰ ਕੋ ਅਕਾਰ ਹੋ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਬਾਨੀ ਕਹੂੰ ਕੋਕ ਕੀ ਕਹਾਨੀ
ਕਹੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹੂੰ ਰਾਨੀ ਕਹੂੰ ਨਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਨ ਕੇ ਬਜਯਾ ਕਹੂੰ ਧੇਨ ਕੇ ਚਰਯਾ
ਕਹੂੰ ਲਾਖਨ ਲਵਯਾ ਕਹੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਹੋ॥
ਸੁਧਤਾ ਕੀ ਸਾਨ ਹੋ ਕਿ ਸੰਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੋ
ਕਿ ਦਾਤਾ ਮਹਾਦਾਨ ਹੋ ਕਿ ਨ੍ਰਿਦੋਖੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੋ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਆਪਕ ਪੂਰਕ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਸੋਈ॥
ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਬਚਿਤੁ ਬਿਮੋਹਿਤ ਬਿਰਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਈ॥
ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ॥ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀਂ ਕੋਈ॥
ਸੂਤੁ ਏਕੁ ਮਣਿ ਸਤ ਸਹੰਸ ਜੈਸੇ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ॥
ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ॥
ਇਹੁ ਪਰਪੰਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਲੀਲਾ ਬਿਚਰਤ ਆਨ ਨ ਹੋਈ॥
ਮਿਥਿਆ ਭਰਮੁ ਅਰੁ ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਜਾਨਿਆ॥
ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਮਨਸਾ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੀ ਜਾਗਤ ਹੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥
ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਹਰਿ ਕੀ ਰਚਨਾ ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰੀ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਕੇਵਲ ਏਕ ਮੁਰਾਰੀ॥

ਪੰਨਾ - 485

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਸੁਆਮੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ॥

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ ਨਾਨਕ ਏਕਕਾਰੁ॥

ਪੰਨਾ - 296

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਸੇ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਕਹੂੰ ਫੁਲ ਹੈ ਕੈ ਭਲੇ ਰਾਜ ਫੁਲੇ॥
ਕਹੂੰ ਭਵਰ ਹੈ ਕੈ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਭੁਲੇ॥
ਕਹੂੰ ਪਵਨ ਹੈ ਕੈ ਬਹੇ ਬੇਗਿ ਐਸੇ॥
ਕਹੇ ਮੋ ਨ ਆਵੈ ਕਬੋਂ ਤਾਹਿ ਕੈਸੇ॥
ਕਹੂੰ ਨਾਦ ਹੈ ਕੈ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਬਾਜੇ॥
ਕਹੂੰ ਪਾਰਧੀ ਹੈ ਧਰੇ ਬਾਨ ਰਾਜੇ॥
ਕਹੂੰ ਮ੍ਰਿਗ ਹੈ ਕੈ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋਹੇ॥
ਕਹੂੰ ਕਾਮੁਕੀ ਜਿਉ ਧਰੇ ਰੂਪ ਸੋਹੇ॥

ਬਚਿਤੁ ਨਾਟਕ

ਸੋ ਸਤਿ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਐ॥

ਪੰਨਾ - 846

ਸੋ ਇਸ ਸਤਿ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ, ਜੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਤਿ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਗਏ ਇਸ ਸਮੁੱਚਤਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਨਾਵੈ ਅੰਦਰਿ ਹਉ ਵਸਾਂ ਨਾਉ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ॥

ਪੰਨਾ - 55

ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਬੁਝਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਕੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਛਿਨ ਭਿੰਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਗੁਬਾਰ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 55

ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਅਖੰਡ ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਕਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਯਾਨਿ ਕਿ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ, ਇਹ ਅਕਾਲ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਜੋਤੀ ਵਿਚ ਜੋਤ ਸਮਾਅ ਗਈ, ਛੋਟਾ ਨਿਜ ਆਪਾ ਪਰਮ ਆਪੇ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਗਿਆ ਫੇਰ ਇਹ -

ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬੁਝ ਨ ਪਾਇ॥

ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ॥

ਤਿਥੈ ਕਾਲੁ ਨ ਸੰਚਰੈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 55

ਸੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਰਮ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤਿ ਉਤਮ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ, ਕਸਤੂਰੀ ਤੇ ਚੰਦਨ ਦੀਆਂ ਲੇਪਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਪਾਰਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਤੇ ਮੋਤੀ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮੋਹਦੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਚਮਕਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਮਣੀਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਗਮਗ-ਜਗਮਗ ਕਰਦੇ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਸੇ ਐਸ਼ਵਰਜ ਵਿਚ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕੌਤਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਲੋਕ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਤਿ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਇਛੇ ਭੋਗ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਉਹ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਨਾਪਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜੇ ਦੇ ਮਹਾਨ ਦੁਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥
ਗਿ੍ਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 707

ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਤਤ੍ਵ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ ਜਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥
ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥

ਪੰਨਾ - 14

ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਓਹੀ ਧਾਰਨਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਓ ਮਨਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ,
ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵੇਖ ਕੇ - 2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵੇਖ ਕੇ-2, 2.
ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਓ ਮਨਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ,...2

ਭੁੱਲ ਕੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜੀਵ ਬਣਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਜੀਵ ਭਾਵ ਇਕ ਪੜਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਪੜਦਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਦਸਿਆ ਸੀ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਦਸਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਣਜਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੱਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਨ ਨੂੰ ਐਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਇਹ shop-cum-flat ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਉਥੇ ਇਹ ਅਤਿ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਮੁ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥ ਪੰਨਾ - 293

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨੌ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਨੌ ਨਿੱਧੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮਵਾਰ ਨਾਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ - ਪਦਮ, ਮਹਾਪਦਮ, ਸ਼ੰਖ, ਮਕਰ, ਕੱਛਪ, ਮੁਕੁੰਦ, ਕੁੰਦ, ਨੀਲ ਅਤੇ ਵਚ।

ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਉ ਨਿਧਿ॥

ਪੰਨਾ - 262

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪਦਮਨਿਧਿ ਸਾਤਵਿਕ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੁੱਤ ਪੋਤੇ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਧਾਤਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਕੁੰਦ ਨਿਧਿ ਰਜੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਗਵੱਯੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗਾਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਕਰ ਨਿਧਿ ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਸਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਉਹ ਨਾਮ ਜੋ ਅਮੁੱਲ ਹੈ ਇਸ ਦੇਹੀ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਇਸ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਮਨ ਵਣਜਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਚਿੱਤਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥ ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥

ਪੰਨਾ - 1033

ਇਸ ਵਣਜ ਨੂੰ ਓਹੀ ਵਪਾਰੀ ਵਣਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹੋ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਵਣਜਣ ਵਾਲਾ ਬਜ਼ਾਰ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵਣਜਣ ਲਈ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋ, ਸਤਿਸੰਗ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਬਜ਼ਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਖਰੀਦਦਾਰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਮਨ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜੇ ਤਾਂ ਮਨ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਦਾ ਤਾਂ ਇਹ window shopping ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਇਹੁ ਤਨੁ ਹਾਟੁ ਸਰਾਫ ਕੋ ਭਾਈ ਵਖਰੁ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ॥

ਇਹ ਵਖਰ ਵਾਪਾਰੀ ਸੋ ਦ੍ਰਿੜੈ ਭਾਈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਪੰਨਾ - 636

ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਨਾਮ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰਕ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਲਿਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਵਲਗਣ ਵਿਚ ਕੈਦ ਪਰਮ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਬਣ ਕੇ ਗੋੜੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲ ਮੋਹਣੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ, ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਪਰੋਂ ਮਹਾਨ ਸੁੰਦਰ, ਅੰਦਰੋਂ ਪੂਰੀ ਜੱਖਣੀ, ਵਡਰੂਪ ਇੰਦਰ ਜਾਲ ਦੇ ਭਰਮ ਪਾ ਕੇ ਮੋਹ ਹੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਉਹ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਆਉਣ ਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗਿਰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਆਦਰਸ਼ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਟੋਲ੍ਹਣ ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਸੰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਜ਼ਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਭੇਖ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਭੇਖ ਧਾਰੇ, ਚਿੱਟੇ, ਨੀਲੇ, ਕਾਲੇ, ਹਰੇ, ਬਦਾਮੀ, ਭਗਵੇਂ, ਲੰਮੇ ਚੌਲੇ ਪਾਏ ਜੋ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਭੇਖ ਨੇ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਸੰਤ ਪਦਵੀ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਹ ਟਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਰਹੇ, ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਭੱਜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡਾਲਰਾਂ ਅਤੇ ਪੈਂਡਾਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੌਣ ਸੰਭਾਲ ਕਰੇਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਾ ਹੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਰੂਹਾਨੀ ਸੂਝ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਮੂੜ੍ਹ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਾਏ ਜਾਣ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥

ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਪੰਨਾ - 558

ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਸੁਨਾਵੈ

ਸੋ ਭਾਈ ਸੋ ਮੇਰਾ ਬੀਰ ॥

ਪੰਨਾ - 862

ਅਜਿਹੇ ਅਣਜਾਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਜਾਣਦੇ। ਜੋ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਫਿਰ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਕੌਣ ਲਵੇਗਾ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਤ, ਹਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਨਾਲ

ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਿਆਨ ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ॥

ਪੰਨਾ - 1373

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਵਡੱਤਣ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ

ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਪੰਨਾ - 306

ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਧਨੁ ਰਾਖਉ ਆਗੈ

ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਮੋਹਿ ਸਗਲ ਤਿਆਗੀ ॥

ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵੈ

ਅਨਦਿਨੁ ਫਿਰਉ ਤਿਸੁ ਪਿਛੈ ਵਿਰਾਗੀ ॥ ਪੰਨਾ - 204

ਸੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਭਟਕਦੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਗਿਆਸੂ ਤਰਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਚਾਓ ਹੈ, ਇਸ ਆਸ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਿਤਵਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਹੀ ਕਰਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦਾਸਾਂ ਦੀ ਵੀ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ। ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਇਸ ਆਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਦਰਸ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਇਕ ਪਾਸਕੂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੀ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹਰਿ ਪੇਖਨ ਕਉ ਸਿਮਰਤ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ॥

ਆਸ ਪਿਆਸੀ ਚਿਤਵਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨੀ

ਹੈ ਕੋਈ ਸੰਤੁ ਮਿਲਾਵੈ ਨੇਰਾ ॥

ਸੇਵਾ ਕਰਉ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੀ

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਤਿਸੁ ਕਰਉ ਨਿਹੋਰਾ ॥

ਤੁਲਾ ਧਾਰਿ ਤੋਲੇ ਸੁਖ ਸਗਲੇ

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਦਰਸ ਸਭੋ ਹੀ ਥੋਰਾ ॥ ਪੰਨਾ - 204

ਐਸੇ ਸੰਤ ਕਿਥੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਖਾਉਤੀ ਮਹਾਤਮਾ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭੱਦੇ ਨਾਦ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਜਪ ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਚਿਲੇ ਕਟਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮੋਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਰਿਧੀ ਸਿੱਧੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ ਹੱਥ ਬੰਨੀ ਫਿਰੇਗੀ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਿਲੇ ਨਾ ਕੱਟ, ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਧੀ ਨਾ ਕਰ, ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿਚ ਮੋਹਿਆਂ ਜਾਏਂਗਾ

ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਈਂ ਓ ਮਨਾਂ ਨਾਮ ਨੂੰ
ਮਾਲਕ ਬਣ ਕੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ - 2, 2.

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ॥
ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ॥
ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥
ਪੰਨਾ - 14

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਸਿੱਧੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਨਮੋਹਣੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ 72 ਸਿੱਧੀਆਂ ਵਿਖਾਈਆਂ ਅਤੇ 18 ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ॥
ਪੰਨਾ - 649

ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 18 ਸਿੱਧੀਆਂ ਮੁਖ ਹਨ - ਅਣਿਮਾ (ਦੂਜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਾ), ਮਹਿਮਾ (ਦੇਹ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰ ਲੈਣਾ), ਲਘਿਮਾ (ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰ ਲੈਣਾ), ਗਰਿਮਾ (ਭਾਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ), ਪ੍ਰਾਪਤੀ (ਮਨਿੱਛਤ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਪ੍ਰਾਕਮਜ (ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣ ਲੈਣੀ), ਈਸ਼ਿਤਾ (ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ), ਵਸ਼ਿਤਾ (ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੈਣਾ), ਅਨੁਰਮਿ (ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ), ਦੂਰ ਸ੍ਵਣ (ਦੂਰੋਂ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲੈਣੀ), ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ (ਦੂਰ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੇਖ ਲੈਣਾ), ਮਨੋਵੇਗ (ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਜਾਣਾ), ਕਾਮ ਰੂਪ (ਮਨਿੱਛਤ ਰੂਪ ਧਾਰਨਾ), ਪਰਕਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਦੂਜੇ ਦੀ ਦੇਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼), ਸੂਛੰ ਮ੍ਰਿਤਯੂ (ਜਦੋਂ ਚਾਹੇ ਮਰਨਾ), ਸੁਰ ਕ੍ਰੀੜਾ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਮੌਜਾਂ ਕਰਨੀਆਂ), ਸੰਕਲਪ ਸਿਧਿ (ਜੋ ਚਾਹੁਣਾ, ਸੋ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ) ਅਪ੍ਰਤਿਹਗਤਿ (ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ ਹਰ ਥਾਂ ਜਾ ਸਕਣਾ)

ਅੱਠ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਹਨ। ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨਵਰੋਧ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਆਪਣੀ ਕਠਿਨਤਾ ਨਾਲ ਯੋਗੀ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ, ਉਹ ਪੱਥਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਗੁਜ਼ਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਨੰਗਧ ਜਲ ਉਸ ਨੂੰ ਭਿਓਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਲਦੀ ਹੋਈ ਅਗਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਪ੍ਰਚੰਡ ਵਾਯੂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਡਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਆਵਰਣਹੀਨ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ

ਉਹ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਾਂ, ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਨਾਮ ਵਸਤੂ ਤੋਂ ਮਨ ਦੂਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਿਮੋਹਿਤ ਮਨ ਨਾਮ ਨਾਲੋਂ ਨਾ ਤੋੜ ਲਈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੀ ਵਖਰ ਲੈਣ ਤੂੰ ਆਇਆ
ਮਿਲੇ ਘਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ - 2, 4

ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 283

ਇਹੁ ਤਨੁ ਹਾਟੁ ਸਰਾਫ ਕੋ ਭਾਈ ਵਖਰੁ ਨਾਮੁ ਅਪਾਰੁ॥
ਪੰਨਾ - 636

ਇਸ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਇਥੇ ਵੀ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਸਭ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ॥ ਪੰਨਾ - 283

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਧਨੁ ਵਾਪਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਭਾਈ ਮੇਲਿ ਕਰੇ ਵਾਪਾਰੁ॥
ਪੰਨਾ - 636

ਪਰ ਇਸ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਇਹ ਵਾਪਾਰੁ ਵਿਰਲਾ ਵਾਪਾਰੈ॥

ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ॥ ਪੰਨਾ - 283

ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵਪਾਰੀ ਤੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਾਮ ਧੰਨ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਮਾਨਸ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਸੰਖਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਬਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਇਸੁ ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਅਸੰਖਾ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵੇਖਾ॥ ਪੰਨਾ - 110

ਇਸ ਵਿਚ ਦਇਆ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹਨ, ਧੀਰਜ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਹਨ, ਕੋਮਲਤਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਇਸ ਕਾਇਆ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਹਿੰਸਾ ਵਰਗੀ ਨਰਮ ਵਸਤੂ ਇਸ ਕਾਇਆ ਵਿਚ ਹੈ, ਸੌਚ ਤੇ ਸ਼ੀਲ ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਇਸ ਕਾਇਆ ਅੰਦਰ ਹਨ। ਬੋਲ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜੋ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਸਤਿ ਵਸਤੂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਾਦੀ-ਏ-ਤਲਾਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਢੂੰਡ ਦਾ ਮੰਡਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਮਿਲਣ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤਨ ਮਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੁੱਲ ਵਸਤੂ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕਾਇਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਤਨੁ ਮਨੁ ਖੋਜੇ ਤਾ ਨਾਉ ਪਾਏ॥

ਧਾਵਤੁ ਰਾਖੈ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ॥

ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅਨਦਿਨੁ ਗਾਵੈ

ਸਹਜੇ ਭਗਤਿ ਕਰਾਵਣਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 110

ਨੌਂ ਗੋਲਕਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਉਚੇ ਹੋ ਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਕੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਅਖੰਡ ਧੁਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੀ ਧੁਨ ਐਨੀ ਵਜਦੀ ਦਿਲ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੀ ਉਸ ਧੁਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਰੂਪ ਦਾ ਸਥਾਨ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਕਥਾ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਡ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛਕਦਾ ਹੈ। ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਥਾਂ ਅਸਚਰਜ ਹੈ ਜਿਥੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਰੂਪੀ ਅਨਾਹਤ ਬਾਣੀ ਦੀ ਧੁਨ ਹਰ ਵਕਤ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਕਈ ਸਮਾਗਮ ਸਥਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੰਤ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ੋਕ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਥਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਐਸੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰੀ ਧੰਨ ਹੈ, ਇਸ ਕਥਾ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਕੀਤਾ -

ਅਗਮ ਰੂਪ ਕਾ ਮਨ ਮਹਿ ਥਾਨਾ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਜਾਨਾ॥

ਸਹਜ ਕਥਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਟਾ॥

ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਸੁ ਲੈ ਭੁੰਚਾ॥

ਅਨਹਤ ਬਾਣੀ ਥਾਨੁ ਨਿਰਾਲਾ॥

ਤਾ ਕੀ ਧੁਨਿ ਮੋਹੇ ਗੋਪਾਲਾ॥

ਤਹ ਸਹਜ ਅਖਾਰੇ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤਾ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸੰਗੀ ਸੰਤਾ॥

ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ॥

ਸੋ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ॥ ਪੰਨਾ - 186

ਸੋ ਇਹ ਥਾਂ ਨਉ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਇਸੁ ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਅਸੰਖਾ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵੇਖਾ॥

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਦਸਵੈ ਮੁਕਤਾ

ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਵਜਾਵਣਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 110

ਪਰ ਐਸੇ ਅਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਿਹੁ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਮਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਚੱਕਰ ਉਹਦੇ ਗਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦਾ -

ਪਾਪੁ ਪੁੰਨ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ॥

ਦੂਜੈ ਲਾਗੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ॥

ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਾ ਮਗੁ ਨ ਜਾਣੈ

ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਆਵਣ ਜਾਵਣਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 110

ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਵਿਚ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹਿਕਾਮੀ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਆਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ॥

ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ॥

ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵੈ॥

ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ॥

ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ॥

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥

ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ॥ ਪੰਨਾ - 286

ਅਤੇ ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥

ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ॥

ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲਾਵਣਿਆ॥

ਪੰਨਾ - 110

ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਤਿ ਕਰੜੇ ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਦੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ

ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਰਵਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਤਨ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਨ ਵੀ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਨੇ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ॥
 ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਸਦਾ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ॥
 ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ
 ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਣਿਆ॥ ਪੰਨਾ - 110

ਸੋ ਐਸੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਨ ਵਾਲੀ ਹਟੜੀ ਵਿਚ ਮਨ ਵਣਜਾਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਣਜ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਇਹ ਮਨ ਵਣਜਾਰਾ ਜੀ,
 ਤਨ ਵਾਲੀ ਹਟੜੀ ਦਾ - 2, 2.

ਪਰ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਮਨ ਅਸਲੀ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਵਣਜ ਕੇ ਵਿਹੁ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀ ਹਨ? ਇਕ ਛਲਾਵਾ ਹੈ, ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਇਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਮ ਦਾ ਲੇਖਾ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਰੋਣਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦਾ ਰੋਣਾ ਕੌਣ ਸੁਣੇ? ਅੰਨਾ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਜਨਮ ਗਵਾ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਆਪੀਨੈ ਭੋਗ ਭੋਗਿ ਕੈ ਹੋਇ ਭਸਮਿਝਿ ਭਉਰੁ ਸਿਧਾਇਆ॥
 ਵਡਾ ਹੋਆ ਦੁਨੀਦਾਰੁ ਗਲਿ ਸੰਗਲੁ ਘਤਿ ਚਲਾਇਆ॥
 ਅਗੈ ਕਰਣੀ ਕੀਰਤਿ ਵਾਚੀਐ ਬਹਿ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਸਮਝਾਇਆ॥
 ਥਾਉ ਨ ਹੋਵੀ ਪਉਦੀਏ ਗੁਣਿ ਸੁਣੀਐ ਕਿਆ ਰੂਆਇਆ॥
 ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥ ਪੰਨਾ - 464

ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਵਪਾਰੀ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਤਿ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸਿਆ, ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਸਤ, ਮੇਰੀ ਤੇਰੀ, ਆਪਣੇ ਬੇਗਾਨੇ ਧਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਤੋਂ ਪਿੱਠ ਮੋੜ ਕੇ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਲਾ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਮਝਾਅ ਵੀ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ॥
 ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਰਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ॥
 ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ॥
 ਪੰਨਾ - 595

ਮਾਇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ॥
 ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਚਲਾ ਬੁਝੈ ਕੋਇ॥
 ਪੰਨਾ - 595

ਮਾਇਆ ਸਿਰਫ ਪੈਸੇ ਟਕੇ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ

ਕਹਿੰਦੇ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਸਭ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਸਦਾ ਹੀ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲੰਗੜੇ ਗਧੇ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਲੰਗੜਾ ਗਧਾ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਗੜੇ ਗਧੇ ਤੇ ਕੋਈ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਰੱਸਾ ਪਾ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਧੂਹ ਲਵੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਮਨ ਸਤਿ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਦੇ ਇਹ ਉਚਾ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਨੀਚਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਆਪਣੀ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਰਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਰਚ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹਦੇ ਵਿਚ 'ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ' ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਹੈ ਉਹ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨੂੰ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਓਧਰ ਨੂੰ ਨੱਠ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਵਣਜਾਰਾ ਹੈ। ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚੋਂ। ਖਰੀਦਣੇ ਵੀ ਇਸ ਨੇ ਰਤਨ, ਜਵਾਹਰ, ਲਾਲ ਨੇ। ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹਨੇ ਅਮੁੱਲ ਵਸਤੂ ਖਰੀਦਣੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਵਣਜ ਕਰੇ ਹੀ ਨਾ ਆ ਕੇ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਸੋ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਥੇ ਬੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ। ਰਸਨਾ ਹੈ - ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ। ਓਹਦੀ ਵੀ ਜੁਗਤ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ,
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰਹੀਂ ਹੈਂ - 2, 2.
 ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੂੰਹੀਂ ਹੈ।

ਰਸਨਾ ਨੇ ਵਪਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਬੋਲ ਕੇ ਕੀਤਾ, ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਵਪਾਰ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰਾਸ ਦਾ ਵਪਾਰ - ਸ੍ਰਾਸ ਦੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅੱਧਾ ਵਾਹਿ...ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਓ, 'ਗੁਰ' ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਲਿਆਓ। ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਅਵਸਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਨ ਨੇ ਆਹ ਸਰੀਰ 'ਚ ਹੀ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਵਣਜਾਰਾ ਮਨ ਹੈ। ਜੇ ਵਣਜਾਰਾ ਨਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਵਪਾਰ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ। ਪੜ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਬਾਹਰ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ। ਪੜ੍ਹਦਾ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਜਪਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਫੁਰਨੇ ਨੱਠੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਦੇ ਓਧਰ ਨੂੰ, ਕਦੇ ਓਧਰ ਨੂੰ, ਫੇਰ ਵਪਾਰੀ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਾ ਇਥੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਨੁ ਹਟੜੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਣਜਾਰਾ॥
 ਨਾਨਕ ਸਹਜੇ ਸਚੁ ਵਾਪਾਰਾ॥ ਪੰਨਾ - 942

ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਸ ਨੂੰ ਚੱਖ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਰਸੁ ਚਾਖੁ॥
 ਪੰਨਾ - 997

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਉਹ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 53 ਤੇ)

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਣੀ ਤੇ ਮੁਖੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 51)

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਮੋਹਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਾਇਆ ਐਸੀ ਮੋਹਣੀ ਭਾਈ॥

ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਤੇਤੇ ਡਹਕਾਈ॥ ਪੰਨਾ - 1160

ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਚੌਥੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਮੁੰਢਹੁ ਭੁਲੀ ਨਾਨਕਾ ਫਿਰਿ

ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਮੁਈਆਸੁ॥

ਕਸਤੂਰੀ ਕੈ ਭੋਲੜੈ

ਗੰਦੇ ਡੁੰਮਿ ਪਈਆਸੁ॥

ਪੰਨਾ - 89

ਮਾਇਆ ਦਾ ਵਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਤਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰਨ ਦੇ ਨੇਢੇ ਵਿਚ ਕਸਤੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਝਾੜਾਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਾਇਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਹੁ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਹੁ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ -

ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ॥

ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ ਭੁਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਜਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇਆ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲੇ ਸੋਝੀ ਪਈ ਤਿਨਾ ਅੰਦਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਇਆ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇਆ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਸਾਦੁ ਆਇਆ॥

ਸਬਦੇ ਹੀ ਨਾਉ ਉਪਜੈ ਸਬਦੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ॥

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੈ ਸਬਦੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 644

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ

ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਕਥਾ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਗਡਰੀਆ ਆਪਣੇ ਇਜੜ ਲੈ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਦੁਧ ਪਿਲਾ-ਪਿਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਭੇਡਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਡਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਭੇਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਿੰਘ ਗਰਜਦਾ ਹੋਇਆ ਭੇਡਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜ ਗਈਆਂ।

ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੱਚਾ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੌੜਦਾ-ਦੌੜਦਾ ਇਕ ਤਲਾਅ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਇਹ ਭੇਡਾਂ ਨੱਠ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਭੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ਕੇ ਗਰਜਨਾ ਕਰ, ਉਸ ਨੇ ਗਰਜਨਾ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਭੇਡਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਖਾਜਾ ਹਨ, ਅਸਾਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਬੜਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਨਾਲ ਗਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਭੇਡ ਨਹੀਂ, ਸ਼ੇਰ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਕਾਲੇ, ਗੋਰੇ, ਅਮੀਰ, ਗਰੀਬ, ਹਿੰਦੂ, ਤੁਰਕ, ਉਚ, ਨੀਚ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਖਾਹਮ-ਖਾਹ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਪੰਜ ਤੱਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇਕ ਸੰਸਾਰਕ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਜਾ ਕੇ ਪੱਕੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੁੰਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ; ਇਹ ਭਰਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਸਪੰਨ ਕਰਾ ਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦਾ। ਇਹ ਭਰਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਟੁਟਿਆ

ਕਰਦਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਤੂੰ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈਂ, ਜੀਵ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਜੀਵ ਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਕਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ-ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ-ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਇਹ ਜੀਵ ਭਾਵ ਅਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਸਾਂ।

ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

*ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਕੀਨੇ ਭਾਰੀ।
 ਔਰ ਅਧਿਕ ਜਗ ਫਾਸੀ ਭਾਰੀ।
 ਆਪ ਉਪਾਯ ਕਰੋ ਗੁਰਦੇਵਾ।
 ਹੋਵੈ ਜਾਤੇ ਭਵਦੁਖ ਛੇਵਾ॥
 ਪੁਨ ਚਾਹਤ ਹਮ ਪਰਮਾਨੰਦਾ।
 ਤਾਕੋ ਕਰੋ ਉਪਾਯ ਸੁਛੰਦਾ॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਚ॥
 ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਿਲਾਪ ਤੂੰ ਜੋ ਸ਼ਿਸ਼ ਚਹੇਂ ਸੁਜਾਨ।
 ਜਨਮਾਦਿਕ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਪੁਨ ਭਾਂਤਿ ਜਨਯ ਤਹਿ ਮਾਨ।
 ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਰੂਪ ਤੂੰ ਨਹ ਤੋਮੇਂ ਦੁਖ ਲੇਸ਼।
 ਅਜ ਅਥਿਨਾਸ਼ੀ ਬ੍ਰਹਮ ਚਿਤ ਜਿਨ ਆਨੇ ਹੀਏ ਕਲੇਸ਼।*
ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸ਼ਿਸ਼! ਤੈਨੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਨ ਦੀ ਇਛਾ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਚੁਕਿਆ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਦੁਖ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣਾ॥
ਪੰਨਾ - 441

ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ -

*ਜੈਸੇ ਕੁਰੰਕ ਨਹੀ ਪਾਇਓ ਭੇਦੁ॥
 ਤਨਿ ਸੁਗੰਧ ਚੂਢੈ ਪ੍ਰਦੇਸੁ॥
 ਅਪ ਤਨ ਕਾ ਜੋ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ॥
 ਤਿਸੁ ਨਹੀ ਜਮ ਕੰਕਰੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੁ॥* *ਪੰਨਾ - 1196*

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਢੱਕੀ ਵਿਚ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ 18 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪ੍ਰੇਮੀ ਛੇ ਸਾਲ ਮੋਨ ਵਰਤ ਧਾਰ ਕੇ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਿਆਨ ਪੁਰਵਕ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਤੂੰ ਹੈ॥
 ਸਭੁ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ॥
 ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ॥* *ਪੰਨਾ - 354*

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਦੇਖੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਇਹ ਮਾਇਆ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਮਾਇਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਸੁਪਨਾ ਆਉਣ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਥਲਾਪੁਰੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਪੁਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਇਹ ਸੱਚਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾ' ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਮਿਥਲਾਪੁਰੀ ਵਿਚ ਆਏ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸਦਾ ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਠ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਅਸ਼ਟਾਥਕ ਨਾਮ ਦਾ ਬਾਲ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਪਾਸ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤੋਂ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮਿਥਲਾਪੁਰੀ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅੱਠ ਵਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸ਼ਟਾਥਕਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਲ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸ਼ਟਾਥਕਰ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਅਸ਼ਟਾਥਕਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਮਿਥਲਾਪੁਰੀ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦਰਬਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਸ਼ਨ ਦਾ 'ਇਹ ਸੱਚਾ ਜਾਂ ਉਹ ਸੱਚਾ' ਦਾ ਉਤਰ ਲੈਣ ਲਈ ਇਸ ਬਾਲ ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਕ ਐਸਾ ਸੁਪਨਾ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੇਚੈਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੂਰੀ ਵਾਰਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ -

ਮਿਥਲਾਪੁਰੀ ਵਿਚ 12 ਵਜੇ ਦਿਨ ਦੇ, ਜੇਠ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਹਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਮਹੱਲ ਨੂੰ ਠੰਢੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਠੰਢਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਉਤੇ ਖਸ ਦੇ ਪੜਦੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਗੁਲਾਬ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਖਸ਼ਬੂਆਂ ਕਿਓੜੇ ਆਦਿ ਦੇ ਫੁਹਾਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਸਵਰਨ ਪਲੰਘ ਤੇ ਅਰਾਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀਆਂ ਚੰਦਨ ਵਗੈਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਚਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਲੰਘ ਤੇ ਲੋਟੇ ਹੋਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਅਦਭੁੱਤ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਿਆ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੀ ਜਨਮ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਲ ਬੀਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕਈ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਮ੍ਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗੰਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ, ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਜਾ ਉਸ ਪਾਪ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘਿਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾ ਪੜੋਸੀ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪਾਪੀ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰੋ। ਉਸ ਨੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਆਕਰਮਣ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਬਹੁਤ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀਆਂ

ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਉਸ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਇਕ ਵਸਤਰ ਦੇ ਕੇ ਕਰੜੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ, ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਦੋਸ਼ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਜੇ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅੰਨ, ਜਲ, ਵਸਤਰ, ਜੁੱਤੀ, ਛੱਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਏਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਮਾਰੇਗਾ, ਜੁੱਤੀਆਂ ਮਾਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢੰਢੋਰਾ ਸਾਰੀ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਫਿਰਾ ਦਿਤਾ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਧਿਰਕਾਰ-ਧਿਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਟਾਂ-ਵੱਟੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਠੰਢੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਰੋਟੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ, ਭੁੱਖਾ ਪਿਆਸਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਮਦਰਦੀ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ ਸਗਮਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਉਸ ਤੇ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਿਪਾਹੀ ਬਹੁਤ ਕਰੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧੱਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਗਰਮੀ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਨਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਸਿਪਾਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਉਹ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਕੰਕਰਾਂ, ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਦਰਖਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤੂ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਈ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਚਲਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਨਗਰ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਥੇ ਕੁੱਤੇ ਮਗਰ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਤਿਆਂ ਨੇ ਫੱਟੜ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਕਿ ਇਕ ਵੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਗਲ-ਪਾਗਲ ਕਰਦੇ ਇੱਟਾਂ-ਵੱਟੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਫੇਰ ਫੜ ਲਿਆ ਫੇਰ ਤੱਤੇ ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਿਆਕੁਲ ਸੀ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਬਦਲੇ ਮੇਰੀ ਇਹ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟ-ਦੁਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਰੋਂਦਾ ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ, ਧੱਕੇ ਖਾਂਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੰਗ ਉਸ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖਾਣ ਲਈ ਮੰਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਕੌਡੀ ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿਤੀ। 19 ਕੌਡੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਰਾਜਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੌਡੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਾਰੋ-ਜ਼ਾਰ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਲੀਲਾ ਕੈਸੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ ਨਾਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਪਏ ਸੀ ਕੀ ਮੈਂ ਓਹੀ ਹਾਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਅੱਜ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮੈਂ ਚਣੇ ਲੈ ਕੇ ਖਾ ਲਵਾਂ। 19 ਕੌਡੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਪੁਛ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ, ਕਿਤੇ ਸਦਾ ਵਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵੋ। ਦੂਸਰੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੇ

ਦਸਿਆ ਕਿ ਓਸ ਥਾਂ ਸਦਾ ਵਰਤ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਵਰਤਾਵੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਇਥੇ ਤਾਂ ਖਿਚੜੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਬਰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਬਰਤਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਕਿਉਂਕਿ ਖਿਚੜੀ ਗਰਮ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਇਕ ਘੁਮਿਆਰ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ 19 ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇਕ ਠੀਕਰਾ ਲੈ ਆਇਆ। ਭੀੜ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਈ ਇਹ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਾਜਾ ਠੀਕਰਾ ਲੈ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਖਿਚੜੀ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਬਰਤਨ ਲੈ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਖਿਚੜੀ ਦੇ ਦੇਵੋ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਖਿਚੜੀ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਖੁਰਚਣ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਠੀਕਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਤੋਲਾ ਘੀ ਲੈ ਲੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਕੰਬ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਖਿਚੜੀ ਵਾਲਾ ਠੀਕਰਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗਿਲਦਾ ਸੀ, ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਜਲਦੀ-ਜਲਦੀ ਘੀ ਪਾਇਆ ਪਰ ਉਹ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਘੀ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਗਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੰਗਣ ਦੀ ਜਾਚ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਹ ਕੀ ਬਣ ਗਿਆ? ਅੱਛਾ, ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਖਿਚੜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਹੋ ਗਏ, ਜੇ ਨਾ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਖਿਚੜੀ ਖਾਣੀ ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੀ ਲੀਲਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਹੈ, ਕੀ ਪਤਾ ਇਕ ਛਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਧਾਤਾ ਕੀ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਮਸਤ ਸਾਂਢ ਆਪਸ ਵਿਚ ਭਿੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਹਟਦੇ-ਹਟਦੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਜਿਥੇ ਇਹ ਖਿਚੜੀ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਾਂਢ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਲੱਗਿਆ, ਇਹਦਾ ਠੀਕਰਾ ਵੀ ਫੁੱਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬੁਰਕੀ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਗਿਰ ਗਈ। ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬੁਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਪਲੰਘ ਤੇ ਪਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਾਗਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਛੜੀਦਾਰ ਨੇ ਜੈ ਬੁਲਾਈ, ਪੱਖੇ ਵਾਲੇ ਪੱਖੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਅਤੇ ਚਉਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚਉਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਲਾ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਠੰਢੇ ਮਹਲ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਉਹ ਇਹ ਸਮਝ ਗੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇ ਮੈਂ ਸਵਰਨ ਪਲੰਘਾਂ ਉਪਰ ਪਿਆ ਹਾਂ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਹੈ? ਦਿਮਾਗ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਨਾਲ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੁਪਨੇ ਦਾ। ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਇੱਟਾਂ ਵੱਟੇ ਮਾਰੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਓਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੁਪਨੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਾਗਲਾਂ ਵਰਗੀ ਹੋ ਗਈ, ਦਿਲ ਹਿੱਲ ਗਿਆ, ਦਿਮਾਗ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੱਲ ਸਮਝਾਏ ਤੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੇ ਬੈਠਿਆ ਸੀ, ਇੱਟਾਂ-ਬੱਟੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਸਭ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਏ ਹਨ, ਇਥੇ ਕੋਢੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸੀ, ਇਥੇ ਖਿਚੜੀ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਇਥੇ ਸਾਂਝ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਟਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੈ। 'ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁਪਨਾ ਹੈ' ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਜਾਗਦਾ ਹਾਂ। ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਇਸ ਬਾਲ ਰਿਸ਼ੀ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਦਰਬਾਰ ਲਾਇਆ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ 7-8 ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਲੰਘਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰਿਸ਼ੀ ਆਇਆ ਹੈ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵਕਤ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਉਪਸਤਥ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਆਯੂ ਸਿਰਫ ਅੱਠ ਸਾਲ ਹੈ ਅੱਜ ਦੀ ਸਭਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਕਿ ਆਪ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ ਸੁਣੋ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਵੀ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਹੋਵੋ। ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ ਕਿ ਐਸਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਐਨਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਇਸ ਬੇਮਤਲਬੇ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਵਲ ਟਿਕ-ਟਿਕੀ ਲਗਾ ਕੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਪ ਸ਼ਰਧਾਪੂਰਵਕ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਲੈ ਆਓ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਦਿੰਦੇ ਪੁਸ਼ਪਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾ ਪਹਿਨਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫੁਲ ਵਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਸ ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਦੇ ਉਚੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਰਾਹੀਂ ਸਭਾ ਵਿਚ

ਪਧਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰ ਵਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਰਿਸ਼ੀ ਕੌਣ ਹੋਇਆ ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਜੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸੋਟੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਪਉੜਸ਼ਾਲ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਉਹ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਦੀ ਚਾਲ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਖਿਲ-ਖਿਲਾ ਕੇ ਹੱਸਣ ਲੱਗੇ, ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁੱਖ ਟੇਢਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸਣ ਲੱਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਦਾ ਮਾਣ ਭੰਗ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਤੇ ਸਰਾਪ ਨਾ ਦੇ ਦੇਵੇ ਪਰ ਖੁਦ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਜੀ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘਾਸ਼ਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਬਾਲ ਮੁਨੀ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ? ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਇਸ ਮੂਰਖ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਸਭਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਨਹੀਂ ਹੱਸਦਾ ਸੀ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੱਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਧੁਰੰਦਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਹੋਇਆ ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੁਬੜਾ ਬਾਲਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕੁਝ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿੱਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਮੂਰਖ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਸਭਾ ਵੀ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਰ ਦੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਐਨੀ ਘੱਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਿਆਇਆ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਲੋਕ ਵੀ ਏਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਤੁਲ ਹੀ ਹਨ, ਕੀ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇਰੇ ਤੋਂ? ਜੇ ਤੇਰੀ ਸਭਾ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸੇ ਹੋ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਕੁਬੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਅੱਠ-ਵਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਪੈਰ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ, ਰੱਖ ਕਿਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇਖਦਾ ਮੈਂ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਵਲਾਂ ਕਰਕੇ ਅਜੀਬ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਸਭਾ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਹੀਨ ਲੱਗੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਟੇਡਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਟੇਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਟੇਡਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਜਿਹਤਾ ਤਾਂ ਟੇਡੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਇਸ ਟੇਡੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜੁਬਾਨ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਜੁਬਾਨ ਤਾਂ ਟੇਡੀ ਨਹੀਂ ਤੇਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਰਾਜਨ! ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਸਣ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਆਤਮਦਰਸ਼ੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਰਮ ਦਰਸ਼ੀ ਹਨ।" ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਚੰਦਨ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਚਾ ਬੋਲ ਕੇ ਕਰੋ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਖਿਆ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਪੂਰਵਕ ਡੰਡਉਤ ਕੀਤੀ, ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕ੍ਰਿਤ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਆਪ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। “ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ?” ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਪੂਰਵ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ ਐਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ‘ਇਹ ਸੱਚਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾ?’ ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਐਡੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤੂੰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਲੱਜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਐਡੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਨਾ ਕਰ ਹੁੰਦਾ। ਤੂੰ ਗੁਪਤ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਗੁਪਤ ਹੀ ਉਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ‘ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਤੈਸਾ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।’ ਇਹ ਗੁਪਤ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸ਼ਾਂਤੀ ਉਦੈ ਹੋਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਤਰ ਦੇਵੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਲੱਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਠ ਵਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਪੜਦਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਬਲ ਨਾਲ ਨਿਰਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਪਏ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਤਰੂ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਸ਼ਤਰੂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਕਰੜੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਨਗਨ ਪੈਰ, ਨਗਨ ਸਰੀਰ, ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਟੀ, ਕਪੜਾ, ਜੁੱਤੀ, ਛੱਤਰੀ ਦੇਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭੁੱਖਾ-ਪਿਆਸਾ, ਕਰੜੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਜੋ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਥਿਆ ਪਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਵੇਗ ਕਰਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਭਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਭੈ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਇਹ ਹਾਲ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਲੱਜਿਆ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ‘ਇਹ ਸੱਚਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਸੱਚਾ ਹੈ?’ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਝੁਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੂਝ ਸ਼ਕਤੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਨਾਲ ਨਿਰਣੇਹੀਣ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਧੇ ਕਮਲਿਆਂ ਵਰਗਾ ਮਸਤਾਨਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਭਰਮ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿਤੇ ਉਹ ਸੱਚਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਹੇ ਰਾਜਨ! ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ ਤੂੰ ਅੱਠ, ਨੌਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਗੀਤਾ ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਾਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਨੀ ਅਪਵਿਤਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਦਾ ਥੈਲਾ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਉਹ ਵੀ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਅੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜ਼ਹਿਰਲੀ ਮੈਲ ਨਿਕਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨੱਕ ਵਿਚੋਂ ਰੇਸ਼ਾ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਿੱਡ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਲਮੂਤਰ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਹਾਂ ਦੁਰਗੰਧ ਭਰੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਅਤੇ ਗੰਦ ਮੰਦ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਐਸੀ ਅਸੁਧ ਦੇਹ ਨੂੰ ਇਹ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਐਨੀ ਮਲੀਨ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਤੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੱਠ ਕਰਿਆ ਅਤੇ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪੂਰਵਕ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਰੂਪੀ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਨਾ ਭੁੱਲ। ਤੂੰ ਹੱਠ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹਾਂ ਫੇਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁੱਲ ਜਾਵਾਂਗਾ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਹੱਠ ਛੱਡੋ, ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਵਾਂਗੇ।

ਸੋ ਰਾਜਨ! ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਸੁਪਨੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਤੂੰ ਪਾਗਲਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਤੇਰਾ ਸੰਕਟ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਕਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਵੇਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਸਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਵੇਗਾ, ਤੇਰਾ ਭਰਮ ਤੋੜੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸੁਪਨਾ ਦਿਖਾਇਆ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਧਰਮਾਤਮਾ ਜਾਣ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਤੈਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਦੁਖ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਉਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸੂਲੀ ਮਿਲਣੀ ਸੀ ਪਰ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਕੰਡਾ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੇ ਭੋਗਣਾ ਸੀ ਉਹ ਭੋਗਿਆ

ਗਿਆ, ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਲੇਖ ਕਦੇ ਮਿਟਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਰੇਖ ਵਿਚ ਮੇਖ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੱਚੇ ਹੋ ਗਏ, ਜੋ ਤੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਭੋਗਣੇ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਗਿਆਨ ਭਰਪੂਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਹੁਣ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਤੇਰੇ ਉਪਰੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦੂਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ। ਸੁਪਨਾ ਭੀ ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਜੈਸਾ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਿ ਕਾ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ॥ ਪੰਨਾ - 808

ਦੂਸਰਾ ਹੋਰ ਥਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੁਰਖਿ ਲਾਇਆ॥

ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ਜਾਗਤ ਭਖਲਾਇਆ॥

ਪੰਨਾ - 707

ਜੇ ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਸੇਰ ਆਟਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਛੇਤੀ ਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਕ ਕੁਇੰਟਲ ਆਟਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖਾਧੇ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਨ! ਸੁਪਨਾ ਤਾਂ ਸੁਪਨਾ ਹੈ ਹੀ। ਪਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਗੁਣ - ਰਜੋ, ਸਤੋ, ਤਮੋ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਸੁਪਨਾ ਹੈ -

ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਗਾਣੀ॥

ਪੰਨਾ - 920

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜੋ ਭਰਮ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਪਨ ਅਤੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਿਥਿਆ ਹਨ। ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਭੋਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਮਿਥਿਆ-ਪਣ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਸੁਪਨਾ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੀ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਪਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਭਾਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਮਰਤੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਯਾਨਿ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਸ ਦੀ ਆਯੂ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਖੋਪਤੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਉਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਤੇ ਸੁਪਨ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਤੇ ਸੁਪਨਾ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਮਿਥਿਆ ਹਨ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਭਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਤਲਬ ਤੇ ਭਰਮ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਠੰਢੇ ਪਲੰਘਾਂ ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ, ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਪਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ

ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕੇਵਲ ਇਹ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਭਰਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜੀਵ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਕੱਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਮੁਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਐਨਾ ਦੁਖ ਭੋਗਣਾ ਪਿਆ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਕਟ ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ।

ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਸੰਜੋਗ ਵਸ ਆਪ ਸਾਰੇ ਮਿਥਲਾਪੁਰੀ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਓਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਪੈਰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਰਕਾਬ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਸਮਾਂ ਦੂਸਰਾ ਪੈਰ ਰਕਾਬ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਐਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਰਾ ਦੇਵੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਾਂਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਬੜੀ ਘਾਲਣਾ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਅਨਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਰਾਜਾ ਤਾਂ 10 ਪਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿੰਘਾਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਲਵਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਸਦੇ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੇ ਸਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਨਾ ਉਠਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾ ਪਿਛੋਂ ਅਵਸਥਾ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਇਸਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥

ਪੰਨਾ - 441

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਲੰਮੀ ਅਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਦੀ ਅਧਮ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤਤ੍ਵ ਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਰਾਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇ ਕੈ ਕਬੀਰਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਖੋਲੁ॥

ਨਹੀ ਪਟਣੁ ਨਹੀ ਪਾਰਖੁ ਨਹੀ ਗਾਹਕੁ ਨਹੀ ਮੋਲੁ॥

ਪੰਨਾ - 1365

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਰੂ ਆਸਣ ਵਲ ਉਠ ਕੇ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੀ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਤੱਤ ਬੇਤਿਆਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਮਹਾਤਮਾ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜੋ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ

ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ? ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਨਿਰਨਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਠ ਰਿਹਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਆਪ ਉਠ ਕੇ ਮੰਚ ਤੇ ਆਇਆ ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਘੋੜਾ ਮੰਗਾਓ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਘੋੜਾ ਮੰਗਾਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਦਖਸ਼ਣਾ ਦੇਵੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੱਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਪੁਛਣ ਤੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰਬੰਸ ਅਰਪਣ ਕਰ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਨੇ ਸੰਕਲਪ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ, ਸਰਬੰਸ ਆਪ ਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੁਨੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਮਨ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਤਨ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਤਨ ਦੀਆਂ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਤੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਧਨ ਸਾਰਾ ਮੇਰਾ ਹੈ ਹੀ। ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਣ ਲੱਗਿਆ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੈਨੂੰ ਸੰਕਲਪ ਕਿਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਚੁਕਿਆ ਹੈ? ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਿੱਤ ਜੋ ਚਿਤਵਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਕਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ, ਖਿਆ ਮੰਗੀ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਨਾ ਹਿਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਆਈ, ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਛਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਦੁੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਵਿਰਤ ਕਰਾਂ। ਫੇਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਇਹ ਤਨ, ਮਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਧਨ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਤੂੰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦਰਦਨਾਕ ਕਹਾਣੀ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਬੜੀ ਦੁਖੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੱਸੀ। ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਐਨੀ ਦਰਦ ਭਰੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਵੀ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਤੂੰ ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਤੜਫ ਰਹੇ ਹਨ - ਭੁੱਖ ਨਾਲ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਇਕ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਫਿਰ ਚਿਤ ਕਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸਦੀ ਕੁਝ ਮਦਦ ਕਰਾਂ। ਫੇਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਧਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਰਬੰਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਗਾਲ ਵਰਗੀ ਹੈ। ਅੰਦਰੋਂ ਸੋਚਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੁਕਾਰ

ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਖੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀ ਰਾਜਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਕੰਬ ਗਈ ਅਤੇ ਡਰ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਸਰਾਪ ਨਾ ਦੇ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਫੇਰ ਦੁਖ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੇ। ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਫਿਕਰ ਸੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸੀ ਆਪਣਾ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਨਿਰਸੰਕਲਪ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਧਨ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਸੁਖੀ ਕਰ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮਮਤਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਖੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜਨ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਮੁਨੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜਨਕ ਉਪਰ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਦਸ ਕਿ ਜਨਕ ਕੌਣ ਹੈ? ਰਾਜਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਦੱਸ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਬਾਂਹ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਂਹ ਹੈ, ਛਾਤੀ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਛਾਤੀ ਹੈ, ਜੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਹੱਥ ਰਖ ਕੇ ਦਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰ ਹੈ, ਜੇ ਪੇਟ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੇਟ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਕੁਝ ਨਾ ਵਿਖਾ ਸਕਿਆ ਕਿ ਜਨਕ ਕੀ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਨਕ ਹਾਂ ਪਰ ਦਿਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਨਕ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਖਾ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ, world ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦਿਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ! ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਪਾਧੀ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਜੋ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ (space) ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਘਟਾ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਜੋ ਮਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਟਾ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਸਮਾਨ ਅਤੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਘਾ ਅਕਾਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੱਦਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਕੋ ਅਕਾਸ਼ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਹਸ ਘਟਾ ਮਹਿ ਏਕੁ ਆਕਾਸ਼ੁ॥

ਘਟਿ ਫੂਟੇ ਤੇ ਓਹੀ ਪ੍ਰਾਸ਼ੁ॥

ਪੰਨਾ - 736

ਇਹ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਕੇਵਲ ਕਲਪਨਾ ਮਾਤਰ ਹੈ ਸਤਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਅਕਾਸ਼ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਪਰੀਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਜਨਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਕਿਤੇ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਕਿਤੇ ਅਨੇਕ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਲਪਤ ਹਨ, ਬੂਠੇ ਹਨ, ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਕੇਵਲ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ। ਜੋ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਸਭ

ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਅਸੰਗ ਹੈ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਹੈਂ, ਜਨਕ ਆਦਿ ਤੇਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ਹਨ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈਂ। ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਪ੍ਰਾਣ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁੱਧੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਣ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮਾਧ ਲੱਗ ਗਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਲਗੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰਿ
ਸੋ ਰਸੁ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਜੀਉ॥**

ਪੰਨਾ - 106

ਸੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਵਿਰੱਕਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਉਪਰੰਤ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਸਤਿ ਅਵਸਥਾ ਤੂੰ ਮਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਹੀ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥

ਪੰਨਾ - 441

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਮ ਤਤੁ ਹੈ। ਇਹੀ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਲੀਨ ਕਰ ਅਤੇ ਰਾਜ, ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਭਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਨੇ ਪੰਜ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਦਿਤਾ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਸ਼ਟਾਵਕਰ ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਅਧਿਆਏ 2, ਪੰਜਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਅਤੇ 10ਵੇਂ ਅਤੇ 15ਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਇਹ ਸਰੀਰ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪ੍ਰਾਣ, ਦੇਹ, ਮਨ, ਬੁਧੀ ਇਹ ਇਕ vehicle (ਵਾਹਨ) ਹਨ। ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਹਨ - ਇਹ ਕਾਲਾ ਹੈ, ਗੋਰਾ ਹੈ, ਦੁਖੀ ਹੈ, ਸੁਖੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਜਾਣ। ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ। ਹਰ ਥਾਂ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

**ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ॥**

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

**ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੁਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ॥
ਈਤ ਉਤ ਨਹੀ ਬੀਛੁੜੈ ਸੋ ਸੰਗੀ ਗਨੀਐ॥
ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਜੋ ਨਿਮਖ ਮਹਿ ਸੋ ਅਲਪ ਸੁਖੁ ਭਨੀਐ॥
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਅਪਿਆਉ ਦੇਇ ਕਛੁ ਉਨ ਨ ਹੋਈ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸੰਮਾਲਤਾ ਮੇਰਾ ਪੁਭੁ ਸੋਈ॥**

ਪੰਨਾ - 677

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਸਭ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਵੈ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈਂ, ਸੈਭ ਹੈਂ, ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਹੈਂ, ਸੁਧ ਹੈਂ, ਇਹ ਹੀ ਤੇਰੇ ਬੰਧਨ ਹਨ ਜੋ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਮੰਨ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਸਮਾਧਿਤ ਹੈਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਤੇਰੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਇਹ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਮ ਸਮਾਧ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਸੁਖ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਵਰਣ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਖੜੀ ਹੈਂ, ਸੂਦਰ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ; ਤੂੰ ਸਰਬ ਪਰੀਪੂਰਨ ਜੋਤੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਤਿਆਗੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਅਗੰਮ ਹੈਂ, ਅਗੋਚਰ ਹੈਂ, ਅਥਾਹ ਹੈਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇੰਦ੍ਰਾ ਤੈਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਦਿਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਧਰਮ-ਅਧਰਮ, ਪੁੰਨ-ਪਾਪ, ਸੁੱਖ-ਦੁਖ, ਕਰਤਾ-ਭੋਗਤਾ ਇਹ ਮਨ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੰਗ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਧਰਮ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਨਾ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਹੈਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਭੋਗਤਾ ਹੈਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਨਾਮ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਚੱਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਿਹ॥

ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਕਿਹ॥

ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸ ਅਮਿਤੋਜ ਕਹਿਜੈ॥

ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣਿ ਸਾਹਿ ਸਾਹਾਣਿ ਗਣਿਜੈ॥

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਨੇਤ ਨੇਤ ਬਨ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਤ॥

ਤੂੰ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤੁ ਸੁਮਤਿ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

ਨਮਸਤੁੰ ਅਕਾਲੇ ॥ ਨਮਸਤੁੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੇ॥

ਨਮਸਤੰ ਅਰੁਪੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਅਨੁਪੇ॥

.....
.....॥

ਤੂੰ ਸਦਾ ਮੁਕਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਰਹਿ। ਹੇ ਰਾਜਨ! -

ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੇਨ ਬੁਦਬੁਦਾ ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ॥

ਪੰਨਾ - 485

ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਝੱਗ ਬੁਲਬੁਲੇ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਸੰਸਾਰ ਤੇਰੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ, ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਦਿਖਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ। ਤੇਰਾ ਸਰੂਪ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥

ਪੰਨਾ - 1

ਹੈ।

ਏ ਨੇਤ੍ਰੁਹ ਮੇਰਿਹੋ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ॥
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ
 ਨਦਰੀ ਹਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ॥
 ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ
 ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ॥
 ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੁਝਿਆ ਜਾ ਵੇਖਾ ਹਰਿ ਇਕੁ ਹੈ
 ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ॥
 ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਏਹਿ ਨੇਤ੍ਰ ਅੰਧ ਸੇ
 ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਹੋਈ॥ ਪੰਨਾ - 922

ਸੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਪੂਰਵਕ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਣ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਸਤੁ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ ਰੂ ਦੇ ਧਾਗੇ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਬਣੇ ਜਾ ਕੇ ਕਪੜਾ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਸੂਤ ਹੈ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਆਤਮਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ -

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
 ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਐ॥
 ਪੰਨਾ - 846

ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਅਨੁਭਵ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਬੜੀ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਜਗਤ ਮਿਥਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਪੀ ਬਾਰੇ ਅਗਿਆਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਪੀ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਸੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਸੱਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਰੜੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਜਲ ਦਾ ਦਰਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ! ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਦਿਸਣਹਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਹੋ ਕੇ ਵਖਰਾ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਵਿਚੋਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠ ਕੇ ਜਲ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੋਨਾ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਘੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹੀ ਸੋਨਾ ਹਾਰ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੜੇ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੱਥ ਮਛਲੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਬਣ ਕੇ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦਰਅਸਲ ਸੋਨੇ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਗਿਆਤਾ, ਗਿਆਨ, ਗੋਯ; ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੋਅ; ਪ੍ਰਮਾਣ, ਪ੍ਰੇਮਯ, ਪ੍ਰਿਮਾਤਾ ਅਨੇਕ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰੂਪ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਭਾਸ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਤਤ੍ਵ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਉਪਰ ਇਹ ਅਗਿਆਨ ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਮਿਲੇ ਨਰਾਇਣ ਆਪਣੇ ਮਾਨੋਰਥੋ ਪੂਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥
 ਢਾਠੀ ਭੀਤਿ ਭਰੰਮ ਕੀ ਭੇਟਤ ਗੁਰੁ ਸੁਰਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥

ਪੁਰਨ ਗੁਰ ਪਾਏ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਾਏ ਸਭ ਨਿਧਿ ਦੀਨ ਦਇਆਲਾ॥
 ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰ ਗੋਪਾਲਾ॥
 ਸੂਖ ਸਰਜ ਆਨੰਦ ਘਨੇਰੇ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸਾਧੂ ਧੂਰਾ॥
 ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਨਰਾਇਣ ਨਾਨਕਾ ਮਾਨੋਰਥੋ ਪੂਰਾ॥

ਪੰਨਾ - 454

ਤੂੰ ਪੇਡੁ ਸਾਖ ਤੇਰੀ ਫੁਲੀ॥
 ਤੂੰ ਸੂਖਮੁ ਹੋਆ ਅਸਬੂਲੀ॥
 ਤੂੰ ਜਲਨਿਧਿ ਤੂੰ ਫੇਨੁ ਬੁਦਬੁਦਾ
 ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਭਾਲੀਐ ਜੀਉ॥
 ਤੂੰ ਸੂਤੁ ਮਣੀਏ ਭੀ ਤੂੰ ਹੈ॥
 ਤੂੰ ਗੰਠੀ ਮੇਰੁ ਸਿਰਿ ਤੂੰ ਹੈ॥
 ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ
 ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਦਿਖਾਲੀਐ ਜੀਉ॥
 ਤੂੰ ਨਿਰਗੁਣੁ ਸਰਗੁਣੁ ਸੁਖਦਾਤਾ॥
 ਤੂੰ ਨਿਰਬਾਣੁ ਰਸੀਆ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ॥
 ਅਪਣੇ ਕਰਤਬ ਆਪੇ ਜਾਣਹਿ
 ਆਪੇ ਤੁਧੁ ਸਮਾਲੀਐ ਜੀਉ॥
 ਤੂੰ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕੁ ਫੁਨਿ ਆਪੇ॥
 ਤੂੰ ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ॥
 ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਵੈ
 ਇਕ ਭੋਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ ਜੀਉ॥ ਪੰਨਾ - 102

ਸੋ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ -

ਸਰਪਨੀ ਤੇ ਉਪਰਿ ਨਹੀਂ ਬਲੀਆ॥
 ਜਿਨਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਛਲੀਆ॥
 ਮਾਰੁ ਮਾਰੁ ਸ੍ਰਪਨੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲਿ ਪੈਠੀ॥
 ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਡਸੀਅਲੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਡੀਠੀ॥
 ਸ੍ਰਪਨੀ ਸ੍ਰਪਨੀ ਕਿਆ ਕਹਉ ਭਾਈ॥
 ਜਿਨਿ ਸਾਚੁ ਪਛਾਨਿਆ ਤਿਨਿ ਸ੍ਰਪਨੀ ਖਾਈ॥
 ਸ੍ਰਪਨੀ ਤੇ ਆਨ ਛੁਛ ਨਹੀਂ ਅਵਰਾ॥
 ਸ੍ਰਪਨੀ ਜੀਤੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਜਮਰਾ॥
 ਇਹ ਸ੍ਰਪਨੀ ਤਾ ਕੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ॥
 ਬਲੁ ਅਬਲੁ ਕਿਆ ਇਸ ਤੇ ਹੋਈ॥ ਪੰਨਾ - 480

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਲਾਜ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਸਰਪੁ ਹੈ
 ਜਗੁ ਘੇਰਿਆ ਬਿਖੁ ਮਾਇ॥
 ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ
 ਗੁਰ ਗੁਰੁੜ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 1415

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਬ ਲਿਖੇ ਲੇਖਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਿਨ ਕਉ ਪੁਰਬਿ ਲਿਖਿਆ
 ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ॥

ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇਆ
ਬਿਖੁ ਹਉਮੈ ਗਇਆ ਬਿਲਾਇ॥
ਗੁਰਮੁਖਾ ਕੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ
ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਭਾ ਪਾਇ॥
ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਣੁ
ਤਿਨ ਜੋ ਚਾਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 1415

ਸਾਧਸੰਗਤ ਉਪਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਬਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ
ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਡਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ॥ ਪੰਨਾ - 72

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਅਰੁ ਰੁਦ੍ਰ ਲੋਕ ਆਈ
ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਤੇ ਧਾਇ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਉ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ
ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵੈ ਪਾਇ॥
ਅਬ ਮੋਹਿ ਆਇ ਪਰਿਓ ਸਰਨਾਇ॥
ਗੁਰਜ ਪਾਵਕੋ ਬਹੁਤੁ ਪੁਜਾਰੈ
ਮੋ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਓ ਹੈ ਬਤਾਇ॥
ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਅਰ ਜਖ ਕਿੰਨਰ
ਨਰ ਰਹੀ ਕੰਠਿ ਉਰਝਾਇ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਅੰਗੁ ਕੀਆ ਪ੍ਰਭਿ ਕਰਤੈ
ਜਾ ਕੈ ਕੋਟਿ ਐਸੀ ਦਾਸਾਇ॥ ਪੰਨਾ - 500

ਜਿਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਉਥੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੋਈ
ਬਲ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਉਪਜ
ਹਉਮੈ ਵਿਚੋਂ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ॥
ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਉਸ ਹੀ ਕਉ ਹੈ ਰੇ ਓਹਾ ਆਵੈ ਜਾਈ॥
ਪੰਨਾ - 999

ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਹਉਮੈ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਜੀਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ
ਵੀ ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਆਪ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਭਰਮ ਕਿਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ
ਵੀ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ
ਲਿਖਾਈ ਸਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਤੱਤ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀ ਲਦੀਅਹਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭਰੀਅਹਿ ਸਾਥ॥
ਪੜਿ ਪੜਿ ਬੇੜੀ ਪਾਈਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਗਡੀਅਹਿ ਖਾਤ॥
ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਬਰਸ ਬਰਸ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਮਾਸ॥
ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਹਿ ਜੇਤੇ ਸਾਸ॥
ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ॥

ਪੰਨਾ - 467

ਸੋ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ
ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਨਾਮ
ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਕੋਈ ਅੰਸ ਵੀ ਬਾਕੀ
ਨਹੀਂ ਬਚਦੀ, ਇਹੋ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ
ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜੀਵ ਭਾਵ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਹ
ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ -

ਕਬੀਰ ਜਾ ਕਉ ਖੋਜਤੇ ਪਾਇਓ ਸੋਈ ਠਉਰੁ॥
ਸੋਈ ਫਿਰਿ ਕੈ ਤੂ ਭਇਆ ਜਾ ਕਉ ਕਹਤਾ ਅਉਰੁ॥
ਪੰਨਾ - 1369
ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਤੂੰ॥
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ॥
ਪੰਨਾ - 1375

□ □ □ □ □ □ □

(ਪੰਨਾ 43 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਨਮੁਖ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭਰਿ ਰਹੇ ਮਨਿ ਆਸਾ ਦਹ ਦਿਸ ਬਹੁ ਲਾਖੁ॥
ਬਿਠ ਨਾਵੈ ਪ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਦੇ ਵਿਚਿ ਬਿਸਟਾ ਮਨਮੁਖ ਰਾਖੁ॥
ਪੰਨਾ - 997

ਬਾਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿੰਨੀ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ
ਸਭ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ -

ਓਇ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਦੁਰਗੰਧ ਭਾਖੁ॥
ਪੰਨਾ - 997

ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਰਦੇ ਨੇ, ਜੰਮਦੇ ਨੇ, ਦੁਰਗੰਧ
ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦ ਤਕ ਅਸੀਂ
ਮਨ ਨੂੰ ਵਣਜਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਗੱਲ
ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਘੜਨਾ ਕੀ ਹੈ?
ਸ਼ਬਦ ਘੜਨਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ
ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ -

ਧਾਰਨਾ - ਘੜ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ,
ਸ਼ਬਦ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ - 2, 2.
ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ, ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ।
ਘੜ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ, ...

ਇਸ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਘੜੋ।
ਉਹ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ
ਘੜਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਸਿੱਕਾ ਘੜਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ
ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੋ ਜੋ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਤਾਂ
ਆਦਮੀ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ।
ਭੁੱਲ ਕੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੇ ਤਰਕ ਨਾ
ਲਿਆਉਣੀ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਸਮਝਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ।

□ □ □ □ □ □ □

ਲਿਵ ਲਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਤੱਤ ਗਿਆਨ (ਸੁਚੇਤ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ)

ਡਾ. ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ, ਡੀ. ਲਿਟ
ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼

ਡਾ. ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਵੀਂ ਲੜੀ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਫਿਲੋਸਫੀ ਜਿਹੜੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਯੋਗ ਦੀ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ। ਵੇਦਾਂਤ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕੋਰਸ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੈਕਚਰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਲੋਸਫੀ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅੰਤ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਉਹ ਬਿੰਦੂ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਗੁੰਝ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਬੇਅਰਥ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਗੰਨਾ ਲਓ ਤੇ ਗੰਨੇ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਛਿਲਕਾ, ਦੂਸਰਾ ਅੰਦਰ ਦਾ ਰਸਦਾਰ ਹਿੱਸਾ, ਛਿਲਕੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਿਠਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮਿਠਾਸ ਕੇਵਲ ਅੰਦਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਛਿਲਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਕੇਵਲ ਛਿਲਕੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਨੁਭਵ ਗੰਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਭਾਗ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਉਸ ਮਿਠਾਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਮ ਸੀਮਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਵੇਦਾਂਤ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੁਣ ਚੁਕੇ ਹੋ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੋਗੇ ਉਹ ਕਾਫੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ, ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ - ਇਕ ਭਾਗ ਹੈ ਫਿਲੋਸਫੀ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਕਹਿ ਲਓ ਜਾਂ ਪੁਛ ਗਿੱਛ ਕਹਿ ਲਓ। ਦੂਸਰਾ ਭਾਗ ਹੈ ਉਸ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਭਵ। ਪੁਛ ਗਿੱਛ ਤੋਂ, ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪੁਛ ਗਿੱਛ ਕਰਕੇ ਨਿਰਣੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੋ ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਦੀ, ਉਸ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਜੋ ਪੁਛ ਗਿੱਛ ਨਾਲ, ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਲਿਵ ਲਗਾਉਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਲਿਵ ਲਗਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹੀ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਵ ਲਗਾਉਣੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵੇਦਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਯੋਗ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਯੋਗੀ ਦਰਖਤਾਂ ਥੱਲੇ ਬੈਠਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸੀਂ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਭਾਂਤੀ ਹੋਣ, ਉਹ ਕਿਸ਼ਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜ ਹਨ, ਕਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਬੈਲ ਗੱਡੀ ਦੇ ਉਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਬੈਲ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਉਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬੈਲ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਓ ਤੇ ਉਸ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਘਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿਓ, ਉਹ ਬੜਾ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਚਲਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚੁੱਪ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਵਧੇਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਲਕੁਲ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪਾਓ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਬੈਠੋ ਤੇ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਏਥੋਂ ਤਕ ਲੈ ਕੇ ਆਈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਨਾ ਚੁਕਣੀ ਪਵੇ ਮੈਂ ਚੁਕਾਂਗਾ, ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਥਕਣਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹ ਕਿਸ਼ਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੁੱਧੀ ਜੀਵ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਹਰੇਕ ਜਗ੍ਹਾਂ ਚੁਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਫਿਲੋਸਫਰ ਯੋਗ ਅਨੁਭਵੀ ਫਿਲੋਸਫਰ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕੇਵਲ ਆਪ ਹੀ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਹੀ 'ਓਮ' ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਫਿਲੋਸਫੀ ਲਈ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਏ, ਇਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦਾ, ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕੇਵਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕੇਵਲ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਫਿਲੋਸਫੀ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ, ਅਨੁਭਵ ਤਾਂ ਬੜੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਵੇਦਾਂਤ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ।

ਵੇਦਾਂਤ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਮੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੇਵਲ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਭਾਗ ਦਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦਸਾਂਗਾ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਣੈ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਤਰਕ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਉਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਤਰਕ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਗੱਲ ਘਰ ਕਰ ਜਾਏ, ਜਗਿਆਸਾ ਸਾਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਮੋਅ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਉਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਹੋ, ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਇਕ ਫਿਲੋਸਫੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਫਿਲੋਸਫੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਫਰਕ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਤਕ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਉਹ ਫਰਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦਾ ਅੰਤਰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰ ਲਈਏ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਅੰਤਰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਓ, ਦੇਖੀਏ ਕਿਵੇਂ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤਰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਹ ਲਿਵ ਲਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਜਗਿਆਸੂ ਬਣਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ੇ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ (ਅਨਾਤਮ) ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਸੋ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਚੇਤਨ ਮਨ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਾ-ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਅਜੇ ਪੂਰਾ ਸਬੰਧ ਬਣਿਆ ਨਹੀਂ, ਅਚੇਤ ਵਿਚੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਇਥੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਦੇਖੇਗਾ, ਉਹ 'ਮੈਂ' ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਸਮੇਂ ਆਉਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਤਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਹ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰੋ ਤੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਮੰਤਰ ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰੋ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਦਰੱਖਤ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਧੱਕ ਕੇ ਬੀਜ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਚੇਤਨਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਬੀਜ ਬਣਾ ਸਕੋਗੇ, ਰੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹਰੇ ਪੱਤੇ, ਪੀਲੇ ਪੱਤੇ, ਲਹਿਲਹਾ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ, ਹਰ ਆਕਾਰ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਝੂਲ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹੋਗੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਥੋਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਿਤੇ ਹਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਦਰੱਖਤ ਤੇ ਤਣੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਤੇ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਦਰੱਖਤ ਕਿਥੋਂ ਬਣਿਆ? ਦਰੱਖਤ ਬੀਜ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਕ ਬੌਧਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਚੇਤਨ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੁਝ ਅਚੇਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ।

ਦੂਸਰਾ ਪੱਧਰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਭਾਵੁਕ ਫਿਲੋਸਫੀ ਤੇ ਸੰਵੇਗਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਅਨੁਭਵ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰੱਖਤ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ ਤੇ ਫੇਰ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਜ ਵਿਚੋਂ ਦਰੱਖਤ ਦਾ ਉਗਣਾ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬੀਜ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਦਰੱਖਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਮੈਂ ਵੀ ਕਦੇ ਮਾਤ ਗਰਭ ਵਿਚ ਇਕ ਬੀਜ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਨੱਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੇ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਮੰਤਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਥੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਤੁਹਾਡਾ ਮੰਤਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੀਜ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਉਸ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੇ ਸੰਵੇਗਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੁਟਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਭਜਨ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਵਿਚ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਬੀਜ ਤਕ ਉਸ ਤਹਿ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮੰਤਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਜੁੜ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਫਿਲੋਸਫੀ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਲਈ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜਿਥੇ ਵੀ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ, ਆਪਣਾ ਮੰਤਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਇਕ ਫਿਲੋਸਫਰ ਹਾਂ, ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਾਂ, ਇਕ ਬੁੱਧੀਜੀਵ ਹਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, 'ਮੈਂ' ਭਾਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਕ ਜੀਵ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਹੈ ਯੋਗ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਧਨ ਕਰਨਾ, ਗਿਆਨ ਯੋਗ, ਕਰਮ ਯੋਗ, ਭਗਤੀ ਯੋਗ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 20 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਬਣਾਓ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾਓ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਬੀਜ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਓ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖਿੰਡੇ ਰਹੋਗੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦਰੱਖਤ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਪੱਤੇ, ਟੁਟੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੇ ਤਣਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਏ ਹੋਣ ਤੇ ਇਕ ਦਾ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਰੁੱਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਤਣੇ, ਟਾਹਣੀਆਂ, ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਤਕ ਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਉਸ ਜੜ੍ਹ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਜੜ੍ਹ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਜੜ੍ਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਬੰਧ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤਕ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਤਾਲ ਮੇਲ

ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਸੰਵੇਗਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੇ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਹਾਡੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਤੁਹਾਡੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਹਾਡਾ ਕਹਿਣਾ, ਕਰਨਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਿਮਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਢਲਦਾ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਪਤੀ ਲਈ, ਪਤਨੀ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਗਿਆਨ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਬੋਧਕ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੁਹਾਡੀ ਜਗਿਆਸਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ, ਤੁਹਾਡੀ ਪੁਸਤਕਾਲਿਆ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਰੀ ਬੋਧਿਕ ਕ੍ਰਿਆ, ਤੁਹਾਡਾ ਸਿਮਰਨ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਣੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਓਗੇ, ਮੂਲ ਬੀਜ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਓਗੇ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨੋਭਾਵ, ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੇਦਾਂਤ ਮਾਰਗ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਿਰਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਇਹ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਏ? ਇਸ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਮਾਰਗ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਹਥੇਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਮਾਰਗ ਉਸ ਇਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਭਗਤੀ ਯੋਗ ਹੋਵੇ, ਗਿਆਨ ਯੋਗ ਹੋਵੇ, ਕਰਮ ਯੋਗ ਹੋਵੇ, ਸਿਮਰਨ ਹੋਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਰਗ ਹਨ, ਰਸਤੇ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਮਾਰਗ ਸਿੱਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਕਰੋ, ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖੋ, ਕਰਮ ਕਰੋ, ਜੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਕਾਸ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਇਕ ਪਾਸਾ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦਵੰਧ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਕੋ ਦਰਖਤ ਦੇ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਦਵੰਧ ਵਿਚ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਦਵੰਧ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ।

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖ ਲਓ, ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸੋਚਣਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ, ਆਮ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਜਿਹੜਾ ਬਿਨਾਂ ਖੋਜ ਦੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ

ਗਿਆਂ ਹੀ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਏ, ਤੱਤ ਕੱਢ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀਣੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਵਿਚਾਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਪੁਨਰ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਟਿਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸੁਬੁੱਧੀਜੀਵ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਬਾਕੀ ਫਿਲੋਸਫੀਆਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਾਰ ਕੇਵਲ ਚਿੰਤਨ ਹੈ। ਅਰਸਤੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਾਂਟ (Kant) ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਸ ਅਨੁਮਾਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਛੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਨਹੀਂ, ਯੋਗ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮੰਤਰ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਛੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕੋਈ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸਤੂ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ -

1. ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ।
2. ਦੂਸਰਾ ਵਾਕ ਹੈ, ਸੁਧ ਗਿਆਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਸੁਧ ਹੈ, ਸੁਧ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਹੈ।
3. ਮੈਂ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ, ਇਹ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ।
4. ਵਾਕ ਹੈ, ਤਤ੍ਵਤਅਸਮੀ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋ।
5. ਵਾਕ ਹੈ, ਸੋ ਤਮੱਸਮੀ, ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ।
6. ਛੇਵਾਂ ਵਾਕ ਹੈ, ਅਹੰਬ੍ਰਹਮਅਸਮੀ, ਮੈਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ।

ਸਤਿ ਦੇ ਕਿੰਨਾ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮ, ਵਿਚਾਰ, ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰੇਮ, ਘ੍ਰਿਣਾ, ਸੰਵੇਗ ਸਭ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੋ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਅਤੀਤ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸੰਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਵੇਦਾਂਤ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਲੱਖਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਹ ਅੱਧੇ ਅੱਖਰ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ 'ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਯ' ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਸਤਿ ਹੈ, ਜਗਤ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਮਿਥਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਕੇਵਲ ਸਤਿ ਹੈ ਇਹ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲੋਸਫੀ ਐਨੀ ਵੰਗਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਏ, ਐਨਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਵਾਮੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਮਾਂ ਸਵਾਮੀ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਸੀ,

ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਹ ਥਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂ ਪੁੱਤਰ ਨਦੀ ਵਿਚ ਨਹਾਉਣ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁੱਤਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸੰਸਾਰ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਨਾਹੁਣ ਗਏ ਤੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਾਂ, ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਗਰਮੱਛ ਨੇ ਪਕੜ ਲਿਆ ਹੈ, ਅੱਜ ਹੀ ਹੁਣੇ ਹੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਗਰਮੱਛ ਖਾ ਜਾਏਗਾ। ਮਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ ਬਣਨ ਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਗਰਮੱਛ ਮੈਨੂੰ ਖਾ ਜਾਏਗਾ।” ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਹੀ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੋ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਦਿਨ ਤੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਤਿਆਗ ਨਾ ਕਰੋ, ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਤਿਆਗ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਤਿਆਗ ਦੀ ਪਉੜੀ ਤੇ ਅੱਗੇ ਚੜ੍ਹਣਾ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਅੱਗੇ ਜਾਓ। ਉਹ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਮਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਪੁਤਰ ਗਵਾਉਣ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸੰਤ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਆਂ। ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬੱਚਾ ਸਵਾਮੀ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ 26 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਤੇ ਬੜੀ ਵਿਸਤਾਰਮਈ ਵਿਆਖਿਆ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੱਠ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਜਾਗਰਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਕੋਨੇ ਤਕ ਗਏ; ਥਾਂ, ਥਾਂ ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉਤਰ ਦੱਖਣ ਤੇ ਸਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਿਆਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਉਥੇ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਥਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ, ਕੋਈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਜੇ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਅਜੇ ਜਦੋਂ ਛੋਟਾ ਸੀ ਮੈਂ ਆਪ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਹਿੰਸਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਹਰ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਨੂੰ ਉਚਾ ਚੁਕਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ ਤੇ ਪੰਜ ਮੱਠਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਰਵੋਤਮ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਆਖਰੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਮਾਤਰ ਡੀਊਟੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਲਿਖਿਆ, ਮੈਂ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ

ਧਿਆਨ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੁਝ ਕੁ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੈ -

1. ਮੰਤਰ ਪੋਪਰ ਬੈਕ - ਇਹ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਲਿਖਤ ਹੈ।

2. ਦੂਸਰੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਮੰਡੂਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਪੰਚ ਦਸ਼ਾ’ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਚੈਪਟਰ ਹਨ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਭਾਗ ਹੋਣ, ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ H.P. Shastri ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਡੂਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦੀ ਬੜੀ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਦਿਆਂਗਾ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹਾਂ।

ਧਿਆਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬਹੁਤ ਸਰਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੀਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਸਵਾਮੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਾਕ ਉਹ ਵੀ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਵਾਕ ਸਭ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਕ ਬੁੱਧੀ ਜੀਵੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਤਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਿਮਰਨ ਉਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਹੀ ਕਰੇ। ਸੁਚੇਤ ਮਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਉਸ ਮੰਤਰ ਦੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਹੀ ਸਤਿ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਤਿ ਨੂੰ ਢੂੰਡੋ, ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਢੂੰਡੋ, ਹਰ ਵਸਤੂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਹਰ ਵਸਤੂ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹਰ ਅੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਉਸ ਅੰਗ ਦੇ ਅਰਥ ਉਸ ਅੰਗ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ, ਨਾਮ ਅਤੇ ਅੰਗ ਦਾ ਸਬੰਧ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕਾਰ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ। ਸੜਕ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਸਟੇਅਰਿੰਗ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਬ੍ਰਹਮ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਰਸਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੱਖਵਾਦ ਦਾ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਨਖੇਦੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ‘ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਛੇ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ‘ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ’ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ 3000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, 4000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕਦਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਪੂਰਵ ਚਿੰਤਨ, ਪੂਰਵ ਅਨੁਮਾਨ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਹੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਪਰ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ micro phone ਵਿਚ

ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਥਿੜਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ 24 ਘੰਟੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਰਹੇ, ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹੀ ਜਾਓ ਸਭ ਕੁਝ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਇਹ ਦਰੀ ਜੋ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਵੇਦਾਂਤ ਗਿਆਨ ਯੋਗ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ, ਇਹ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗੂੜ੍ਹ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਗੂੜ੍ਹ ਚਿੰਤਨ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਹੀ ਸਤਿ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੁਹਾਡਾ ਜਪ ਸਿਮਰਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਸਤਿ ਨਾਲ ਪਰੀਚਿਤ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਅਤੀਤ ਤੱਤ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸੇਤੂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਬੁੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਉਸੇ ਤੱਤ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕੋ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਨਿਯਮਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸਮਾਧੀ - ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਇਕਸਾਰਤਾ। ਇਕਸੁਰਤਾ, ਤੁਰਨਾ, ਬੋਲਣਾ, ਸੋਚਣਾ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ, ਅੰਤਮ ਸਤਿ ਕੇਵਲ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਖ ਹਨ - ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ, ਇਹ ਸਭ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਸਤਿ ਜੋ ਹੈ, ਚਿਤ ਚੇਤਨਤਾ ਅਨੰਦ, ਮਿਹਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਕੋਈ ਲੱਛਣ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਇਹ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਤਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ। ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੱਖਣ ਤੱਤ, ਉਹ ਤੱਤ ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣ ਉਸ ਤੱਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਹਨ, ਉਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦਸੇ ਹਨ, ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਹੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹਨ, ਪੂਰਨ ਹੋਂਦ, ਪੂਰਨ ਚੇਤਨਤਾ, ਪੂਰਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਪੂਰਨ ਮਿਹਰ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਗੁਣ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹਨ, ਹਰ ਇਕ ਵਸਤ ਵਿਚ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪਵੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਹੀ ਕੇਵਲ ਦੇਹੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦਸਦਾ

ਹਾਂ, ਫੇਰ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਹਰ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਉਂਗਲੀ ਪਹਿਲੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਨਾਲ ਤੀਸਰੀ ਉਂਗਲੀ ਤੀਸਰੀ ਨਾਲ, ਚੀਚੀ ਉਂਗਲੀ ਚੀਚੀ ਨਾਲ ਤੇ ਅੰਗੂਠਾ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਸਹੀ ਸੰਤੁਲਨ ਮਿਲਾਪ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਚੀਚੀ ਉਂਗਲੀ ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਉਂਗਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਈ ਜਾਵੇ ਉਹ ਕੋਈ ਸੰਤੁਲਨ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਜਿਹੜੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਫੀ ਮਿਲਗੋਭਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਿਲਗੋਭਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਖਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਬਾਰੇ ਦਸਣਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਿਆਨਮਈ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਰੀਕਾ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਉਤਰੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰਦੇ ਤਦ ਤਕ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ।

ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕ ਗੁਰੂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ ਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਵੇਦਾਂਤ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਅਨੁਭਵ ਅਤੀਤ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਧੱਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਤਿ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਸਿਖੋ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਰਲੋਮੰਛੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੌੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾ ਕੇ ਖੋਜੋ, ਦੇਖੋ ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣੋ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੁਰਿੱਖਅਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਧਕੇਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਸ਼ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਉਹ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹਾਥੀ ਮਸਤ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਵੜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸੋ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਹਾਵਤ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਚੋ, ਬਚੋ ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾਓ, ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾਓ, ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਇਹ ਸ਼ਿਸ਼ ਜਿਹੜਾ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਿਲੋਸਫੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਸੋ ਉਹ ਹਾਥੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਆ ਗੀ ਗਿਆ। ਸੋ ਹਾਥੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁੰਡ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਪਟਕਾਅ ਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਸੋ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਝਾੜ ਪੁੰਜ ਕੇ ਉਠ ਖੜੋਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, “ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?” ਸ਼ਿਸ਼ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ?” ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਥੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ

ਹੀ ਇਥੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਹਾਥੀ ਦਾ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਟਕਾ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ?” ਸ਼ਿਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਇਹ ਸਾਰੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਗਲਤੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋ, ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਹਾਥੀ ਵੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦੂਸਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਹੇ ਮੂਰਖ! ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਦੂਸਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਚੋ, ਬਚੋ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀਕਸ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਛੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਾਕ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਬੁੱਧੀਜੀਵ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸੁਚੇਤ ਰਹੋ, ਜਾਗਦੇ ਰਹੋ, ਮੰਤਰ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਸੁਚੇਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮੰਤਰ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਏਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਖੋਜਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸਤਿ ਹੈ, ਹਰ ਵਸਤ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਬੁਲਾਂ ਤੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਕੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੰਦ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੈ? ਕੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੰਦ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਥੇ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਢੂੰਡ ਰਹੇ ਹੋ, ਦੰਦ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਥੇ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਸੜਕ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਦੇਖਣਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਣ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਇਹ ਤਾਂ ਨਖੇਦੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ‘ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਛੇ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੇਦਾਂਤ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ‘ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ’ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅੱਜ ਤੋਂ 3000, 4000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੁੱਧੀ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੁਛ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰਾ ਛੱਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਵ ਸਥਾਪਿਤ ਨਿਚੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਕੇਵਲ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਪਰ ਬੁੱਧੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੰਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਥਿੜਕ ਜਾਓਗੇ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੇ 24 ਘੰਟੇ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਹ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ

ਅਸੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਤਿ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਤਿ ਨਹੀਂ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦਰੀ ਲੈ ਲਈਏ ਇਸ ਦਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਜੇ ਸਭ ਸਤਿ ਹੈ, ਜੇ ਸਭ ਅਨੰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਰੀ ਦੀ ਅਨੰਤਤਾ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਦਰੀ, ਇਹ ਗਲੀਚਾ ਅਨੰਤ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਲੈ ਲਵਾਂ, ਕੀ ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦਰੀ ਉਤੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਆਨਯੋਗ ਹੈ, ਵੇਦਾਂਤ ਗਿਆਨ ਯੋਗ ਹੈ, ਇਹ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਡੂੰਘੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਰਹੱਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਵ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਰਣੇ ਇਕ ਸਤਿ ਬਣ ਜਾਣ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਿਮਰਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੱਤ ਦਾ ਅਨੁਭਵ, ਅਤੀਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਪਰੰਤੂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸੇ ਨਿਰਣੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕੋ, ਜੋ ਜਿਸ ਨਿਰਣੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵੀ ਉਸੇ ਨਿਰਣੇ ਤੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚੋ, ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਾ ਕਰ ਲਵੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜੁੜੇਗਾ, ਇਕਸੁਰਤਾ, ਇਕਸਾਰਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਏਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਰਨਾ, ਬੋਲਣਾ, ਸੋਚਣਾ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਪਰ ਤੱਤ ਕੀ ਹੈ? ਤੱਤ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਲੱਛਣ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ ਸਤਿ, ਚਿਤ ਅਤੇ ਅਨੰਦ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਸਤਿ ਹੋ ਗਈ ਹੋਂਦ, ਚਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਚੇਤਨਤਾ, ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਆਤਮਕ ਸੁੱਖ। ਵਿਚਾਰਗੋਚਰੇ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਲਕਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਲਕਸ਼ ਕਿਸਦੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ? ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੈ, ਲਕਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਗੁਣ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਬ੍ਰਹਮ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਦਸ ਰਿਹਾ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਲਕਸ਼ਣ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਹੋਂਦ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਗੁਣ ਲਕਸ਼ਣ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਨ, ਹੋਂਦ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਚੇਤਨਤਾ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਸੰਪੂਰਨ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮਲਕੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਸਾਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਸਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹਰ ਵਸਤ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਹਨ, ਹਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਹਨ, ਏਥੇ ਵੀ ਤੇ ਅਣਦਿਸਦੇ ਵਿਚ ਵੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਜਿਹੜੇ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੀ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਤਿ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ

ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਦੇਖਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਜੇ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਤਰੀਕਾ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ, ਸੁਚੇਤ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾਵੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸੁਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ॥
 ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ॥ ਪੰਨਾ - 1291

□ □ □ □ □ □ □

(ਪੰਨਾ 3 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ॥
 ਮੈ ਦੀਜੈ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਸੀ॥

ਪੰਨਾ - 752

ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਉਠ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ? ਹੋ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸੰਭਵ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਸਰਵਣ ਕਰੋ -

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ॥
 ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ॥
 ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਉ ਕਟੀਐ ਜਨ ਕਾ ਸਬਦੁ ਜਪਿ॥
 ਬੰਧਨ ਖੋਲਨਿ ਸੰਤ ਦੂਤ ਸਭਿ ਜਾਹਿ ਛਪਿ॥
 ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਲਾਇਨਿ ਰੰਗੁ ਜਿਸ ਦੀ ਸਭ ਧਾਰੀਆ॥
 ਉਚੀ ਹੂੰ ਉਚਾ ਬਾਨੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਆ॥
 ਗੈਣ ਦਿਨਸੁ ਕਰ ਜੋੜਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਈਐ॥
 ਜਾ ਆਪੇ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਤਾਂ ਭਗਤ ਸੰਗੁ ਪਾਈਐ॥

ਪੰਨਾ - 520

ਅਰਥਾਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੂਤ ਨੱਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਸੰਤ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਟਿਕਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੰਤ ਦਾ ਰੁਤਬਾ, ਉਸ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉਚੀ ਤੋਂ ਉਚੀ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

‘ਆਤਮ ਮਾਰਗ’ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਕਿੰਨੇ ਵਡਭਾਗੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ, ਸਾਧਸੰਗ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਦੀਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਕੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨਮੋਲ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਹਾੜ ਰਹੇ ਹੋ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਅਤੇ ਉਮੰਗ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਸੰਗੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰੋ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੇਵਾ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਤੇ ਵੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ -

ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥ ਪੰਨਾ - 263

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣਾ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿੰਨੀ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ ਐਸੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
 ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥ ਪੰਨਾ - 306

ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਸਚਮੁਚ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੋੜਨਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ, ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਆਓ ਰਲ ਕੇ ਨਵੇਂ ਪਾਂਧੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਈਏ ਅਤੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾਈਏ।

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ॥
 ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ॥

ਪੰਨਾ - 26

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
 ਮੁਖ ਸੰਪਾਦਕ ‘ਆਤਮ ਮਾਰਗ’

□ □ □ □ □ □ □

(ਪੰਨਾ 31 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਬੁੱਧੀ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਅੰਨਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂਚ ਲੈਣਾ, ਪਰਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਗਿਆਨ ਵਲ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸਹਿਜ ਗਿਆਨ ਹੀ ਇਕ ਸੱਚੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਝੂਠ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਛੁਪਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸੱਤ ਦਿਨ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੱਥ ਪਰਦਰਸ਼ਕ ਇਸ ਯੋਗੀ ਕੋਲੋਂ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਹਿਮਾਲਿਆ ਤੇ ਪਤਝੜ ਮਾਨਣ ਚਲਾ ਗਿਆ।

.....
 • For more information •
 • please visit us on internet at :- •
 • <http://www.atammarg.org> •
 • & •
 • <http://www.atammarg.com> •
 •.....

ਸੌ ਸਿਆਣੇ ਇਕ ਮਤ

(ਇਕ ਪੱਤਰ)

ਪੂਜਨੀਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਹੇ ਰਿਸ਼ੀਓਂ ਕੇ ਰਿਸ਼ੀ, ਹੇ ਸੰਤੋਂ ਕੇ ਮਹਾਂ ਸੰਤ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਇਹ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਤੇ ਹੋਰ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਘੱਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਐਸਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਜੀਵ ਹੈ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੇ ਸੌਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਸੁਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੋਂ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਲਜੁੱਗ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ-ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਾਇਆ ਹੀ ਪਲਟ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਐਸਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਦਾਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰਖਦੇ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਹਨੂਰੇ ਘੁੱਪ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਥ ਪੱਥ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਲ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਇਹ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੰਸ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕਲਜੁੱਗ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਪੀ ਕਲਜੁੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਹ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਮੋਟਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਤੁਛ ਬੁੱਧੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਾਪੀ ਜੀਵੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਦਾਤਾ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਬਖਸ਼ੋ ਤੇ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਬਖਸ਼ੋ ਜੋ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ (ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ) ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਰਕਸ਼ਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ।

ਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਮੇਰੀ ਇਕ ਆਪ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦਾਸ ਦੇ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਐਸੇ ਮੌੜ ਤੇ ਆ ਕੇ ਰੁੱਕ ਗਏ ਹਾਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਅਣਜਾਣ ਮੁਸਾਫਿਰ ਕਿਸੇ ਚੌਰਾਹੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਚਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਲੇਖ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਤੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ, ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦਾਤਾ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਗਏ ਹਾਂ ਕਿ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਸ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਅੱਗੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਵੋ ਦਾਤਾ, ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਪਾਪੀ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਣ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕਣ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਘਰੋਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਲਿਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅੱਜ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲਵਾਂ, ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਹਟਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਜਦੋਂ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਅਸੀਂ ਤੜਫਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਭੇਜਣ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਗਲੇ ਪੜ੍ਹਾਅ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਅਨੰਦ ਮਾਣੀਏ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਬਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਘਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਸਿੰਘੋ! ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤਾਂ ਵੇਖੋ! ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਕਿੰਨੀ ਆਪਣੀ ਰਹਿਮਤ ਵਰਸਾਈ ਹੈ, ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਆਵੇ। ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਸ਼ਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਨਾ ਗੁਆਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਆਂ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਨਾ ਗੁਆਓ, ਇਹ ਬੇਕੀਮਤੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਇਕ ਸੂਆ ਵੀ ਖਰੀਦ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸਿੰਘੋ! ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਕੋ, ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਜੋ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਬੜੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਤਸਪਵੀ ਖੋਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਘੋਰ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਚਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਜਦੋਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਵੇ ਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਚੂੰ-ਚਗਟ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਅਮੋਲਕ ਜੀਵਨ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਸੇਵਕਾਂ, ਸੰਗਤਾਂ ਉਪਰ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ। ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ

ਸਾਡੇ ਅੰਗੁਣਾਂ ਵਲ ਨਾ ਤੱਕੋ, ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੋ, ਮਿਲਾਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਜਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਆਤਮ ਰਾਮ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ। ਅਸੀਂ ਬਖਸ਼ੋ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਮਨ ਮੋਮ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਨੂੰ ਪਾਪੀ ਜੀਵੰਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਓ। ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹੀ ਦਾਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ। ਗੁਰ ਫਤਹਿ

**ਲਸ਼ਕਰ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਮਾਧੋਵਾਲਾ
ਡਾਕਖਾਨਾ ਡੋਈਵਾਲਾ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ।**

(ਭਾਈ ਲਸ਼ਕਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਵਨ ਭੂਮੀ ਨੇੜੇ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ ਮਾਇਕ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਅੰਗੜਾਈ ਲੈਂਦੇ ਸੁਜਾਗ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਚਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਉਪਰਲੇ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਨੂਰੀ ਮੂਰਤ ਹਨ। ਕਾਸ਼! ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਲੋਚਾ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਉਠੇ ਅਤੇ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਸਕੇ ਜਿਸਦਾ ਸੰਕੇਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੂਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ -

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ॥ ਪੰਨਾ-62

(ਚੇਅਰਮੈਨ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ')

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਦ
ਦੁਪਹਿਰ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ - 4, 11, 18, 25 ਜਨਵਰੀ,
ਕੋਠੀ ਨੰ: 781, 3ਬੀ1 ਮੋਹਾਲੀ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 12 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ,
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ,
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਮੱਸਿਆ - 28 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਨੂੜ (ਰਾਜਪੁਰਾ) ਪਟਿਆਲਾ (ਸਮਾਂ -
ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30 ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼,
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਗਮ ਸਰਗਰਮੀਆਂ

750 ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਅਤੇ 2200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਪਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਦੀ ਗਿਆਤ ਕਰਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਛਪਣ ਵਾਲਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਨੇਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

13 ਨਵੰਬਰ, ਜੌਲੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇਹਰਾਦੂਨ - ਇਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯੋਗੀ ਡਾਕਟਰ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਲੋਨੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਿਥੇ 1400 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ 2500 ਬੈਡ ਦਾ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਨਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਜੋ 80 ਕਰੋੜ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਚਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਬਾਬਾ ਜੀ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਤੋਂ ਰਖਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਫਲਤਾ ਸੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਸੌਂਝੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੁਕ ਕੇ ਸਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। 13 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਮਿਊਜ਼ਿਅਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਸੋਝੀਵਾਨ ਟਰੱਸਟ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੈਡੀਕਲ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਹਨ, ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਦਘਾਟਨ ਵਾਸਤੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਚਿੱਤਰ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਸੌਂਝੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਵਲਗਣਾਂ 'ਚੋਂ ਉਚੇ ਉਠ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਟਰੱਸਟ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਮਿਊਜ਼ਿਅਮ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਕਟਕ ਦੇ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਸਹਿਤ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਦੇ ਸਲੋਕ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ, ਅਰਦਾਸ ਹੋਈ, ਸਾਰੇ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕੀਤੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਐਨਾ ਇਕੱਠ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪੰਡਾਲ ਖਚਾਖਚ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ, ਡੋਈਵਾਲਾ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਕੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਪੁੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਭੋਗ ਪਿਆ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ

ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਵਰਗਾ ਖਿੜੇ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਿਊਜ਼ਿਅਮ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸੁਆਮੀ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਜੀ ਇਸ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਿਊਜ਼ਿਅਮ ਵਿਚ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਜ ਤਬਲੇ, ਮ੍ਰਿਦੰਗਾਂ, ਬਾਜੇ, ਸਿਤਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰੀ ਵਜੋਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਲਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉਪਰ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜੌਲੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਡੋਈਵਾਲਾ ਤੋਂ ਗਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਮੁਖੀ ਡਾਕਟਰ ਸੁਆਮੀ ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਡੀ. ਲਿਟ. ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਅਸਾਡਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮੇਲਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੋਠ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰੀ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅਠਵੇਂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਜੌਲੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਟੀਮ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ, ਬਿਨਾਂ ਮੌਖ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਮਿਲਵਰਤਣ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਯਾਦ ਰਹੇਗਾ। ਸਮਾਗਮ ਪਿਛੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ, ਡੋਈਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚੋਂ ਗਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ, ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਸੁਰਖਿਸ਼ਿਤ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ। ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। 80 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ। 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਮੋਹਾਲੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕੋਠੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਹੁਤ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ।

ਮੁੰਬਈ - 17 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਰਾਹੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੁਝ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਥੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਪਹੁੰਚੇ, ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਭਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰੋਕਦੇ-ਰੋਕਦੇ ਵੀ ਐਨੇ ਹਾਰ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਪਈ। ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲਿਆ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਈ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਖਾਲੀ ਕਰਾਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ 10-11 ਪ੍ਰੇਮੀ Sumo ਜੀਪ ਰਾਹੀਂ ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਰਾਤ ਦੇ 8 ਵਜੇ

ਦੀਵਾਨ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਇੰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੰਡਾਲ ਖਚਾ ਖਚ ਭਰ ਗਿਆ। ਪੂਰੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 'ਕਲਜੁਗ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪਾਤੰਜਲ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਗੌਰਖਨਾਥ ਜੀ ਦੇ ਹੱਠ ਯੋਗ - ਧੋਤੀ, ਨੋਤੀ, ਬਸਤੀ, ਤ੍ਰਾਟਕ, ਨਿਉਲੀ, ਕਪਾਲਭਾਤੀ ਆਦਿ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮੁਦਰਾਵਾਂ - ਖੇਚਰੀ, ਭੁਚਰੀ, ਚਰਚਰੀ, ਅਗੋਚਰੀ ਤੇ ਉਨਮਨੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਖਮ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਨਾਮ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਨਾਮ ਦਾ ਧਿਆਨ, ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲ ਨਾਮ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪਰੀਪੂਰਨਤਾ ਦਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਨਾਲ ਭੁਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਸਚਖੰਡ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਸੁੰਨ ਵਿਚੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਮ ਦੇ ਥਲ ਨਾਲ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਲਾਹਿਆ। ਸ. ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਹੁਜਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਥੀ ਦਾਦਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਲਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੁਖਾਲੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਚਲਣ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਨੇ ਬਿਖਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਡਾਲ ਨੂੰ ਦੁਗਣਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਐਨਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਪੰਡਾਲ ਖਚਾਖਚ ਭਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਬੈਠਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਪੂਰੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਵਗੈਰਾ ਕਰਦਿਆਂ 12 ਵਜ ਗਏ। ਸੰਗਤਾਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਆਪਾਂ 2 ਵਜੇ ਤੋਂ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲੈਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ ਆਪਣੀ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀਵਾਨ 'ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ' ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋਈ। ਇਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਖਤ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਵਾਜੇ ਉਪਰ ਮਾਇਆ ਰੱਖ ਕੇ ਭੇਟਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਥੋਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਰੋਪਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਮੁੰਬਈ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਿ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਤਾਂ ਕਥਾਕਾਰ, ਕੀਰਤਨੀਏ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਨੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰੋਪੇ ਲੈਣ ਤੋਂ

ਬਿਨਾਂ ਖਰਚੇ ਕਿਵੇਂ ਚਲਣਗੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਾਕਰ ਹਾਂ, ਖਰਚੇ ਚਲਾਉਣੇ, ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨਾ ਚਾਕਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਮਾਲਕ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 24 ਘੰਟੇ ਅਖੰਡ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਗਰਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਾਡਾ ਮਾਲਕ ਡਾਹਢਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਾਲੀਵਾਲ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਕ ਸਫਲ ਬਿਜ਼ਨਸਮੈਨ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਪਾਓ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਭੇਟ ਕਰਨੇ ਚਾਹੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੌੜ ਦਿਤੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

19 ਨਵੰਬਰ ਮੁੰਬਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ 20 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਮੋਹਾਲੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸੰਗਤਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਸਮੇਂ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦੇਣ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਭਿੰਨੇ ਅਥਰੂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਕਦੋਂ ਫੇਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਹਿਤ ਯਾਚਨਾ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਵਡਭਾਗੀ ਹੋ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੇ ਹੋ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹੋ, 'ਧਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਦੇ ਗੁਹਜ ਭਾਵ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹੋ ਅਤੇ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਗੁਹਜ ਭਾਵ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਮੈਟਰ ਤਾਂ ਸਰਵੋਤਮ ਹੈ ਹੀ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਗਜ਼, ਪ੍ਰਿੰਟ, ਫੋਟੋ, ਦਿਖ ਸਭ ਪੱਖੋਂ ਸਰਵੋਤਮਤਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਕਦੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੀ ਸਾਡਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੇ ਮੰਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਾਟਾ ਕਿਤੇ ਵਿਘਨ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪ੍ਰੈਲ 1998 ਤੋਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਮੁੱਲ 15/- ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 20/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਪੀ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦਾ ਚੰਦਾ 200/- ਰੁ: ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ 2000/- ਰੁਪਏ ਭੇਟਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਚੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਪ੍ਰੈਲ 1998 ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਿਨਿਊਲ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਦਰ 200/- ਰੁ: ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਸ ਹੈ ਆਪ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੋਗੇ। ਅਦਾਰਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਰਿਣੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ